İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ

T.C.

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SANAYİ POLİTİKALARI VE TEKNOLOJİ YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

SANAYİ POLİTİKALARI VE TEKNOLOJİ YÖNETİMİ PROGRAMI

TÜRKİYE'DE KATILIM SİGORTACILIĞININ GELİŞİMİ: İNGİLTERE İLE KARŞILAŞTIRMALI NİTEL ANALİZ

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet Ali IŞIK

200002873

İstanbul, 2021

İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ

T.C.

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SANAYİ POLİTİKALARI VE TEKNOLOJİ YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

SANAYİ POLİTİKALARI VE TEKNOLOJİ YÖNETİMİ PROGRAMI

TÜRKİYE'DE KATILIM SİGORTACILIĞININ GELİŞİMİ: İNGİLTERE İLE KARŞILAŞTIRMALI NİTEL ANALİZ

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet Ali IŞIK

200002873

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Sabri ÖZ

İstanbul, 2021

T.C. İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Sanayi Politikaları ve Teknoloji Yönetimi (SAPTEY)

Yüksek Lisans programı öğrencisi Mehmet Ali IŞIK'ın Türkiye'de Katılım Sigortacılığının Gelişimi: İngiltere ile Karşılaştırmalı Nitel Analiz başlıklı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulu **02.02.2021** tarih ve **2021-518/19** sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından o.ybirliği/oyçokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir..

UNVANI, ADI SOYADI

TEZ DANIŞMANI : Dr. Öğr. Üyesi Sabri ÖZ

JÜRİ ÜYESİ : Doç. Dr. Adnan Veysel İŞ ERTEMEL

JÜRİ ÜYESİ : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Selim AŞCI

(*) Yüksek lisans tez savunma jürileri en az biri kurum dışından olmak üzere danışman dahil en az üç öğretim üyesinden oluşur. Jürinin üç kişiden oluşması durumunda eş danışman jüri üyesi olamaz. Eş tez danışmanının jüri üyesi olması durumunda asıl jüri beş üyeden oluşur.

ÖZET

14. yüzyılda ortaya çıkan sigortacılık sistemine, “belirsizlik, kumar, faiz” gibi İslam hukukuna uygun olmayan gerekçelerle, Müslümanlar çok sıcak bakmamıştır. Ancak mevcut ekonomik düzen ve ticari anlayış gereği ihtiyaç duyulan sigorta için katılım veya tekafül sigortacılığı alternatif bir ürün olarak ortaya geliştirilmiştir.

Temelinde kişilerin birleşerek oluşturacağı yapıyla, herhangi bir üye istenmeyen durumla karşılaştığında sıkıntısının giderilmesi, zararının tazmini için geliştirilen katılım sigortacılığı orta-uzun vadede büyük potansiyel taşımaktadır. Başta Müslüman ülkeler olmak üzere, finansal faaliyetlerde dünyanın önde gelen ülkelerinde ilgi her geçen gün artmaktadır.

Bu çalışmada, katılım sigortacılığı literatürü gözden geçirerek, Birleşik Krallık’taki katılım sigortacılığı uygulamaları ile Türkiye’deki uygulamalar incelenmiş, güçlü ve zayıf yanları ile fırsatlar analiz edilmiştir. Çalışmanın neticesinde Türkiye için güçlü ve zayıf yönler ile fırsat ve tehditler irdelenmiş Birleşik Krallık ile tek tek karşılaştırılarak bir SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) analizi ortaya konulmuştur. 2017 itibarı ile çıkartılan Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik gibi, sigortacılık hakkındaki düzenlemelerin çok önemli bir etken olacağı ve avantaj sağlayacağı hususu öngörülmektedir. İlgili düzenlemeler tekafül sigortasının gelişimine katkı sağlayacak içeriktedir. Ancak bunu destekleyen bir veri henüz bulunmamaktadır. Bu durumda yeni yapılacak çalışmaların nicel olarak derlenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Katılım Bankacılığı, Sigortacılık, Katılım Sigortacılığı, Tekafül Sigortacılığı, İngiltere, Türkiye.*

ABSTRACT

Muslims did not look warmly to the insurance system that emerged in the 14th century on grounds that are not in accordance with Islamic law such as “uncertainty, gambling and interest”. However, due to the current economic order and commercial understanding, Islamic insurance or takaful has been developed as an alternative.

Islamic insurance, which is developed to meet the undesired situation when any member encounters a problem and to compensate the loss, has great potential in the medium and long term. Interest in the World's leading countries in financial activities, especially in Muslim countries, is increasing day by day.

In this study, by reviewing the literature primarily, Islamic insurance practices particularly in the United Kingdom and in Turkey were examined, also strengths weaknesses and opportunities were analyzed.

In this study, participation in insurance by reviewing the literature, with the participation of the United Kingdom examined practices in the insurance applications in Turkey, with strengths and weaknesses, opportunities were analyzed. Been analyzed strengths and weaknesses, opportunities and threats for Turkey in the study were put forward by the United Kingdom as a result of a SWOT analysis comparing individual. Within the framework of the Participation Principles issued as of 2017, it is anticipated that regulations on insurance such as the Regulation on Insurance and Private Pension Activities will be a very important factor and will provide an advantage. The relevant regulations are content that will contribute to the development of taqaful insurance. However, there is no data to support this yet. In this case, it is recommended to quantitatively compile new studies.

Key Words: *Participation Banking, Insurance, Participation Insurance, Takaful, England, Turkey.*

İÇİNDEKİLER

ÖZET iv
ABSTRACT v
İÇİNDEKİLER vi
TABLO LİSTESİ viii
ŞEKİL LİSTESİ x
KISALTMALAR xi
GİRİŞ 1
I. KATILIM SİGORTACILIĞININ KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVESİ 3
1. İslami Finans ve Sigortanın Tanım ve Özellikleri 3
1.1. İslami Finansın Tanım ve Özellikleri 3
1.2. Sigortanın Tanım ve Özellikleri 7
2. Katılım Sigortacılığının İncelenmesi 13
2.1. Katılım Sigortasının Tanımı 15
2.2. Katılım Sigortasının Özellikleri ve Önemi 17
2.3. Katılım Sigortacılığının Türleri 18
2.4. Katılım Sigortasının Tarihsel Gelişimi 20
2.4.1. Akile Sistemi 20
2.4.2. Kasame 21
2.4.3. Vakıflar 21
2.4.4. Ahi Teşkilatı ve Lonca 21
2.4.5. Avarız Sandıkları 22
2.5. Katılım Sigortacılığı Modellerinin İncelenmesi 30
2.5.1. Mudarebe Modeli 31
2.5.2. Vekâlet Modeli 33
2.5.3. Vekâlet-Vakıf Modeli 35
2.5.4. Karma Model (Hibrit Model) 36
2.5.5. Kâr Amacı Gütmeyen Tekâfül Modeli (Ta'Awuni Model) 37
2.6. Katılım Reasüransının (Retakaful) İncelenmesi 38
2.7. Geleneksel Sigorta ile Katılım Sigortası Sistemi Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar 39
II. İNGİLTERE'DE KATILIM SİGORTASI UYGULAMALARININ İNCELENMESİ 41
1. Birleşik Krallık'ta Katılım Sigortası 43

1.1. Katılım Sigortacılığı Mevzuatı 43
1.2. Katılım Sigortacılığı Uygulamaları 46
III. TÜRKİYE KATILIM SİGORTALARI UYGULAMALARININ İNGİLTERE İLE MUKAYESELİ OLARAK İNCELENMESİ 50
1. Türkiye'de Katılım Sigortası 52
1.1. Katılım Sigortacılığı Mevzuatı 52
1.2. Türkiye'de Katılım Sigortacılığı Mevcut Durumu 55
1.3. Türkiye'de Katılım Sigortacılığında Fırsat ve Tehditler 59
2. Türkiye'de Katılım Sigortası Uygulamalarının İngiltere ile Mukayeseli Olarak incelenmesi 61
2.1. Geleneksel Sigortacılık Tecrübesi ve Pazar Büyüklüğü 61
2.2. İslam Ülkeleri ile İyi İlişkilerin Oluşturduğu Fırsatlar 61
2.3. Müslüman Nüfusun Yarattığı Potansiyel Avantaj 62
2.4. Büyük Oyuncularla İç ve Dış Pazara Açılma İmkânı 62
2.5. Zorunlu Sigortayı Karşılayacak Katılım Sigortası Ürünleri 62
SONUÇ 64
KAYNAKÇA 68

TABLO LİSTESİ

Şekil 1-İslami Finans Prensiplerine Göre İşlemlerin Geçerlilik Şartları 5

Şekil 2-2017 Yılı Küresel İslami Finans Varlıkları Dağılımı 6

Tablo 1-İlk Kurulan Tekafül Sigorta Şirketleri 23

Şekil 4-2017 Yılı Küresel İslami Finans Dağılımı 25

Şekil 5-2017 Yılı Tekafül Operatörlerinin Branşlara göre Dağılımı 25

Şekil 6-2017 Yılı Küresel Tekafül Pazarı 26

Şekil 7-KİK Ülkeleri Katılım Sigortacılığı Brüt Yazılan Katkı Payı (Suudi Arabistan hariç) 28

Tablo 2-Malezya Katılım Sigortacılığı Kişi Başına Düşen Katkı Primi (Malezya Ringgiti) 29

Şekil 8-Mudarebe Modeli 32

Şekil 9-Vekâlet Modeli 34

Şekil 10-Vekâlet-Vakıf Modeli 36

Şekil 11-Hibrit Model (Vekâlet+ Mudarebe) 37

Tablo 3-Geleneksel Sigorta ve Katılım Sigortacılığı Şirketlerinin Yapıları 39

Şekil 12-Tekâfül Sigortası - Geleneksel Sigorta Farklılıklar 40

Tablo 4-Avrupa Ülkeleri Müslüman Nüfusu 41

Tablo 5-İslami Finans Ülke İndeksi 2018 43

Tablo 6-Birleşik Krallık İhtiyati ve Yapısal İslami Finansal Göstergeler (Milyon Sterlin) 48

Tablo 7-Avrupa Ülkeleri Toplam Prim Üretimi 50

Tablo 8-İngiltere ve Türkiye İslami Finansal Varlık Artışı (Milyar $) 51

Şekil 13-Ülkelerin 2017 Yılı İslami Finans Yönetim Performansı 52

Tablo 9-Türkiye Katılım Sigortacılığı Katkı Primi Üretimi (Milyon TL) 57

Şekil 14-Türkiye Katılım Sigortacılığı Branş Bazında Katkı Primi Üretimi..... 57

Tablo 10-Satış Kanalı Bazında Hayat Branşı Katkı Primi Üretimi..... 58

Tablo 11-Şirketlerin Pazar Pay ve Toplam Prim Değişimleri (04.2018- 04.2019 Arası) 58

Tablo 12-Türkiye'de Katılım Sigortacılığı Pazarı Büyüklüğü……..85

Tablo 13- Türkiye'de Katılım Sigortacılığı Pazarı SWOT Analizi……..88

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1-İslami Finans Prensiplerine Göre İşlemlerin Geçerlilik Şartları 5

Şekil 2-2017 Yılı Küresel İslami Finans Varlıkları Dağılımı 6

Şekil 3-2017 Yılı Küresel İslami Finans Dağılımı 25

Şekil 4- Tekafül Çeşitleri……24

Şekil 5-2017 Yılı Tekafül Operatörlerinin Branşlara göre Dağılımı 25

Şekil 6-2017 Yılı Küresel Tekafül Pazarı 26

Şekil 7-KİK Ülkeleri Katılım Sigortacılığı Brüt Yazılan Katkı Payı (Suudi Arabistan hariç) 28

Şekil 8-Mudarebe Modeli 32

Şekil 9-Vekâlet Modeli 34

Şekil 10-Vekâlet-Vakıf Modeli..... 36

Şekil 11-Hibrit Model (Vekâlet+ Mudarebe) 37

Şekil 12-Tekâfül Sigortası - Geleneksel Sigorta Farklılıklar 40

Şekil 13-Ülkelerin 2017 Yılı İslami Finans Yönetim Performansı 52

Şekil 14-Türkiye Katılım Sigortacılığı Branş Bazında Katkı Primi Üretimi..... 57

KISALTMALAR

AAOIFI	: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions
AIA	: Association of International Accountants
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BaFin	: Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht
BNM	: Bank Negara Malaysia
CAGR	: Compound Annual Growth Rate
CIMA	: Chartered Institute of Management Accountants
CISI	: Chartered Institute for Securities and Investment
CSSF	: Commission de Surveillance du Secteur Financier
FSA	: Financial Services Authority
FSMA	: Financial Services and Markets Authority
FSTIB	: Financial Services Trade and Investment Board
IBFIM	: Islamic Banking & Finance Institute Malaysia
IIBI	: Institute of Islamic Banking and Insurance
IIAL	: Islamic Insurance Association of London
İKÖ	: İslam Konferansı Örgütü
KİK	: Körfez İş Birliği Konseyi
MIS	: Muslim Insurance Services Limited
MTA	: Malaysian Takaful Association
RM	: Ringgit Malaysia
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TL	: Türk Lirası
TSB	: Türkiye Sigorta Birliği

GİRİŞ

Geleneksel finansta önemli araçlardan birisi olan sigorta, kişi veya kurumların olası risklerin yaratacağı maddi kayıpları tazmin etmesi için geliştirilmiş ticari bir sözleşmedir. Ödenen primler karşılığında olası riskler sigorta şirketleriyle paylaşılmaktadır. Primlerin toplandığı havuz da şirketlerce alternatif yatırım araçları kullanılarak değerlendirilmektedir.

14. yüzyılda ortaya çıkan sigortacılık sistemine, İslam hukukuna uygun olmayan "belirsizlik, kumar, faiz" gibi gerekçelerle, Müslümanlar çok sıcak bakmamıştır. Uzak durulan sisteme kısmi olarak da toplumlarda gelişmiş, yerleşmiş yardımlaşma kültürünün getirdiği çözümler sayesinde fazla ihtiyaç duyulmamıştır. Ancak dünyaya hakim olan mevcut ekonomik düzen, ticari anlayış ve diğer nedenlerle yine de sigorta sistemine ihtiyaç duyulması, insanları İslam hukukuna uyan bir sistem arayışına itmiştir. Katılım veya tekafül sigortacılığı olarak bilinen uygulama İslami finans sistemi içinde bu ihtiyacı karşılamak amacıyla alternatif bir ürün olarak ortaya çıkmıştır.

Katılım sigortacılığı, ilke olarak temelinde yardımlaşmayı, kişilerin birleşerek oluşturacağı yapıyla, herhangi bir üye istenmeyen durumla karşılaştığında sıkıntısının giderilmesi, zararının tazmini için geliştirilmiş bir sistematiktir. İyilik içeren, adil bir sistem olduğu kabul edilmekte ve orta-uzun vadede büyük potansiyel taşımaktadır. Potansiyeli sebebiyle başta Müslüman ülkeler olmak üzere, Müslüman nüfusun yoğun olduğu ve finansal faaliyetlerde dünyada önde gelen ülkelerin katılım sigortacılığına ilgisi her geçen gün artmaktadır.

Özellikle Birleşik Krallık, Fransa, Almanya, Lüksemburg olmak üzere Avrupa ülkeleri, mevzuatlarında yaptıkları düzenlemelerle hem ülkelerinde yaşayan Müslüman nüfusa hem de iyi ilişkiler içinde oldukları başta Körfez ülkelerine hitap eden bu İslami finans ürününün kullanılması için kolaylık sağlamışlardır. Henüz tekafül pazarından aldıkları pay yüksek olmasa da her geçen yıl büyüyen ve daha da büyümesi öngörülen sisteme ilişkin umut taşımaktadırlar.

Bu çalışmada, katılım sigortacılığı kavramı, temel özellik ve modellerine ilişkin literatürü gözden geçirerek, başta Birleşik Krallık olmak üzere Avrupa Ülkelerinde katılım sigortacılığının mevzuat ve uygulamaları ile Müslüman nüfusu, gelişen ekonomisiyle büyük potansiyel taşıyan Türkiye'deki mevzuat ve uygulamaların incelenmesidir. Ulaşılabilen veriler dahilinde bu ikisinin bir karşılaştırması yapılmış, güçlü ve zayıf yanları ile fırsatlar analiz edilmiştir.

Başta Birleşik Krallık olmak üzere Avrupa'da geleneksel sigortacılıkta belirli bir doyuma ulaşıldığı, yeni pazar arayışlarının olduğu bilinmektedir. Ayrıca Büyük Britanya'nın Avrupa Birliğinden çıkma kararı sonrası finansal ilişkilerinde geride kalmayı istememesi, tüm Avrupa'da yaşayan ve ciddi bir harcama potansiyeli bulunan Müslüman nüfusun varlığı katılım sigortacılığı açısından birçok fırsat içermektedir. Aynı zamanda da desteklenmesi için yasal altyapının tam olarak düzenlenmesi, eğitim eksiğinin giderilerek talebin artırılması gibi tehditlerin de kaldırılarak yolun açılması gerektiği görülmektedir. Türkiye ise halihazırda Avrupa'ya göre genç ortalaması olan 80 milyonun üstündeki Müslüman nüfusu, gelişme iştahı olan ekonomisi, diğer İslam ülkeleri ile yakın ilişkileri sayesinde İslami finans alanında çok daha büyük hikayeler yazmaya aday bir ülkedir.

Bu çalışmada, katılım sigortacılığı literatürü gözden geçirerek, Birleşik Krallık'taki katılım sigortacılığı uygulamaları ile Türkiye'deki uygulamalar incelenmiş, güçlü ve zayıf yanları ile fırsatlar analiz edilmiştir. Çalışmanın neticesinde Türkiye için güçlü ve zayıf yönler ile fırsat ve tehditler irdelenmiş Birleşik Krallık ile tek tek karşılaştırılarak bir SWOT analizi ortaya konulmuştur. 2017 itibarı ile çıkartılan Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik gibi, sigortacılık hakkındaki düzenlemelerin çok önemli bir etken olacağı ve avantaj sağlayacağı hususu öngörülmektedir. İlgili düzenlemeler tekafül sigortasının gelişimine katkı sağlayacak içeriktedir. Ancak bunu destekleyen bir veri henüz bulunmamaktadır. Bu durumda yeni yapılacak çalışmaların nicel olarak derlenmesi önerilmektedir.

I. KATILIM SİGORTACILIĞININ KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVESİ

Katılım sigortacılığına ilişkin literatüre geçmeden önce onu temellendiren İslami finans ve sigorta sistemlerine ilişkin bilgi verilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

1. İslami Finans ve Sigortanın Tanım ve Özellikleri

1.1. İslami Finansın Tanım ve Özellikleri

Finans sisteminin İslami esaslara uygun inşa edilmesi ve işlemesi İslami finans olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik yaşantının tümüyle İslam'a göre düzenlendiği sisteme faizsiz finans sistemi de denilmektedir.

Başka bir tanımda İslami finansın, İslam prensiplerini rehber alarak haksız sömürüye, işlemlerde belirsizliğe karşı çıkan ve faizi yasaklayan bir finans sistemi olduğuna dikkat çekilmektedir. Gelenceksel finanstaki gibi fon arz ve talebini karşılayan İslami finansal kurumları vardır.

İslami finans için genel finansta olduğu gibi fon arz ve talep eden mudilerle ilgili kurumları, türlü finansal araçları ve aracıları, sermaye piyasaları, menkul kıymet borsaları, fon yatırımları ve sigorta kurumlarını risk yönetimlerini de bünyesinde barındıracak şekilde yapılan tüm işlemlerin İslami kurallar çerçevesinde yürüten finansal sistem olduğu söylenebilir. İslam dini esaslarına göre şekillenmiş ürünler kullanılırken bunların ekonomik yansımaları yanında sosyal ve kültürel anlamda etkileri de söz konusudur.

Faizsiz finans da denilen sistemde faiz anlayışı ise, İslam hukukuna göre yapılan tanımla "ödünç alınan/verilen para veya maldaki alış verişte ortaya çıkan fazlalıktır" olarak görülmektedir (Özsoy, 1987). Kelime Arapça "fezeyan" kökünden gelen "taşan, taşkın, dolu, istenmeyen ve fazlalık" anlamlarında bir sıfattır (Yazıcı, 1999). Faiz yerine kullanılan riba ise "faizin fahiş ve meşru olmayan hali, tefecilik" olarak

tanımlanmaktadır. Teknik anlamda faiz, paranın maliyeti, kullanım bedeli, fiyatı olarak kabul edilmektedir (Uludağ, 1998).

Tarihte Babil'de Hamburabi zamanında ve sonraki dönemde tüccar Yahudiler tarafından faizsiz bankacılık yapıldığı bilinmektedir. Modern anlamda ilk finans kuruluşu ise 1963'te Mısır'da Myt-Gamr tasarruf bankası olarak ortaya çıkmıştır. Suudi Kralı Faysal'ın da desteklediği kurum faizsiz bankacılık adına başarılı sayılabilecek bir örnektir (Akın, 1986).

Ancak İslami finans açısından dönüm noktası kabul edilebilecek olay İslam Kalkınma Bankası kurulmasıdır. İslam Konferansı Örgütü (İKÖ)'nün aldığı karar sonrası 1975'te 29 İslam ülkesinin iştiraki ile kurulan banka faizsiz finans sisteminin önce Ortadoğu devamında dünyaya yayılmasına vesile olmuştur (Uçar, 1993).

Türkiye'de faizsiz finans uygulamaları 1980'lerde kurulan özel finans kuruluşları ile başlamıştır. Bakanlar Kurulu'nun 7506 sayılı kararı ile kuruluşundan tasfiyesine kadar bu kurumlara ilişkin esaslar belirlenmiş, yasal zemin oluşturulmuştur. "1985'te kurulan Albaraka Türk Finans Kurumu A.Ş, Faisal Finans Kurumu A.Ş., 1989'da Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş., 1991 yılında Türkiye Finans Katılım bankası A.Ş" gibi kurumlar faizsiz finans anlamında öncü olmuştur. 2005'te yayınlanan 5411 sayılı Bakanlar Kurulu kararı, bu kurumlara katılım bankası statüsü vermiş, böylece tasarruflar devlet güvencesine alınmıştır (Karahan, 2015).

İslami finansın özelliklerine gelindiğinde İslam iktisadının İslami finansın kaynağı olduğunu en başta kabul etmek gerekmektedir. İsrafın yasaklandığı sistemde değerin minimize edilmesine sebep olacak her türlü davranış yasaktır. Dengeli kazanç-harcama yapılması esastır. İslam'da yapılan tüm işlerde hak ve hukuku gözetmek, İslam esasları gereği vicdani ve toplumsal bilinçle hareket etmek esastır. İnsanlar yaptıkları için hesaba çekileceğini düşünerek sorumluluk hisseder. Benzer şekilde finansal faaliyetlerde de savurganlık, işine ve çevresine zarar verme düşüncesi yoktur.

İslami esaslar İslami finans için dini dayanaktır. Esas ve kaidelerin incelenmesi İslam hukukunun konusudur. İslam hukuku, Allah'ın Kur'an vasıtasıyla Hz. Muhammed'e bildirdiği kurallar bütünüdür (Zeydan, 1976, s.76). İslam hukukunun İslami finansın esaslarını belirleyen ana kaynakları Kur'an ve Sünnet'tir. Burada belirtilenlerle

birlikte “icma, kıyas, istihsan, mesalih-i mürsele, seddi zerai, örf ve adetler, sahabe sözleri, eski dinlerden gelen hükümler, istishab” gibi kaynaklar da esas ve usullerin belirlenmesinde rol almaktadır.

İslami finans temel olarak ekonomi alanında insanların yararını gözeten, haksız uygulamaları kaldıran bir sistemdir. Sistemin kaynakları esas alarak aşağıdaki prensiplerden oluştuğu görülmektedir:

i. Faizin Yasak Olması
ii. Kar-Zarar ve Riskin Paylaşımı
iii. Belirsizliğin Yasak Olması (Gharar)

Yine İslami finans çerçevesinde yapılan işlemlerin geçerlilik şartları Şekil 1’de sunulmuştur.

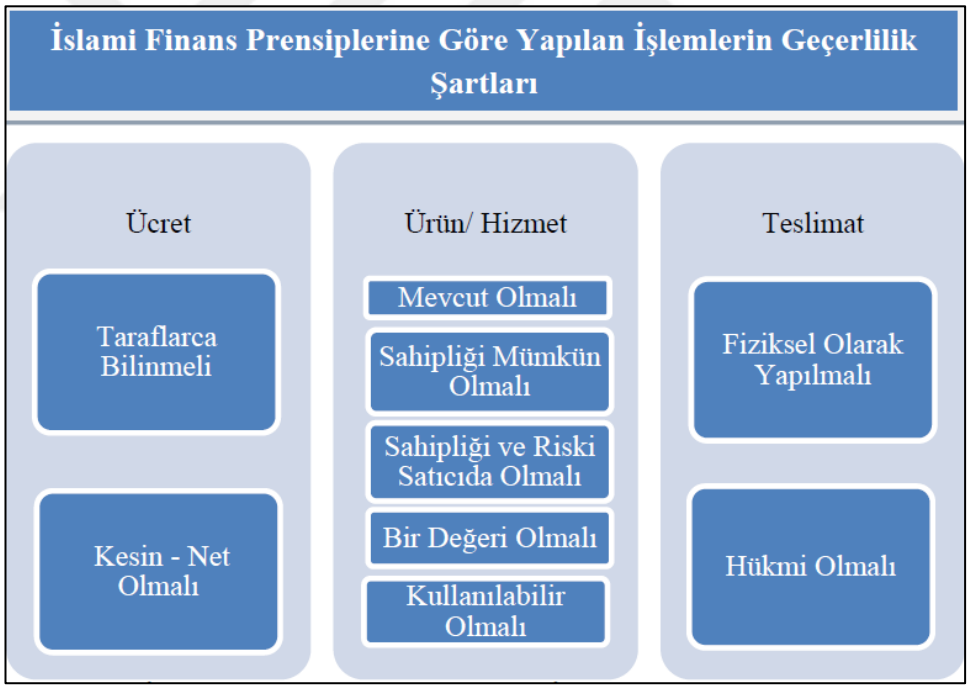

Şekil 1-İslami Finans Prensiplerine Göre İşlemlerin Geçerlilik Şartları

Kaynak : Çürük, 2013, s. 35.

İslami finans denilince yalnızca bankacılık akla gelmemelidir. Geliştirilmesinde, uygulanmasında İslami kurallara uygunluğun gözetildiği sermaye piyasası araçları, menkul kıymet borsaları, finansal aracılar ve araçlar ile sigortacılık alanlarını da kaspamaktadır.

Dünyada İslami finans endüstrisinin mevcut durumu tekafül sistemi özelinde daha sonraki bölümde incelenecektir. Ancak sistemin genelindeki performansın beş alt sektörde ölçüldüğünü bilinmelidir: İslami bankacılık, tekaful, diğer İslami finansal kurumlar (yatırım şirketleri, mikro finans kuruluşları vb.), sukuk ve İslami fonlar. Finansal kuruluşlar, büyüklükleri göz önüne alındığında İslami finansın bel kemiği olarak kabul edilirken, sukuk ve İslami fonları içeren sermaye piyasası varlık sınıfları da sektör için önemli yatırım araçlarıdır.

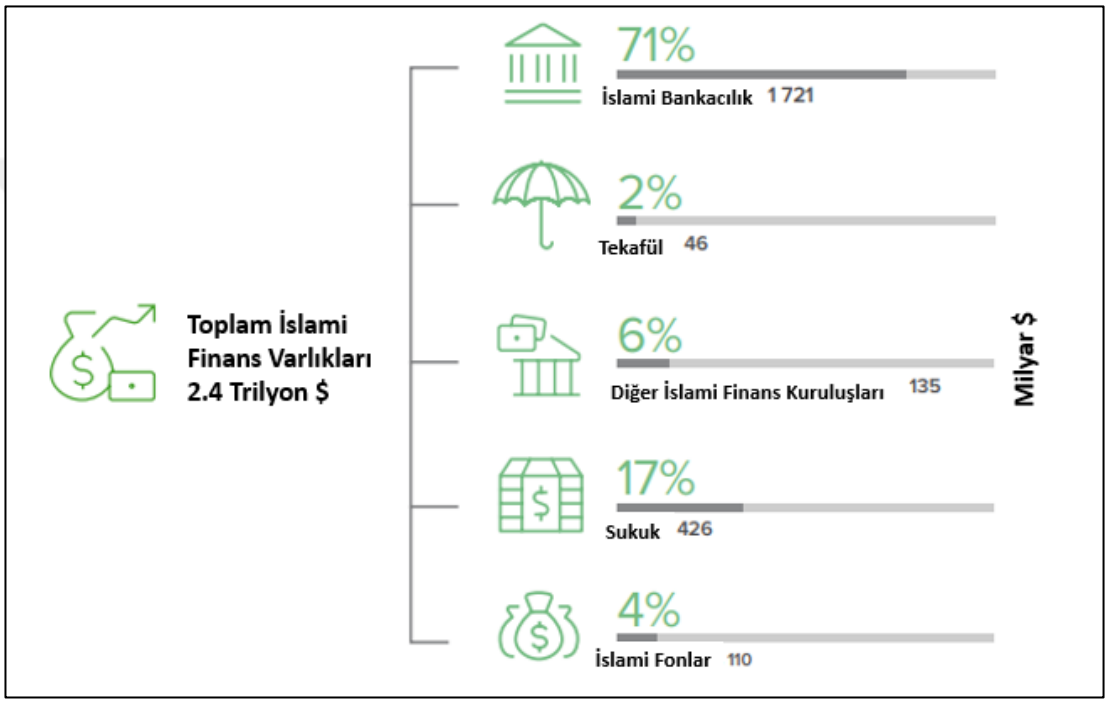

Şekil 2-2017 Yılı Küresel İslami Finans Varlıkları Dağılımı

Kaynak: Thomson Routers "Islamic Finance Development Report 2018"

İslami finans sektörü varlıkları, 2012'den itibaren % 6 olan bir yıllık büyüme oranı (CAGR) yakalamış ve 2017'de 2,44 trilyon ABD dolara yükselmiştir. Bu toplam 56 ülke tarafından sağlanmıştır.

Şekil 2'de görüldüğü üzere bankaların toplamın %71'ini teşkil ettiği, araştırmamızın konusu olan tekafül sigortacılığının ise 46 milyar dolar ile %2'lik kısma tekabül ettiği görülmektedir.

İran, Suudi Arabistan ve Malezya en büyük pazarlar olup toplamın % 65'i bu ülkelerden kaynaklanmaktadır. Suudi Arabistan ve Malezya'da toplam İslami finans

varlıklar sırasıyla % 8 ve % 16 oranlarında artmıştır. Suudi Arabistan'ın büyümesi büyük oranda yurtiçi ve yurtdışı sukuk ihracından sağlanmıştır. Diğer taraftan, İran para biriminin ABD doları karşısındaki değer kaybı varlıklarında düşüşe neden olmuştur. Aslında yerel para birimine göre, ülkenin İslami finans kurumları, 2017'de % 13 büyüme kaydetmiştir. 56 ülke arasında, Kıbrıs, Nijerya ve Avustralya 2017'nin İslami finans varlıkları açısından en hızlı büyüyen ülkeleri olmuştur (Thomson Routers, 2018).

1.2. Sigortanın Tanım ve Özellikleri

İslami finans ürünleri arasında sigortacılık faaliyeti de önemli bir yer tutmaktadır. Gelişen dünyada artan ekonomik faaliyetlerin risler karşısında en önemli güvencesi sigorta sistemidir. İnsanlar hayatı boyunca maruz kaldıkları veya kalma ihtimali bulunan olumsuzluklar karşısında olası zararı en aza indirmek, bertaraf etmek için önlem alma ihtiyacı hissetmiştir (Karaman, 2015, s. 11).

Sigorta tanımında, gelecekte yaşanabilecek tehlikelerin yol açacağı zararın giderilmesi için, "prim" adı altında önceden yapılan ödemelere karşılık olarak taahhüt altına alınması, garanti edilmesi ifadeleri yer almaktadır (TDK, 2018).

Türkiye Sigorta Birliği (2019)'ne göre sigorta "aynı türden tehlikeyle karşı karşıya olan kişilerin, belirli bir miktar para ödemesi yoluyla toplanan tutarın, sadece o tehlikenin gerçekleşmesi sonucu fiilen zarara uğrayanların zararını karşılamada kullanıldığı, bir risk transfer sistemidir". Sistemin işleyişi kişilerin, uğrayabileceği tehlikeler karşısında para ile ölçülebilen zararını, görece az miktarda ödediği primler yoluyla karşılaması ile işlemektedir.

Amerikan Risk ve Sigorta Derneği de benzer tanımı yapmış, sigortanın tanımlanan kayıpların karşılanması ve hatta kayıplara ilişkin de ortaya çıkan diğer maddi hasarın da ödenmesi durumunu gözettiği ifade edilmiştir. Risk konusunda hizmet veren anlaşmalı sigorta kurumlarına transfer edilen primlerle tesadüfî kayıpların aynı havuzda toplanması ifade edilmektedir (Saka, 2010).

Sigorta ettiren ile sigorta şirketi arasında iyi niyet ve güven üzerine kurulan bir sözleşme olarak özetlenebilecek sigortacılıkta, aynı çatı altında aynı risk karşısında

insanların sözleşmeler dâhilinde birleşmesi söz konusudur (Karabulut, 2004; Şenel, 2006).

Türk Ticaret Kanunu (TTK) (2011) da sigortayı bir çeşit sözleşme olarak görmüştür:

> *"Prim karşılığında bir kimsenin parayla ölçülebilir menfaatini zarara uğratacak tehlikenin meydana gelmesi halinde, tazminat vermeyi veya bir kimsenin hayat müddeti ya da hayatında meydana gelen bir takım hadiseler nedeniyle bir para ödemeyi, sair yollarla telafide bulunmayı üzerine alır".*

Bir çeşit sözleşme olma özelliği dolayısıyla sigortanın olmazsa olmaz unsurları vardır; "hasarın/zararın tesadüfi olması, aynı derecede tehlikede olanların sigorta edilmesi, ortaya çıkacak hasarın para ile ölçülebilir olması, risklerin hesaplanabilir nitelikte olmasıdır" (Genç, 2002). Benzer şekilde J.McNamara ve E.Rejda (2015, s. 20) da sigortanın özünde bulunduğunu ifade ettikleri başlıca özellikleri sıralamışlardır:

> *"* Hasarların Bir Havuzda Toplanması: Sigortalıların ödemiş oldukları primler gelecekte herhangi bir sigortalının hasarını ödemek için kullanılmaktadır, hasarların tek bir havuzda toplanması, sayısız olasılığın gruplandırılarak büyük sayılar kanunu vasıtası ile gelecekte ortaya çıkabilecek hasarların doğruluk seviyesi yüksek bir biçimde tahmin edilmesine yardımcı olur.*
>
> ** Beklenmedik Hasarların Ödenmesi: Hasarın tesadüfi olma durumunda ödenebilir olması durumunu ifade etmektedir. Sigorta şirketinden tazminat ödemesi almak için bilinçli bir şekilde yapılan hasar karşısında sigorta şirketleri ödeme yapmazlar.*
>
> ** Risk Transferi: Sigortalı, sigorta şirketiyle sigorta sözleşmesi yaparak söz konusu riski sigorta şirketine transfer etmiş olmaktadır.*
>
> ** Tazminat Ödeme: Sigorta şirketleri hasar sonrası sigortalının maddi konumunu hasar öncesi haline getirtebilmek için tazminat ödemesi yapmaktadırlar."*

Sigorta sözleşmeleri sigorta edilmek istenen mal veya hizmet özelinde değişiklik gösterir. Sigorta türleri kapsamında: mal ve can sigortası başlığında "yangın sigortası,

hırsızlık sigortası, hayvan sigortası, kaza sigortası, sosyal sigortalar, gönüllü sigortalar, hayat sigortası, sağlık sigortası" gibi özelleşmiş birçok alt konuda sigorta yapılabilmektedir (Akmut, 1980).

Sigorta için Arapça "ette'mîn", "et-tekâfülülictimâî" ve "et-tadâmun" terimleri "emin kılmak, güvence vermek" anlamlarıyla kullanılmaktadır (Türkçe-Arapça Çeviri, 2018). Avcı (1987)'ya göre mutlak emniyet anlamı yerine tehlikenin etkisini hafifletme anlamı ön plandadır (Avcı, 1987).

Sigortacılık kapsamında kullanılan bazı terimleri Hacak (2006) şu şekilde aktarmıştır:

> *"* Sigortacı, sözleşme ile himaye eden;*
>
> ** Sigortalı, sözleşmeden doğan hakları elde eden;*
>
> ** Riziko (tehlike), zarar yaratma potansiyeli olan ve geleceğe ait olay;*
>
> ** Sigorta bedeli (tazminat), riziko gerçekleşirse sigortacının ödemekle yükümlü olduğu bedel;*
>
> ** Prim, sigortanın ücreti; süre, sözleşmenin kapsayacağı zaman dilimidir."*

Ayrıca sigorta edilecek riskin veya doğması ihtimali olan hasarın büyüklüğü ve/veya gerçekleşme ihtimalinin yüksek oluşu karşısında reasürans kullanılmaktadır. "Kısmen veya tamamen" tekrar sigorta etme işlemi olarak reasürans ikili sigorta olarak da bilinmekte, riskin doğurabileceği maliyeti düşürmektedir (TSB, 2019).

Yaklaşık 4000 yıl öncesine giden bir tarihe sahip sigortanın ilk defa Hammurabi Kanunlarında yer aldığı bilinmektedir. Haydut saldırılarından zarar görenlerin zararının telafisi amacıyla kullanılmıştır. Günümüzde bilinen anlamıyla ise ilk sigortanın 1435'te oluşturulan "Barselona Talimatnamesi" olduğu kabul edilmektedir. İtalya denizcilik sigortası olarak da bilinmektedir. İlk hayat ve kaza sigortaları ise büyük Londra yangını sonrası İngiltere'de düzenlenmiş sözleşmelerdir (Beşer, 2006).

20. yüzyıl başlarında sigorta şirketleri artık her türlü ihtiyacı karşılayacak şekilde örgütlenmiş, sigortalılık seviyeleri artış göstermiştir. Günümüzde gelişmiş ülkelerin sigortalılık yoğunluğu üst seviyelerdedir. Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde daha düşük olmasına rağmen büyük bir potansiyel oluşturmaktadır. Sektörün

küresel riskler karşısında hassas olduğu görülmektedir. Jeopolitik, makroekonomik şoklar yanında doğal afet ve ülkelere özel hukuki riskler fazlasıyla etkilemektedir (Sigorta.com.tr, 2018).

Batı'daki anlamıyla sigorta Türkiye'ye oldukça geç giriş yapmıştır. Diğer yandan tarihte Türklerin dayanışma temelli geleneksel yapısı sigorta mantığı ile büyük ölçüde uyuşmaktadır. Sigorta benzeri yapının Büyük Hun Devleti zamanında görüldüğü araştırmalarda yer almaktadır. Büyük ticaret güzergâhı olan İpek Yolu'nda kervanların, tüccarların uğradığı zararın koruma vergisi gibi vergilerle devletçe karşılandığı bilinmektedir (Kuşçu ve Revanoğlu, 2011).

Selçuklular döneminde "Derbent Teşkilatı" adı altındaki yapı da sigorta benzeri bir yapı olup yine kervanların zararlarının devletçe karşılandığı bir nakliyat sigortası örneği olarak kabul edilebilir. Bu teşkilat, Osmanlı dönemi de dâhil olmak üzere yaklaşık 300 yıl boyunca yaşatılmıştır (Genç, 2002).

Osmanlı'da sigorta konusu için 1864 Deniz Ticaret Kanunu bir eşik olarak kabul edilmektedir. Bu Kanun sonrası sigorta faaliyetleri resmen kabul edilmiştir. Zaten ilk uygulama da 1872 yılında yaşanan Pera Yangınının ardından İngiliz sigorta şirketinin sözleşmesi ile gerçekleşmiştir. Batılı anlamda ilk sigorta faaliyetidir (Kamilçelebi, 2012). Osmanlı Umum Sigorta Şirketi ise ilk Türk şirketi olarak 1893 yılından itibaren hizmet vermeye başlamıştır (Gözlemen, 2008).

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde 1925'te ilk yerli sermayeli şirket Atatürk'ün emri ile kurulmuş olan "Anadolu Anonim Türk Sigorta Şirketi"dir. 1929'da ise "Milli Reasürans Türk Anonim Şirketi (T.A.Ş.)" kurulmuştur (Çelik ve Erdoğan, 2009). Özel teşebbüsün ilk şirketi ise yerli sermayeli Doğan Sigorta'dır ve 1942'den itibaren hizmet vermeye başlamıştır (Çalık, 2011).

Türk sigorta sektörü için asıl büyük gelişmenin 2000'lerde olduğunu kabul etmek gerekir. Sektörde artan primler ve çeşitlenen ürünlerle gelişmiş ülkelerdeki gibi sistem altyapısı oluşmuştur (Tunay ve Tunay, 2013). Firma sayısının artması rekabeti de piyasaya getirirken genel büyüklük anlamında gelişmiş ülkelerin seviyesine ulaşmak için alınacak çok yol olduğu ifade edilebilir (Çekici ve İnel, 2013).

Reasürans Kavramı

Sigorta şirketinin, sigortalının ödediği primler karşılığında olası hasarlar için riski üstlendiği daha önce ifade edilmiştir. Reasürans ise sigorta şirketinca üstlenilen risklerin bir ya da daha fazla sigorta şirketi/şirketleri ile paylaşarak, kendi üstünde yoğunlaşan risk miktarını azaltması kendini olsaı hasarlara karşı korumasıdır. Riski aktarana sedan, riski yüklenene de reasürör şirket denilmektedir. Sigorta şirketi bünyesindeki risk doğrultusunda, hasarı kendi kaynaklarıyla karşılamaktadır. Şirketin tuttuğu miktar konservasyon veya saklama payı, reasürör şirkete devredilen iş miktarı ise sesyon olarak tanımlanmaktadır. Sedan şirketin devrettiği prime, reasürans primi denilir. Reasürör de devredilen prime karşılık olarak reasürans komisyonu ödemektedir. Komisyonun hesaplanması devredilen prime göre yapılmaktadır. Ayrıca anlaşmanın karlı olduğu dönemde, sedan şirketle kar paylaşımı için de kar komisyonu olarak bilinen ilave bir komisyon da ödenebilmektedir (Özer, 2015, s. 300).

Reasürans ile ilişkili tanımların ardından kısaca reasürans tarihine bakıldığında bu ihtiyacın ilk kez, orta çağ sonunda nakliyat sigortası kapsamında oluştuğu gözlenmektedir. Günümüzde reasüransa yakın sözleşmeler ilk sözleşme ise 1370'de Genova'da tüccarların yaptığı anlaşma olarak kabul edilmektedir. Reasürör olan iki tüccar ile sigorta acentesi olan başka tüccar bu sözleşmeyi yapmış, Genova-Bruges arası taşınan malları korumak amaçlanmıştır. Önemi her geçen gün artsa da prim anlaşmazlıkları nedeniyle 1746-1864 arası, nakliyat alanında reasürans yasaklanmıştır. Yangın sigortasında da kullanılmaya başlanan reasürans 1846'da Köln'de kurulan ve sadece reasürans işi yapan şirket ile popüler olmuştur. Faydası görüldükçe, bağımsızlık ve uzmanlığının önemi anlaşıldıkça yaygınlığı da artmıştır. Alman reasürörler dünya savaşlarına kadar popüler ve güçlü iken savaşlar sonrası mali yapıları bozulmuştur. Savaş dönemi reasürans ilişkileri askıya alınmış, bazı sigorta şirketleri reasürör görevi de yapmış ve piyasanın hakimi olmuştur (Özkan, 2015, s. 214-215).

Reasüransın ihtiyari ve trete olmak üzere iki reasürans türü vardır (Yaslıdağ, 2017, s. 114):

i. İhtiyari Reasürans; “isteğe bağlı bir reasürans şekli olup, konservasyon limitlerini aşan bir sigorta teklifi alması halinde ve olaydan olaya farklılık gösteren bir reasürans yöntemidir” (J.McNamara & E.Rejda, 2015, s. 113).

ii. Trete (Zorunlu) Reasürans; “sedan şirket ve reasürans şirketi arasında önceden yapılan anlaşmaya bağlı kalınarak, her iki tarafında anlaşma şartlarına uymak zorunda olduğu bir reasürans çeşididir” (Yaslıdağ, 2017, s. 114).

Bir sigorta şirketi kendi başına büyük riskleri teminat altına alamaz. Riskin dağıtılması gereklidir ve bunun yöntemi reasüranstır. Reasüransın fonksiyonları şunlardır (Acınan ve Akhisar, 2016, s. 6).

i. Sözleşme Üretim Kapasitesini Artırma: Sigorta şirketi reasürans sayesinde daha fazla prim üretebilir. Şirket riski kısmen ya da tamamen reasüröre devrettiğinde olası hasar durumlarında mali bünyesinin dengesini bozmadan iş yapabilme olanağına kavuşmaktadır. Diğer türlü sigorta şirketi, iş yapmada çekingen davranarak üretimini azaltma davranışına girmektedir (McNamara ve Rejda, 2015, s. 110).

ii. İş Kabul Politikasının Yönlendirilmesi: Şirketler mali güçleri oranında, üstünde tutacağı saklama payını belirlemektedir. Olası hasarları göze alarak iş kabulünde değişiklikler yapmakta portföyü dengelemeye çalışmaktadır (Acınan ve Akhisar, 2016, s. 6). Yıl sonunda mali raporlarda dalgalanma yaşamak istemeyen şirketler politikaları doğrultusunda reasürörlerle anlaşmaları yaparak dengeyi sağlama imkanına kavuşmaktadırlar (McNamara ve Rejda, 2015, s. 110).

iii. Mali Destek Sağlama: Reasüransa devredilen primlerden sigorta şirketi komisyon almaktadır. Ayrıca reasürans şirketinin reasürans anlaşmasından edeceği kar için de sedan şirkete kar komisyonu ödemesi söz konusudur (Acınan ve Akhisar, 2016, s. 6).

iv. Bilgi Transfer Etme: Yeni bir sigorta şirketi tecrübelerden faydalanarak karını artırabilir, reasürör şirketler bilgi aktarımı konusunda iyi bir fırsat sunmaktadır (Acınan ve Akhisar, 2016, s. 6).

2. Katılım Sigortacılığının İncelenmesi

Üç semavi din de kesin olarak faizi yasaklamıştır. Ancak deniz ticareti doğası gereği vadeli işlem yapılmasını gerekli kılmaktadır. Buna eklenen sair nedenler ile birlikte Yahudilik ve Hristiyanlık inancında zaman içinde faiz yasağı esnetilmiştir. İslam dininde ise bu yasak kati bir şekilde muhafaza edilmiştir. Dünyada ticaret neredeyse tamamıyla faizin hâkim olduğu sisteme dönüşmüştür. Bu düzende Müslümanların alternatif arayışı artmıştır. İslam ülkelerinde ve Batılı finans kuruluşlarında Müslümanların dâhil edilebileceği uygun finans ürünlerinin geliştirilmesine çalışılmıştır (Ustaoğlu, 2014).

Sigorta, Hz. Muhammed (s.a.v) döneminde yer almayan bir uygulamadır. Yine İslam'da sonradan ortaya çıkması dolayısıyla, fıkıh kaynaklarında da konu hakkında açık hükümler bulunmamaktadır. Mevcut duruma ilişkin ise çeşitli yorumlar bulunmaktadır. Sigorta konusunda ilk görüş beyanı İbn Abidin tarafından yapılmıştır. Konu, Raddü'l-Muhtar isimli haşiyenin "Kitabu'l Cihad" kısmında Müstem'men başlığında ele almıştır.

Araştırmalarda ticari sigorta hükmünde görüş ayrılıkları görülmektedir. Birinci görüşte; her çeşit ticari sigortada bilinmeyen unsurlar olması nedeniyle kumarla benzerlik taşıdığı, faiz içermesi gerekçesiyle caiz olmadığı ifade edilmektedir. Sigorta sözleşmesinde olmayan şey satıldığı değerlendirilmektedir. Ayrıca özellikle hayat sigortası kapsamında "takdir-i ilâhîye meydan okuma" olduğu düşünülmektedir.

İkinci görüşte; dinen hoş karşılanmasa da mal ve eşya sigortalarının caiz olduğu, hayat sigortasının ise caiz olmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca faiz ile alası olan her türlü sigortanın da caiz olmadığı değerlendirilmesi yapılmıştır.

Üçüncü görüş, sigortanın yasaklandığına dair kesin bir hüküm bulunmaması, genel ahlâka aykırılık bulunmaması ve faiz olmaması şartıyla bütün türlerinin caiz olduğu

yönündedir. Zira sözleşmelerde yasaklayıcı nass olmaması durumunda helal olması görüşüne uygun düşmektedir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018).

Her üç görüş kapsamında da İslam Dünyası tarafından sigortanın gönül rahatlığıyla kabul görmediği anlaşılmaktadır. Burada şüpheye düşüren nedenlere detaylı bakıldığında geleneksel sigortacılığın "garar (belirsizlik), meysir (kumar) ve riba (faiz)" içermesi düşüncesinin Müslümanları uzaklaştırdığı değerlendirilmektedir (Gürbüz, 2017a, s. 11).

Anılan kavramlara kısaca bakılacak olunursa;

i. Garar; sözlük anlamı "tehlikeye açık bırakma, meçhul alışveriş" olarak karşımıza çıkmaktadır. Sigorta sözleşmesinde belirsizlik içerildiği, bunun aldatmaya açık ve riskli olduğu, haksız kazanç doğurma ihtimalinin bulunduğu ifade edilmektedir. Örnek olarak sigorta edenin güvenceye aldığı ölüm ve bu durumda tazminat ödenmesi başlığında ölümün gerçekleşme zamanı, bu durumda ödenecek tazminat bedeli bilinmemekte ve garar oluşmaktadır. İslam âlimleri bu belirsizlik durumunu büyük çoğunlukla dinen sakıncalı görmektedir (Gürbüz, 2016, s. 334).
ii. Meysir; bazı İslam âlimleri sigorta şirketine sözleşme gereği sigortalının ödediği prim karşılığında olası hasar durumunda primin üzerinde bir miktarın sigortalıya ödendiğini, bunun da kumar olduğunu yorumlamıştır (Gürbüz, 2017a, s. 12).
iii. Riba (faiz); İslami finans kavramının faizsiz finans olarak da tanımlandığı daha önce ifade edilmiştir. Sigorta sözleşmesi gereği sigorta şirketinin olası hasar sonrası sigortalıya ödediği primlerin üzerinde bir ödeme yapılması durumunda aradaki farkın faiz olduğu bazı âlimlerce yorumlanmıştır. Diğer yandan risk hiç gerçekleşmez veya sigortalının ödediği primin altında bir hasar ödemesi durumu gerçekleşirse de sigorta şirketi haksız bir kazanç elde etmiş olacaktır (Gürbüz, 2017a, s. 12).

14. Yüzyılda ortaya çıkan sigortaya yukarıda anılan nedenlerden dolayı İslam Dünyasında uzak durulmuş, çoğunluk görüşe göre "haram" kabul edilmiştir. Müslümanların bu sisteminden uzak durması ancak sigortacılığın da bir ihtiyaç olması

durumu İslam'a uygun sistem arayışını desteklemiş ve "Tekâfül Sigortacılığı" veya "Katılım Sigortacılığı" sistemi bir çözüm olarak ortaya çıkmıştır.

2.1. Katılım Sigortasının Tanımı

Tekâfül, Arapçada "KFL" mastarında gelen "kefil, kefalet" kelimeleri ile aynı kökten gelmektedir. "Desteklemek, garanti altına almak, karşılıklı güvence, birisine bir işten dolayı kefil olmak, o işle ilgili sorumluluğu üstlenmek, ortak sorumluluk" anlamlarına gelmektedir. Sözlükte ise "dayanışma" anlamı yer almaktadır. Kefaletten, birinin bir başkasına kefil olması anlaşılsa da tekâfül sigortacılığı kapsamında kefalet, dayanışma ve karşılılık temelinde bir nitelik taşımaktadır. Normal kefalet tek taraflı iken tekafül sigortacılığında karşılıklıdır (Katılım Sigortası, 2018).

"Tekafül Sigortası", "İslami sigorta", "Faizsiz Sigorta", "Karşılıklı Sigorta" "Yardımlaşma Sigortası" çeşitli isimlerle anılan tekâfül sigortası, basit olarak fertlerin aralarından birisinin maruz kalması ihtimali olan felaketin birleşilerek, hasarın tazmini üzerine yapılan bir yardımlaşma şeklidir (Neova, 2018).

"Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" ise; "katılımcıların kendileri ile diğer katılımcıların tazminat ve/veya birikim ödemelerine ilişkin taleplerinin karşılanmasını teminen oluşturulan risk fonuna katkıda bulundukları, söz konusu fonun sigortacılık faaliyeti yapmasına izin verilmiş bir sigorta şirketi tarafından katılım finans ilkelerine uygun olarak yönetildiği ve ortak risk paylaşımı ile dayanışma esaslarına dayanan sigorta türü" olarak görmüştür (Resmi Gazete, 2017).

Faizsiz finans sözlüğü kapsamında Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), "İslami sigortacılık sisteminin diğer adı" şeklinde betimlenen tekafül sigortacılığının yardımlaşma, ortaklık, dayanışma ve bağış esasına dayanan bir sistem olduğunu ifade etmiştir. Prim ödemeleri şirket için değildir, ancak katılımcılara sigorta tazminatı olarak kullanılmaktadır. Tür ve tercihler doğrultusunda primlerle oluşan fon faizsiz yatırım araçlarında değerlendirilmekte ve kâr edilebilmektedir (TKBB, 2018).

Gelişmiş bir tekafül pazarı olan Malezya'da 1984'te çıkarılan Tekâfül Kanunu'nda tekâfül için İslam Hukuku tarafından onaylanmayan hiçbir faaliyetin yapılmadığı,

amaç olarak benimsenmediği iş yöntemi tanımlaması yapılmıştır (Ahmed, 2009). Geleneksel sigortanın İslami versiyonu tanımı da yapılmaktadır (Wahab, Lewis & Hassan, 2007). Yine birkaç yüzyıldan beri Batıda yoğun olarak kullanılan *mütüel (karşılıklı) sigorta* da İslami Hukuk'a uyduğu sürece tekafül sigortası ile benzeştirilmektedir. *Kooperatif sigortacılığı* da denilen bu türde sosyal güveni artırma ve riski azaltma isteği müşterektir. Kefalet ve dayanışmanın esas olması, karşılıklı olma özelliği örtüşmektedir (Üstün, 2014).

Tekâfül sigortası konusunda kısıtlı fıkhî görüş bulunmaktadır. Çoğunluğun ittifak ettiği nokta garar, kumar ve faiz gibi geleneksel sigorta ve tekâfülü ayıran meseleler üzerinedir. Kimi İslam hukukçuları sigorta sözleşmelerinde garar olduğu, her iki taraf açısından da kesinlik taşımadığı, gerçekleşmenin ise şarta bağlandığı, yine risk gerçekleşirse tazminat da net değildir (Yanpar, 2015). Tekâfül sigortasında, riskin kendisinde belirsizlik olsa da sözleşme riskin gerçekleşmesi üzerine kurulmaz, onun yerine oluşacak zararın paylaşılması esastır. Garar sözleşmenin asli unsuru değildir. Tekâfül kapsamında tarafların diğerine maddi üstünlük sağlaması, haksız kazancı ve aleyhine zenginleşmesi mümkün değildir. Oluşan zararın el birliği yapılarak ortadan kaldırılması sağlanır (Dalgın, 2003).

Bazı İslam âlimleri sigorta sözleşmesi bittiğinde risk oluşmamışsa primin iadesinin yapılmayıp sigorta edende kalmasını, risk oluşursa da primden fazla paranın sigorta edenden alınarak onun zarara uğratılmasını kumar şeklinde değerlendirmiştir. Tekâfül, bedel iadesi yaparak primlerin karşı tarafta kalmasına müsaade etmemektedir. Ayrıca ödenen tazminat sebebiyle sigorta edenin zarar etmesi de mümkün değildir (Beşer, 2006). Yine âlimlerin eleştiri noktası olan sigorta sözleşmelerinin faiz içeren sistem olması ve Müslümanlar açısından uygun olmaması yönündeki düşünce tekâfülün katılımcılarının yatırdığı bedelin borç olmaması, yatırılandan fazla gelir sağlanması şartı bulunmadığından geçersiz olmaktadır. Katılımcı eğer malı zarar görmezse ödediğinin fazlasını alma durumuyla karşılaşmaz. Ödediği primin üzerinde bir tazminat alması ise faiz değildir, yardımlaşma sözleşmesi kapsamında zarar karşılayan bir yardım olarak görülmektedir (Zerka, ve Neccar, 2003; Dalgın, 2003).

Anılan kısımdan sonra Ahmed (2009) tarafından özetlenen tekâfülün temel özellikleri burada zikredilebilir: "garar ve ribadan arınmış yardım için yapılan bağış kullanılarak

ortaklaşa risk paylaşımı; katılımcı ve tekâfül yöneticisi paylarının açık finansal ayrımının yapılması; İslami Hukuka uyumlu sigorta poliçeleri ve yatırım stratejisi".

Ahmed'in değindiği diğer konu da teberru yaklaşımıdır. Bağışlama, hibe etme anlamında kullanılan teberru gönüllü yapılan bir faaliyettir. Tekâfül katılımcıları, müşterek katılım ve ortaklaşa yardım şartlarını yerine getirirken bağış olarak düşündükleri verdikleri paradan vazgeçerler. İslami sigortaya has olan teberru yaklaşımı, tekâfül sigortasındaki primlere karşılık gelip gelmeyeceği tartışılan bir konudur (Ahmed, 2009).

Tartışılan noktaları olmakla beraber tekâfül sigortasının en önemli katkısı geleneksel sigortaya bir alternatif oluşturması, tekelini kırmasıdır. 1979'da Sudan'da ortaya çıkan sistem İslami bankacılık kadar eski bir tarihe sahiptir. Kabul görerek yayılmasını sürdürmüş, 1984 sonrasında Uzakdoğu ülkelerinde görülmüştür. Günümüzde tekâfül ürünleri 85 ülkede işlem görmekte ve gün geçtikçe büyüme kaydetmektedir. Artan Müslüman nüfus ile Avrupa pazarı tekâfül sigortacılığı anlamında ilginin arttığı önemli bir coğrafyadır (Akt. Al-Salih, 2014).

2.2. Katılım Sigortasının Özellikleri ve Önemi

Tekâfül sigortasının temel ilkeleri özetle şu şekilde sıralanmıştır (Neova, 2018):

> *"* Yardımlaşma unsurunun/amacının bulunması,*
>
> ** Sermayedar ve sigortalılardan toplanan primlerin faiz dışı piyasa enstrümanları ile değerlendirilmesi,*
>
> ** Sigorta teminatı verilen konularda gayri ahlaki ya da meşru görülmeyen vb. iktisadi kıymetler için seçici davranma."*

Tekâfül şirketi kapsamında, şirketin sahibi, şirketi yöneten profesyoneller ve sigorta sahipleri bulunmaktadır. Fonu başlatan aynı zamanda şirket sahibidir, fonun kuruluşunda belirlenen bir ücreti fonun yaşamı süresince almaktadır. Yine fonun amacı kâr etmek olmasa da işletilmesinden kâr edilmesi halinde yine belirlenene şartlar dâhilinde pay alabilir. Katılımcıların fona katkısı ile kurucunun koyduğu sermaye ayrı fon hesaplarında tutulmaktadır. Fonun hasarın karşılanmasında yetersiz

kalması halinde katılımcıların payından ilave yapılabilir. Fazlalık oluşursa da iade söz konusudur. Çalışma mantığı kooperatif sigortasıyla benzerdir (Yanpar, 2015).

Tekâfül için fıkhi kurallar ise şunlardır:

* Garar, faiz ve aşırı risk (maisir) yasaktır.

* Somut varlığa dayalı finansman yapılır.

* Spekülasyona izin verilmez.

* İslami Hukuka uygun olmayan yatırım araçları kullanılamaz.

* Kâr ve zarar ortaklığı esastır.

Tekafülde faaliyetler İslami Hukuk kuralları çerçevesinde yürütülmelidir. Sözleşmeler ve yatırımlar haramlardan mutlak şekilde uzak tutulmalıdır. Ahmed (2009), uzak durulacak alanları şu şekilde özetlemiştir: "Her türlü alkol ve uyuşturucu üretimi ve ticareti, alkollü içecek satan hotel vb. işyerleri; fuhuş; yasaklanmış gıdaların, üretimi, ticareti (ör. domuz ve ürünleri, pornografi); garar, faiz, aşırı risk, sahtecilik içeren her türlü işlem yasaklanmıştır".

2.3. Katılım Sigortacılığının Türleri

Sınırsız ihtiyaçlara göre bireyler veya şirketler için düzenlenmiş tekafül çeşitleri vardır. En sık rastlanana ürünler şunlardır (Eskici, 2007. s. 75):

Genel Tekafül: Genel olarak emlak, deprem, sel, yangın sigortası gibi karşılaşma ihtimali yüksek olan riskler için düzenlenir. Gerçek ve tüzel kişiler faydalanmaktadır.

Genel tekafül ürünleri tipik olarak, yıllık yenileme esasına göre bir tür İslami esaslara uyumlu paylaşım ve risk yönetimi mekanizmaları sağlamak üzere tasarlanmıştır. Bu programda, katılımcılar arasındaki ilişki teberruya dayanmaktadır; katılımcılar ve şirketler arasındaki ilişki ise, mudarebe, vekalet veya vakıf modeline dayanmaktadır. Birkaç genel ürün tasarlanmıştır ve bunlardan birkaçı aşağıda belirtildiği gibidir (Nazarov & Dhiraj, 2019):

Motor tekafülü: Bu tür bir sözleşme katılımcıyı hırsızlık, kaza, yangın veya üçüncü şahıslara ait mülk hasarları, bedensel yaralanma veya sigortalanan aracın zarar görmesine karşı korur.

Yangın tekafülü: Bu tür bir sözleşme, katılımcıyı yangın, yıldırım veya patlama sonucu ortaya çıkan her türlü zarara karşı korur. Binalar, makineler, tesis, mobilya ve aksesuarları içerir, ancak bunlarla da sınırlı değildir. Yangın tekafül planı genellikle deprem, volkanik patlama veya tayfun kaynaklı hasarları kapsamaz.

Mühendislik tekafülü: Bu tür bir sözleşme, yüklenicinin çıkarlarını, köprülerin, binaların, barajların ve kulelerin inşasında farklı nedenlerden kaynaklanan kayıp, hasar veya yükümlülüklere karşı korur.

Deniz taşımacılığı tekafülü: Bu tür bir sözleşme, katılımcıyı transit geçiş sırasında meydana gelebilecek herhangi bir tehlikeye veya hasara karşı korur. Deniz tehlikesi, çarpışma, boğulma, yangın ve ağır hava koşullarını içerir. Bu teminat deniz kara veya hava taşımacılığı için kullanılanabilir. Hatta hepsinin bir kombinasyonu da olabilir.

Aile Tekafülü: Basit olarak 10 ila 40 yıl arası değişen vadeli sözlşemeler olup birey ve şirketlerin uzun süreli korunmasını amaçlar. Kaza, evlilik ve hac-umre gibi işler sözleşme konusu olabilmektedir.

Aile tekafül ürünleri, tipik olarak ölüm veya kalıcı sakatlık risklerine karşı koruma sağlamak için tasarlanmıştır. Bu program kapsamında, katılımcı mudarebeye dayalı önceden kararlaştırılmış bir orana göre uzun vadeli tasarruflardan ve yatırım getirilerinden yararlanabilir. Ayrıca, aileye uygun bir programa katılan katılımcılar paralarını alıcıya emanetçilere emanet eder ve operatörün acentesi olarak hareket etmesini sağlayan bir vekalet sözleşmesi yaparlar. Katılımcıların, bağış fonuna bağış şeklinde katkısı havuza yatırılır. Fonlar, davacının ölümü veya kalıcı sakatlığı durumunda davacının ailesi için kullanılır. Tasarruf şeklinde yapılan katkı İslami esaslara uyumlu işlere yatırılır. Katılımcı fonu, katılımcıların katkısı esas alınarak dağıtılır. Temel olarak iki kategoriye ayrılan ancak farklı operatörlerin de sunduğu çeşitli aile ürünleri vardır (Nazarov & Dhiraj, 2019);

Bireysel aile tekafülü: Bu üründe, fonun üyesi ipotek, eğitim veya sağlık dahil olmak üzere tanımlanmış risklere karşı sözleşme korumasına sahiptir.

Grup aile tekafülü: Bu üründe, üyelerin kendileri ve aileleri için ipotek, grup sağlığı ve eğitim dahil olmak üzere tanımlanmış risklere karşı sözleşme koruması vardır. Aileler hastalık, ölüm veya kalıcı sakatlık durumunda maddi yardım alma hakkına sahiptir.

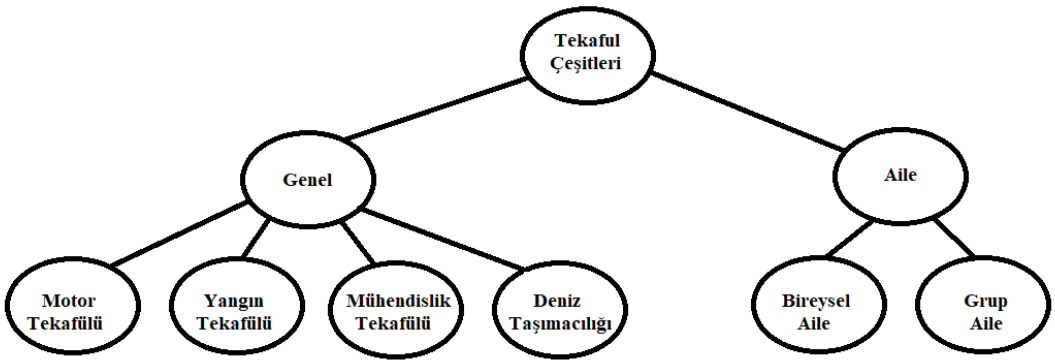

Şekil 3: Tekafül Çeşitleri (Yazar Tarafından Oluşlturulmuştur)

Retekafül: Katılım sigortası şirketlerinin, katılımcıların zararlarını aynı anda karşılayamama riski karşısında başka şirketlere tekrar sigorta ettirilmesi işlemidir. Bu kavrama ilerleyen kısımda detaylı değinilecektir.

2.4. Katılım Sigortasının Tarihsel Gelişimi

Tekafül sigortacılığı geleneksel sigortacılık karşısında geliştirilmiş modern İslami bir sistem şeklinde görülmektedir. Tarihte buna yaklaşan benzer uygulamalara da rastlamak mümkündür (Söyler, 2018, s. 31).

Arap İslam Uygarlığı Döneminde görülen akile ve kasame sistemleri buna örnektir.

2.4.1. Akile Sistemi

Türkiye Diyanet Vakfı'nın hazırladığı İslam ansiklopedisi akileyi "kasıt unsuru bulunmayan bir öldürme veya yaralama hadisesinde suçlu adına diyet ödemeyi

yüklenen şahıslar topluluğu" şeklinde tanımlamıştır (İslam Ansiklopedisi, 2018). Hz. Peygamber zamanında farklı kabileler halinde yaşayan halk teşkilatlandırılmış ve düzenli hale getirilmiştir. Savaş esirini kurtaracak fidye, öldürme veya yaralama durumunda kişiye veya ailesine ödenecek diyetin karşılanması mümkün olmadığı durumlarda çözüm için akile ya da meakıl denilen sistem geliştirilmiştir. Sistem geliştirilerek Hz. Ömer zamanında da devam etmiştir (Söyler, 2018, s. 31).

2.4.2. Kasame

Türkiye Diyanet Vakfı'nın hazırladığı İslam ansiklopedisinde kasame, "fâili meçhul cinayetlerde cezaî ve malî sorumluluğu tesbit amacıyla cinayetin işlendiği bölge insanlarının veya maktulün yakınlarının yemin etmesi usulünü ifade eden fıkıh terimi" olarak tanımlanmıştır (İslam Ansiklopedisi, 2018). İslam Hukuku, faili meçhul cinayete kurban giden birisinin diyetini belirli şartlarla o bölgede yaşayanlara paylaştırılmasını öngörmektedir (Söyler, 2018, s. 32).

Osmanlı Devleti zamanında da vakıflar, avarız sandıkları, ahi ve lonca teşkilatı gibi yapılarla katılım sigortacılığı temelinde dayanışma ve yardımlaşma özelliği gösteren sistemler kullanılmıştır.

2.4.3. Vakıflar

Vakıf, "bir mülkü kamu yararına ebedi olarak tahsis etmek" anlamında kullanılmaktadır. Gönül rızasıyla ferdi çalışma sonucu elde edilen mal varlığı ve imkanların paylaşılması esasına dayanan sosyal ve hukuki bir sistemdir. Osmanlı'da sosyal hayatı baştan sona etkileyen yardımlaşma ve dayanışma konusunda dünyaya örnek olmuş bir yaklaşımdır (Bayartan, 2018).

2.4.4. Ahi Teşkilatı ve Lonca

Arapçada ahi "kardeşim" anlamında kullanılmaktadır. Üyeleri arasında dayanışma ve kardeşliği öngören bir teşkilatlanma şeklidir. Osmanlı'da esnafların karşılıklı yardımlaşma amacıyla öncelikle loncalar bünyesinde başlattığı bir sistemdir.

Orta çağda esnaf birlikleri hammadde, işgücü ve fiyat konularında oldukça etkilidir. Dolayısıyla birlikler sayesinde yardımlaşma sandığı üyeliği ve bunlara katkı sağlama noktasında önemli oranda etkilidir. Yardımlaşma sandığı, devletin karışmadığı tamamen esnaf arasında kurulmuş, dini ve kültürel etkisi olan bir yapıdır.

Ahilik teşkilatında temel amaç, karşılıklı dayanışma ve yardım düşüncesinin geliştirilmesidir. Yoksul, garip, yabancı, misafir için sofra kurmak, onların ihtiyacını görmek ahilikte temel kurallardandır, ideolojisini yansıtır. Ahilik 15.yüzyıl sonrası yerini loncalara bırakmıştır. Lonca da ahilikteki gibi esnafın kurduğu bir teşkilattır. Loncada beş kişiden oluşan yönetim kurulu vardır. Esnaf ustalarından oluşan bu kurul yardım (teavün) sandığını esnaf adına denetlemekten sorumludur. Sandık geliri işçi ve işverenlerin her ay ya da her hafta gelirlerinden verdiği bağışlardan oluşmaktadır. Orta veya teavün adı verilen sandıklardan, evlenme, doğum, hastalık, ölüm, işsizlik gibi sosyal riskler gerçekleştiğinde üyelere yardım yapılması sağlanmıştır (Şen, 2018).

2.4.5. Avarız Sandıkları

Toplumdaki varlıklı insanlar tarafından geri alınmaksızın yapılan yardım ve bağışlarla oluşturulan sandıklardır. İhtiyaç sahipleri, sosyal ve doğal riskler karşısında kişilere güvence sağlamıştır. Avarız vakıfları ile devam eden sistemde vakıflar ihtiyaç sahipleri için ödünç kaynak da sağlarken işletme sermayesi mudarebe (emek-sermaye) ortaklığı şeklinde de kullanılmıştır (Söyler, 2018, s. 34-35).

Batıda ise karşılıklı sigorta adıyla kooperatifler kurulmuş, tekafül benzeri sistemler görülmüştür. Özellikle deniz ticaretinde rastlanan sistemde gemi sahipleri koruma ve tazminat kulüpleri oluşturmuş, zarar gören üyeler havuzdan faydalanmıştır (Söyler, 2018, s. 34-35).

İlk sigorta kooperatifi 1735'de İngiliz kolonilerinde (Charleston, Güney Carolina) kurulmuştur. Başkan Benjamin Franklin köklü bir sigorta sistemi teşkil etmiştir. Günümüzde dahi faaliyet gösteren "Filedelfiya Sigorta Kooperatifi" bu sistemde 1752'de kurulmuştur. Aynı dönemde Almanya, Fransa başta olmak üzere Avrupa ülkelerinde sigorta kooperatifi yapıları görülmüştür (Üstün, 2017).

Dünyada Genel Durum

İslam toplumlarında Batı'dan farklı olarak kendi risk paylaşım sistemleri bulunması yardımlaşma temelli çözümler kullanılması sigortayı gözde kılmamıştır. Yine de Batı tipi sigortacılığın İslami finans kurallarına uygun versiyonu olan tekafül sigortacılığı bir ürün olarak ortaya çıkmıştır. Yoğun olarak kullanılan ülkelere bakıldığında İslami bankacılık temelli pazarlama altyapısıyla yol aldığı görülmektedir.

Sigorta sektörünün gelişimine bakıldığında şeriat açısından sakıncalı görülmesi dolayısıyla İslam ülkelerinde sektörün büyüklüğünün milli gelire oranı gelişmekte olan ülkelerin de altında yer almıştır. Katılım sigortacılığı Batı'dan bakıldığında buradaki boşluğu dolduran araç olmuştur.

Tablo 1-İlk Kurulan Tekafül Sigorta Şirketleri

Tekafül Şirketi	**Ülke**	**Yıl**
Islamic Insurance Co.Ltd.	Sudan	1979
Islamic Insurance Co.Ltd.	Suudi Arabistan	1979
Dar Al Maal Islami,Cenevre	İsviçre	1983
Takaful Islam Luxembourg	Belçika	1983
Takaful Islam Bahmas	Bahamalar	1983
Syarikat Takaful Malaysia Sdn Bhd	Malezya	1984
Takaful TAIBSdn Bhd	Brunei Sultanlığı	1993
Takaful IBB Bhd	Brunei Sultanlığı	1993
MNI Takaful	Malezya	1993
PT Syarikat Takaful Indonesia	Endonezya	1994
PT Asuransi Takaful Keluarga	Endonezya	1995
Syarikat Takaful Singapura Pte Ltd.	Singapur	1995
PT Asuransi Takaful Umum	Endonezya	1996

Kaynak: http://tekaful.net/?page_id=78

Bahreyn merkezli Solidarity ve Birleşik Arap Emirliklerinde Salama Group ilk tekafül çalışmaları yürüten şirketler olmuştur. Körfez ülkelerinin ilgisi bilinse de ilk tekafül şirketi de 1979'da Sudan'da kurulmuştur. Diğer taraftan tekafülün asıl gelişimini Güneydoğu Asya'da yaptığı söylenebilir. Malezya, 1984'te tekafül mevzuatını düzenlerken, 1985'te de tekafül sigortacılığının günümüzdeki bilinen anlamıyla ilk örneği olan şirket Syarikat Takaful Malaysia faaliyete geçmiştir (Aslan, 2017). Tablo 2'de ilk kurulan tekafül sigortacılığı şirketlerine örnekler yer almaktadır.

Özellikle Ortadoğu'da, İslami bankacılığın katılım sigortacılığını da sektör olarak etkilediği söylenebilir. İşlem hacmi ve faaliyetteki şirket sayıları artmıştır. İslami sigortacılık esaslarını uygulayan bu şirketlere bakıldığında kimisinin yalnızca tekâfül yönelimli olduğu, kimilerinin de klasik sigorta ürünleriyle birlikte tekâfül ürünlerini de sunduğu görülmektedir. Örnek olarak, "Tekâfül Malaysiaa" yalnızca tekâfül sigortacılığında aktif iken, Bahreyn'de faaliyet gösteren "Allianz Takaful" Alman sigorta şirketi Allianz'ın bir iştirakidir. Benzer şekilde en büyük reasürans şirketlerinden olan Swiss Re, "Swiss Retakafulc" ile tekâfül hizmeti vermektedir (Altıntaş, 2016).

Tekafül sektörünün büyüklüğüne ilişkin farklı güncel raporlarda bilgiler yer almaktadır. 2017'de yayımlanan "Milliman Global Tekâfül Raporu" tekâfül fonları toplamının 2015'te 14,9 milyar dolar olduğu, sektörün 2012-2015 arasında % 14'lük büyüme oranı yakaladığını göstermektedir. Daha 2009'da 7 milyar dolar iken kısa zamanda işlem hacmini ikiye katlayan bir tekafül piyasasından söz edilmektedir (Milliman, 2017).

Thomson Routers tarafından hazırlanan "Islamic Finance Development Report 2018" raporuna göre de Şekil 8'de 2017 47 ülkede tekafül sigortacılığı faaliyeti yürütüldüğü görülmektedir. Tekaful endüstrisi, 2017'de 46 milyar dolar büyüklüğe ulaşmış olsa da İslami finans içinde aktifler bakımından en az katkı yapan alan olmaya devam etmektedir. Toplamda 324 takaful operatörü bulunmaktadır ancak bankacılıkta yaşandığı gibi konsolidasyon da devam etmektedir. Örneğin son olarak "Takaful Emarates" Bahreyn'de "Al Hilal Takaful"u devralmış, "Solidarity Group" Bahreyn merkezli tekafül birimi de "Al Ahlia Sigortası" ile birleşmiştir (Thomson Routers, 2018).

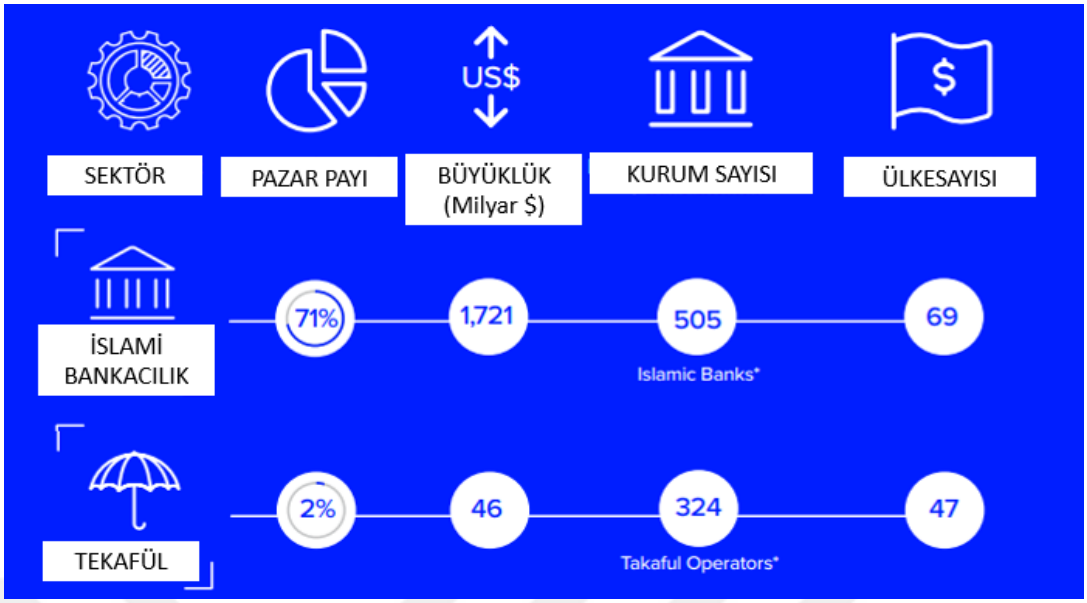

Şekil 4-2017 Yılı Küresel İslami Finans Dağılımı

Kaynak: Thomson Routers "Islamic Finance Development Report 2018"

Küresel anlamda görece küçük hacmine karşın, sektör yeni pazarlarda artan oranda ilgi görmektedir. Routers raporuna göre son olarak Nijerya ilk tam teşekküllü tekaful şirketi "Jaiz Takaful"un hizmete girdiği yerdir. Yayınlanan tekaful düzenlemeleri ile Nijerya'da beş tekaful operatörü halihazırda faaliyettedir.

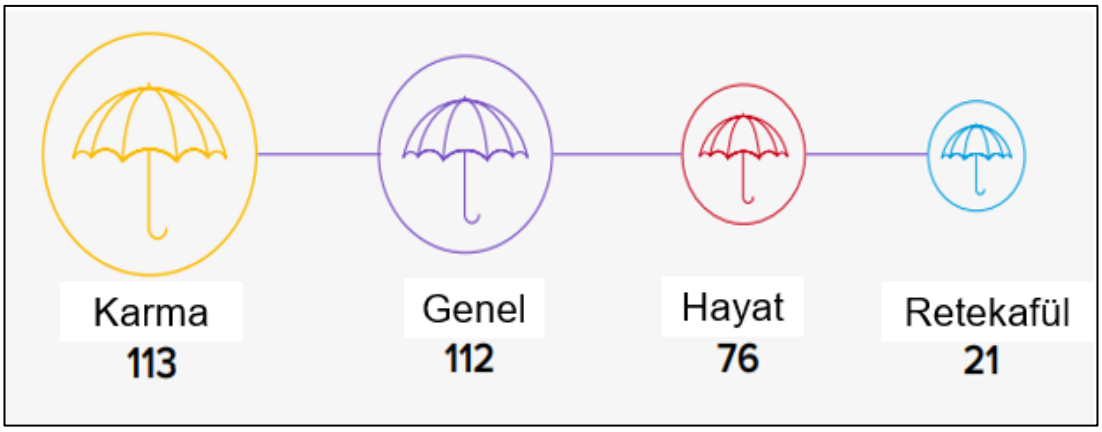

Şekil 5-2017 Yılı Tekafül Operatörlerinin Branşlara göre Dağılımı

Kaynak: Thomson Routers "Islamic Finance Development Report 2018"

Tekâfül fonlarına coğrafi dağılım yönünden bakıldığında % 77'lik oranla KİK ülkelerinin (Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar, BAE, Umman) başı çektiği, % 15 ile Malezya, Endonezya, Brunei gibi Güneydoğu Asya ülkelerinin takip ettiği

görülmektedir. % 5'in Afrika (Sudan, Mısır, Gambiya, Tunus, Kenya), % 3'ün ise İran, Türkiye, Bangladeş, Pakistan, Ürdün, Sri Lanka, Suriye, Yemen gibi diğer ülkelere ait olduğu anlaşılmaktadır. KİK ülkeleri içinde % 85'lik oran ve 9,7 milyar dolarlık fon büyüklüğü ile aslan payı Suudi Arabistan'dadır. % 8 ile BAE Suudi Arabistan'ı izlemektedir. Diğer büyük pay sahibi bölge olan Güneydoğu Asya'da % 62'lik pay Malezya'ya % 33 ise Endonezya'ya aittir.

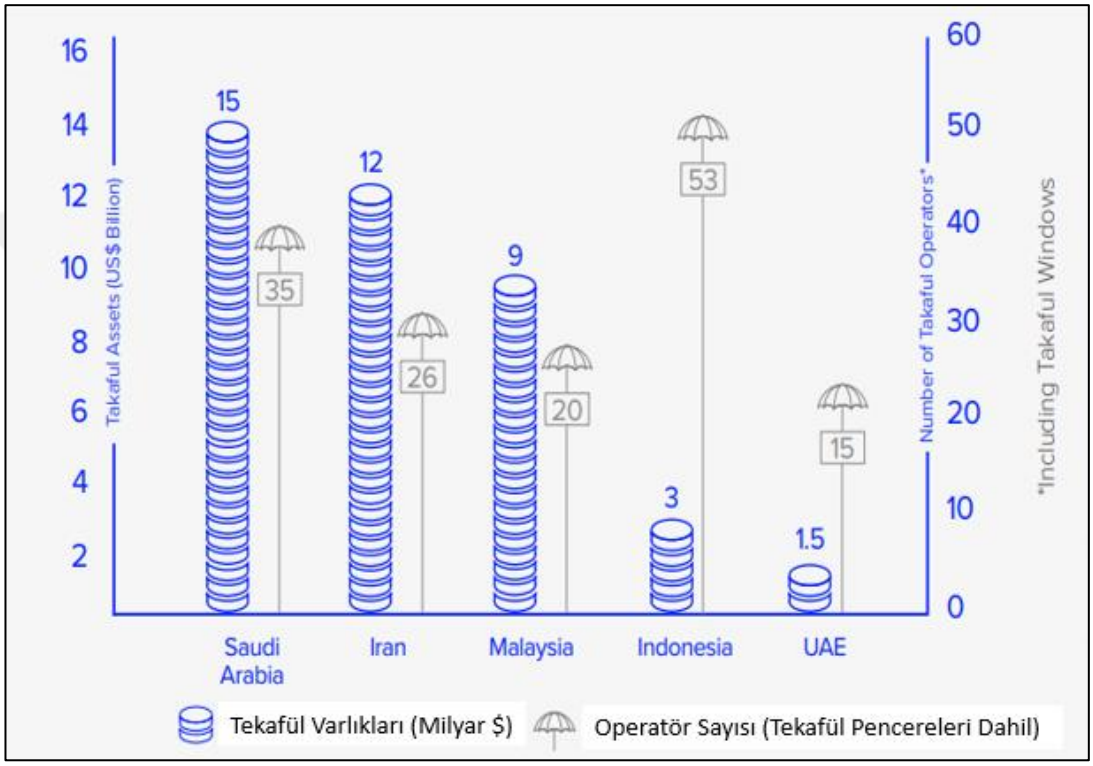

Şekil 6-2017 Yılı Küresel Tekafül Pazarı

Kaynak: Thomson Routers "Islamic Finance Development Report 2018"

"Islamic Finance Development Report 2018" raporuna göre tekafül pazarında başı çeken ülkeler ve bu ülkelerdeki tekafül operatörleri incelendiğinde; toplam tekafül varlıkları açısından Suudi Arabistan, İran, Malezya, Endonezya ve BAE sıralaması görülürken, tekafül penceresiyle işlem yapan operatörler dahil olmak üzere sayıca en fazla operatörün Endonezya'da olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan raporlarda yüzde olarak tekafül pazarında belirli bir büyüklüğü ifade etmese de İslam ülkelerinde gözlenen gelişim kadar Batılı ülkelerde de dikkat çeken faaliyetler görülmektedir. Avrupa'da Birleşik Krallık, İsveç, Lüksemburg gibi ülkeler

başta olmak üzere katılım sigortacılığının, İslami bankacılık ve İslami fonlarla birlikte bir yayılma gösterdiği anlaşılmaktadır (Çalık, 2011).

Özetle, yaklaşık 1.8 milyarlık küresel Müslüman nüfus, toplam dünya nüfusunun dörtte birine karşılık gelmektedir. İslam hukukuna uyumlu bankacılık varlıkları ise dünyadaki bankacılık varlıkları içinde % 6'lık oluşturmakta ve asimetrik bir durum teşkil etmektedir. Güncel finansal verilerde de katılım sigortacılığı açısından sektörün özellikle son beş yılda ciddi büyüme yakaladığı görülmektedir. Yine ciddi potansiyel taşıyan sektörün ilerleyen dönemde daha fazla büyüyebileceği değerlendirilmektedir. Tekâfül sigortacılığını uygulayan ülkelerde büyük oranda yasal mevzuatın netleşmesi sektörün büyümesi için öncülük etmekte, sıkıntıların aşılmasına katkı sağlamaktadır.

Modern anlamda 25 yıllık geçmişe sahip İslami esaslara uygun tekafül sigortası, İslami finans hizmeti sunan çeşitli pazarlarda ihtiyaç duyulan risk yönetimi desteğini sağlamaktadır. 2017 yılında 46 milyar dolara ulaşan büyüklük İslami bankacılık ve sukuk pazarının büyüme ivmesiyle gelişmiştir. Geleneksel sigortada olduğu gibi retekaful olarak bilinen sözleşme yapma imkanı da vardır (Thomson Reuters, 2018).

Bazı ülkelerde sektörün büyümesine yardımcı olabilecek destekleyici düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. Örnek olarak, Türkiye ve Endonezya'daki düzenlemeler pazarların büyümesi için yeni fırsatlar oluşturmuştur. Pek çok pazarda ise hala başlangıç aşamasındadır ve önde gelen İslami finans pazarlarındaki geleneksel sigortayı değiştirme potansiyeli büyük ölçüde karşılanmamıştır. Küresel takaful endüstrisinin karşılaştığı temel zorluklar arasında geleneksel sigorta sağlayıcılarla yapılan yoğun rekabet, düşük kar marjları, düşük müşteri bilinci, vasıflı profesyonellere duyulan ihtiyaç ve gelişmiş bir düzenleyici ve ihtiyatlı çerçeve bulunmaktadır. Önümüzdeki yıllarda yüksek büyüme oranları göstermesi öngörülen İslami finans piyasaları ile ve kilit pazarlardaki düzenleyici altyapının desteklenmesiyle birlikte küresel sektör, büyüme için önemli fırsatlara sahiptir (The CityUK, 2019).

Körfez Ülkelerinde Katılım Sigortası

Suudi Arabistan, Umman, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Bahreyn, ve Kuveyt Körfez İş Birliği Konseyini (KİK) teşkil etmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri

Bakanlığı, 2018). Bölgesel yardımlaşma hedefi güden bu oluşumdaki ülkelerde Malezya gibi katılım sigortacılığı sektörü ciddi ilerleme kaydetmiştir.

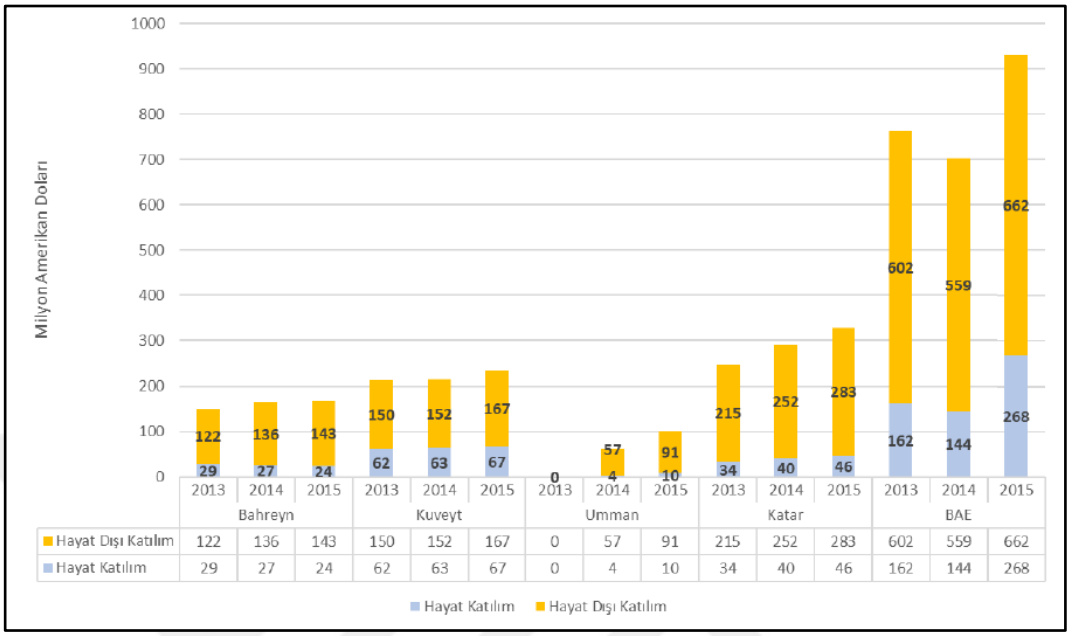

	Bahreyn			Kuveyt			Umman			Katar			BAE		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Hayat Dışı Katılım	122	136	143	150	152	167	0	57	91	215	252	283	602	559	662
Hayat Katılım	29	27	24	62	63	67	0	4	10	34	40	46	162	144	268

Şekil 7-KİK Ülkeleri Katılım Sigortacılığı Brüt Yazılan Katkı Payı (Suudi Arabistan hariç)

Kaynak: Milleman, ‘‘Global Takaful Report 2017’’, http://www.milliman.com/uploadedFiles/insight/2017/Takaful-2017-full-report.pdf

Şekilde görüldüğü gibi katkı payı yönünden Birleşik Arap Emirlikleri önde gelen pazardır. Tüm ülkelerde, 2015’te %3-%32 arasında büyüme görülmektedir. En düşük büyüme Bahreyn’de, en yüksek büyüme BAE’dedir. Dubai’de zorunlu sağlık sigortası getirilmesi BAE’deki yüksek büyümeyi açıklamaktadır. KİK ülkelerinde çoğunlukla hayat katılım ya da hayat dışı katılım altında sağlık sigortası gösterilmektedir. Yine KİK ülkelerinde hayat dışı katılım sigortacılığı trafik ve sağlık alanlarındaki zorunlu sigortaların etkisindedir (Milliman, 2018, s. 26).

Suudi Arabistan özelinde değerlendirme yapıldığında ise sigortacılığın hayat dışı branşlarda ağırlık kazandığı görülmektedir. 2015 yılında toplam primlerin sadece %3’ü hayat branşındadır. Suudi Arabistan diğer ülkeler arasında katılım sigortacılığında özel bir örnektir. Öncelikle tüm faalyetler şeriata uyumlu ve yasal yönü de buna uyumludur. Tüm faaliyetlerin katılım sigortacılığı kapsamında değerlendirilmesi bu piyasanın da dünyanın en büyük pazarı haline gelmesini

sağlamıştır. 2015'te brüt prim toplamı 9,5 milyar dolara ulaşmıştır. Toplam 34 sigorta şirketinin faaliyeti görülmektedir (Milliman, 2018, s. 28).

Malezya'da Katılım Sigortası

Katılım sigortacılığı için yasal düzenleme Malezya'da 1984'te yapılmıştır. Yasa ile katılım sigortacılığı ticaretinin yorum ve düzenlemeleri oluşturulmuştur. Şeriata uygun unsurlar tanımlanırken, uygunsuz olanların barındırılmaması hedeflenmiştir. 1972'de "Malezya Milli Fetva Komitesi" geleneksel sigortacılık için Şeriata uygunsuz olduğu kanaatini belirtmiştir. Fıkıh Akademisi de 1985'te benzer açıklamayı yapmıştır. Sonuçta Malezya'da Müslümanlar alternatif olarak gördüğü tekafül sigortasına yönelmiştir (Fauzi vd, 2016, s. 71-72).

Malezya Merkez Bankası verileri 2017'de katılım sigortacılığı lisansı olan 11 şirketin faaliyette olduğunu göstermektedir (Bank Negera Malaysia, 2018). Acente sayısı bakımından da 2011'de hayat ve hayat dışı toplamda 100 bin üzerinde iken yıllar içinde azalarak 2016'da sayı 60 binlere kadar gerilemiştir.

Tablo 2-Malezya Katılım Sigortacılığı Kişi Başına Düşen Katkı Primi (Malezya Ringgiti)

	2011	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
Hayat Katılım	127,3	155,1	160,8	157,5	164,7	181,2
Hayat Dışı Katılım	39,8	44,5	46,8	50,8	55,2	56,5

Kaynak: Bank Negera Malaysia (Central Bank of Malaysia), http://www.bnm.gov.my/index.php?ch=statistic&pg=stats_takaful&ac=24&lang=en

Katkı tutarı bazında değerlendirildiğinde, hem hayat hem de hayat dışı katılım prim tutarlarında yıllara göre farklı oranlarda da olsa artışlar gözlenmiştir.

Katılım sigortacılığı net tazminat ödemesi bakımından da her iki branşta da artış görülmektedir. 2011 yılında toplam 2.185 milyon RM olan net tazminat ödemesi, 2016'da toplam 3.521 milyon RM'ye ulaşmıştır.

1984'te başlayan yolculuğun, Malezya Merkez Bankası istatistiklerine göre sağlam ve istikrarlı bir büyüme gösterdiği sölenebilir. Katılım sigortacılığı, Malezya'da İslami finans anlamında önemli bir paya ulaşmıştır. Yine de sektörün bazı problemleri bulunmaktadır. Kalifiye personelîn azlığı, düşük penetrasyon oranı, teknoloji

kapasitesinin yetersiz oluşu, yönetim uygulamaları ve iş modellerinin yeniliğe açık olmaması bu sorunlar arasındadır.

Katılım sigortacılığı Malezya'da ürün çeşitliliği yönüyle sınırlıdır. Mikro katılım sigortacılığı, sağlıkta ve emeklilikte gelişmeye muhtaçtır. Sonuç olarak, Malezya'da katılım sigortacılığı sektörü diğer birçok sektör yanında gelişime açık ve genç bir piyasadır. Düşük penetrasyon oranı, ciddi bir potansiyel fırsatı sunmaktadır (Fauzi vd., 2016, s. 73).

2.5. Katılım Sigortacılığı Modellerinin İncelenmesi

1979 yılında dünyada ilk katılım sigortası şirketi Sudan'da "The Islamic Insurance Co." adıyla kurulmuştur. Anılan öncül şirketten sonra dünyada farklı yerlerde katılım sigortacılığı fonları kurulmuştur (Çalık, 2011). Fonlar, kullanıldığı bölge, kimin yönetiminde, nasıl değerlendirildiği kriterlerine göre farklılık göstermektedir. Ülkeler arasında hatta şirketten şirkete de farklı işleyişlerle karşılaşmak olasıdır. Farklı uygulamalar olsa da ortak noktalar üç temel grubun teşkiline araştırmacıları götürmektedir (Ustaoğlu, 2014):

i. Kâr amacı gütmeksizin sigortalıları bir araya getiren kooperatif sigortacılığı,
ii. Katılım payı oranında sorumluluğun (zararın) da paylaşıldığı toplumsal sigortacılık,
iii. Faizsiz yatırım araçları ile şirketlerin toplanan fonları değerlendirdiği sigortacılık.

Anılan sistemlere uygulamada yerel ihtiyaçlar da ön plana çıkabilmekte, sistemler farklı teşviklerle yönlendirilerek zaman içinde model haline gelebilmektedir. Katılım sigortacılığında uygulamada beş temel modelden söz etmek mümkündür: "mudarebe, vekâlet, vekâlet-vakıf, karma ve kâr amacı gütmeyen model". Anıldığı üzere ülkelerde farklı modeller öne çıkabilmekte, kimi modeller hiç görülmemektedir. Örnek olarak Güney Afrika ve Pakistan'da vekâlet-vakıf modeli yaygınken Malezya'da mudarebe modeli öndedir. Modeller içinde karma model en yaygın olanıdır ve hemen her ülkede görülebilmektedir (Al-Salih, 2014).

Kısaca en yaygın görülen modelleri tanımak, analiz kısmında ülkelerin karşılaştırması yapılırken fayda sağlayacaktır.

2.5.1. Mudarebe Modeli

TKBB, mudarebe modelini şu şekilde tanımlamıştır (2018);

> *"Terim olarak; bir taraftan sermaye, diğer taraftan işletme olmak üzere oluşturulan emek-sermaye ortaklığını ifade eder. Katılım bankalarında katılma hesapları böylesi bir ortaklığa dayanmaktadır. Mudarebe sözleşmelerinde ortakların kârdan ne kadar pay alacakları aralarındaki anlaşmaya dayalıdır. Zarar ise aslında bütünüyle sermayedara aittir. İşletmeci ise emeğini yitirmiştir. Fakat işletmeci kasıt, kusur ve sözleşme şartlarına aykırı fiillerde bulunursa tazmin ile yükümlü tutulabilir. Katılım bankalarının katılma hesaplarında zarara katılması (en az kâr oranının yarısı kadar) oluşan zararda mutlaka kusuru olduğu düşüncesine dayanmaktadır."*

Mudarebe, bir taraf fon sağlarken, diğerinin yönetim tecrübesini ve bilgi birikimini sunduğu bir çeşit ortaklıktır. Mudarebe modelinde, klasik anlamda kar paylaşımındaki ilkeler benzer özellikler mevcut olup, iki taraflı ortaklık esastır. Taraflardan biri olan katılımcı ortaklığın fon sağlayıcısıdır. Diğer rol katılım sigortacılığı şirketine ait olup uzmanlık, fonun yönetimi sorumluluğu konumuna haizdir. Kar ortaklığı için her iki tarafın daha önceden belirlediği oran esas alınmaktadır. Ortaklık için detaylı bilgilerin yer aldığı bir sözleşme yapılmaktadır. Katılım sigortacılığını yürüten şirket, kar ortaklığı karşılığı olarak faaliyetlerini yürütmektedir. Risk fonundan operasyonel masraflar ile olası hasar ve retakaful karşılanmakta, risk fonu açık verdiği takdirde şirket İslami şartlara dahilinde, fon için faizsiz borç temin edebilmektedir (Pasha & Hussain, 2018).

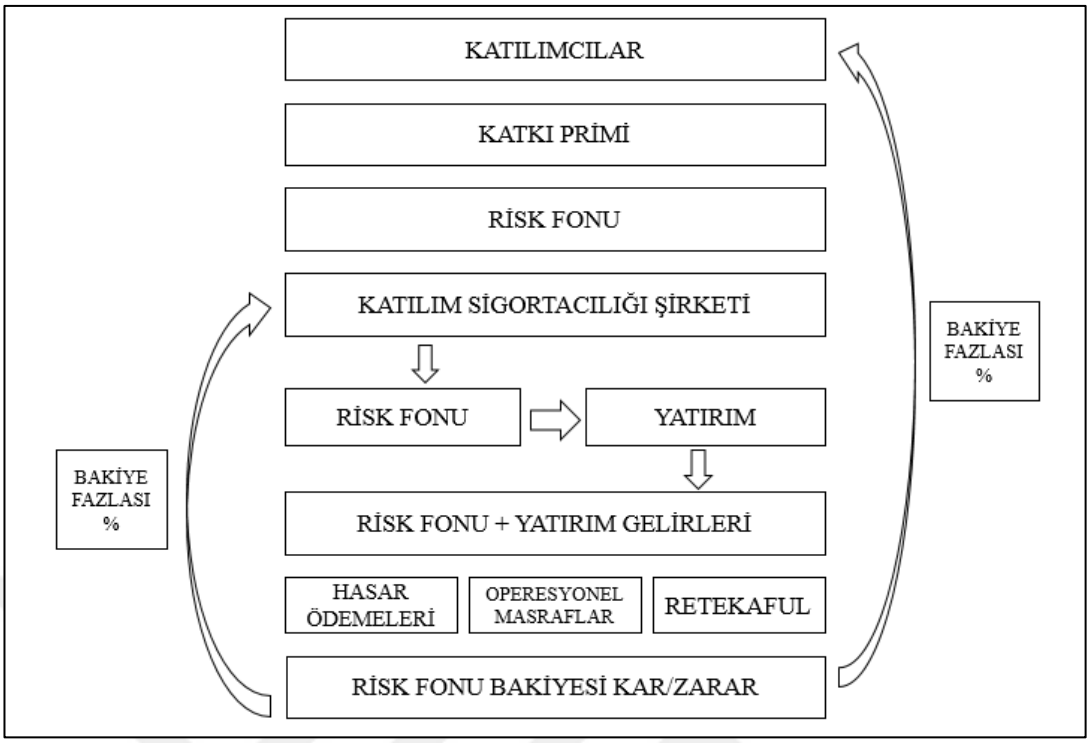

Şekil 8-Mudarebe Modeli

Kaynak: IBFIM, http://takafuleexam.com/e-content/TBE-A/content/29175407IBFIM_Part_A/chapter_A5/A5_page_04.html

Şekil incelendiğinde herhangi bir vekâlet ve buna ilişkin ücretlendirme bulunmadığı, görülebilmektedir. Ayrıca katkı primleri risk fonunda toplanmaktadır. Daha sonra inceleneceği üzere vekâlet modelindeki gibi şirketin yönetim harcamaları için bu havuzu kullanması söz konusu değildir. Risk fonundaki para İslami finans şartları kapsamında şirket tarafından uygun yatırım araçlarına yönlendirilmektedir. Sair ödemeler düşüldükten sonra fonda fazlalık olursa önceden belirlenen pay oranında katılımcılar ve katılım sigortacılığı şirketi arasında bu fazlalık paylaşılmaktadır. Şirket, zarar olursa ortak olmamaktadır.

Mudarebe modeli 1984 yılında ilk defa Malezya'da uygulanmıştır. Türkiye'de yaygın olarak "kâr-zarar ortaklığı" modeli şeklinde bilinmektedir. Sistem normal bir ticaret faaliyeti olarak görülmekte, kar-zarar herkesin kabul edilmektedir. Zararda riski sermaye sahibi üstlense de kimsenin kazancı söz konusu olmadığından emeğini koyan yatırımcı da ayrıca bir zarar ödemese de zaman kaybı vardır. Bu modelin en çok tartışılan noktalarından biri de zaten kâra ortak şirketin zarara ortak olmaması durumudur (Dalkılıç ve Ada, 2013).

Türkiye'deki mevcut katılım ortaklığı sistemi mudarebe sistemi ile aynı çalışma prensibine dayanmaktadır. Bankalar bir taraftan girişimcilerden fon toplar, diğer taraftan da topladığı fonları ihtiyaç sahibi olan işleticilere aktarır. Banka burada sermaye koyan tarafta yer almaktadır. Mudarebe modeli, herkesin kâr payı belli olup, ne kadar kar edilirse edilsin, toplam fazla olsa da kâr payı oranı değişmemektedir. Bu oranın belli olması katılımcılarda umutsuzluk düşüncesini önler. Katılımcının mudarebe modelinde sistemden çıkmak istemesi durumunda kar paylaşımında hissesine düşen paydan operasyonel masraflar çıkarılarak üyelikten ayrılması sağlanmaktadır (Çalık, 2011).

2.5.2. Vekâlet Modeli

Vekâlet, Kur'an-ı Kerim'de de birkaç yerde geçen, Arapça kökenli bir kelimedir. Birden çok anlamı vardır. Katılım sigortacılığı kapsamında kullanılan kelime "başka bir kişiyi temsil etmek" anlamında kullanılmaktadır.

Vekâlet modeli, katılım sigortacılığı şirketinin yani operatör şirketin risk fonunun yönetilmesi ve bunda gösterdiği performans karşılığında talep ettiği ücreti alması şeklinde işlemektedir. Danışma kurulu tarafından şirketin alacağı ücret belirlenmektedir. Model, vekil sıfatı olan katılım sigortacılığı şirketi ile temelde risk fonunu birbirinden ayırma amacıyla kullanılmaktadır. Katılım sigortacılığı şirketi vekâletle yürüttüğü operasyonda risk fonunda oluşan kayıp veya kazanca dâhil olmamakta, gelirini yürüttüğü operasyonun karşılığı olarak vekâlet ücretinden sağlamaktadır. Katılımcıların ödediği katkı priminden şirketin vekâlet ücreti düşülerek kalan miktar risk havuzunda toplanmaktadır. Katılımcılara ait olan risk havuzu, olası hasarlar, karşılıklar ve retakaful için kullanılmaktadır. Vekâlet modelinde, risk havuzu için ilk sermaye de katılımcıların katkısıyla oluşturulmaktadır. Fazla oluşan hasarlar sonucu havuzda açık meydana gelirse, likidite imkânı olduğu kadarıyla katılım sigortacılığı şirketi sermayesinden faizsiz olarak risk fonuna borç verebilmektedir. Tersi durumda fazlalık oluşması halinde şirketin bir katılımı söz konusu olmazken, fazlalığın katılımcılara dağıtılması mümkündür (Pasha & Hussain, 2018).

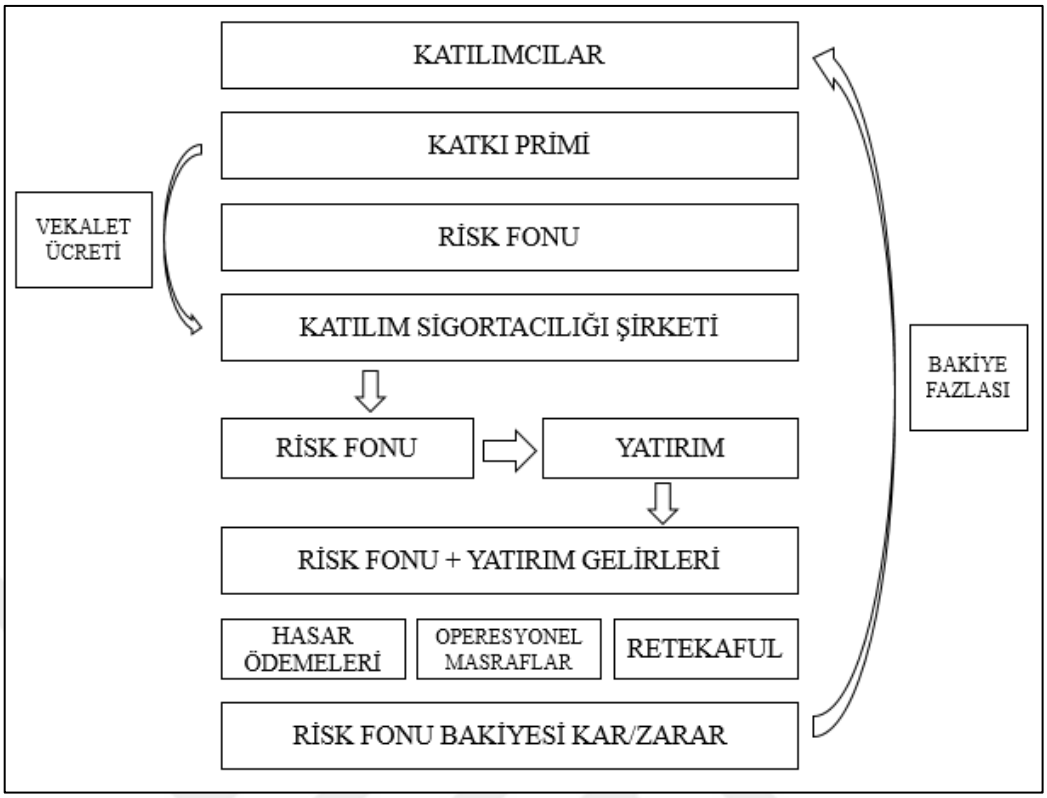

Şekil 9-Vekâlet Modeli

Kaynak: IBFIM, http://takafuleexam.com/e-content/TBE-A/content/29175407IBFIM_Part_A/chapter_A5/A5_page_04.html

Şekil üzerinden görüleceği üzere, katılımcıların ödediği katkı priminden katılım sigortacılığı şirketine belli bir oranda vekalet ücreti verilmektedir. Vekalet ücreti sonrası kalan kalan tutar, risk havuzunda toplanmaktadır. Şirket risk fonunu İslami finans şartları gereğince yatırım araçlarında yönlendirmektedir. Dönem içinde gerçekleşen hasar ve retakaful ödemeleri ile operasyonel masraflar yine risk fonundan karşılanmaktadır.

Operatör şirketin, vekalet modeli kapsamında katılımcıların vekili sıfatını taşıdığından vekalet ücreti katılımcılarla birlikte belirlenmektedir. Ancak dikkat edilmesi gereken husus, vekalet ücretinin baştan nispi veya maktu şekilde belirlenmesi, havuz işletilirken belirlenmemesidir. Operatör şirkete ödenen vekalet ücreti, havuz iyi yönetilirse (yatırım fazlası ve underwriting oluşması halinde) artabilir (Okumuş, 2014, s. 12).

Vekâlet modeline "Vekâlet-acente modeli" de denilmektedir. 1990'lı yıllarda uygulanmaya başlanmıştır. Acente gibi çalışan tekâfül şirketi fonları değerlendirmeye

başlamadan önce bir ücret almaktadır. Sistemin adı da bu vekâlet ücretinden gelmektedir. Aslında model hukuk sistemlerinde olan vekâlet sözleşmesi iş akdi gibi değerlendirilebilir. Mudarebe modeline kıyasla bu modelde fonu toplayan taraf avantajlıdır (Çalık, 2011).

Sistemin şirkete baştan kendini garantiye alma avantajı sağlaması, İslami değerlere atfen uygunluğuna bir ölçüde tartışma getirmektedir. Kendisini güvencede hissetmek adına birileri güvenceyi % 25-30 peşin komisyon ile bir şirketten satın almaktadır (Çalık, 2011). Tartışmalar yaşansa da model dünyada çoğunlukla Körfez Arap Ülkeleri olmak üzere yaygın olarak kullanılmaktadır (Gürbüz, 2016, s. 346).

2.5.3. Vekâlet-Vakıf Modeli

Klasik vakıf anlayışı hâkimdir. Katılım sigortacılığı şirketi öncelikle bir vakıf kurar, başlangıç yatırımını yapar ve açtığı hesapta katılımcıların ödediği fonları toplar. Yatırımcılar işletim ücreti ödemektedir. Modelde hareket noktası vakıf tarafından ortaya konulan sermayedir. Katılımcıların birikimlerinin yatırıma yönlendirilerek işletilmesi sonucu elde edilen kâr paylaşılmaktadır. Pakistan, Güney Afrika, Sudan, Malezya ve Endonezya'da yaygın şekilde uygulanmaktadır. (Çalık, 2011).

Vekâlet modeline kıyasla katılımcı ön plandadır. Faaliyetler vakıf aracılığıyla hayırseverlik temelinde yürütülmektedir. Diğer farkı katılımcıların katılım payı ve bağış (teberru) ile sisteme girmesidir. Ayrıca sermayedarlar ile katılımcılar aynı riske girmektedir. İslami finansın gerektirdiği şartlara uygunluk açısından en uygun model olarak değerlendirilmektedir. Kaynaklarda yetersizlik söz konusu olduğunda faizsiz kredi kullanımı ile sistemin çarkının devamı sağlanabilmektedir (Çalık, 2011).

Şirket sermayedarlarının kendi tasarrufları da vakıf fonunda işletildiğinden kar edilmesi ve kardan gelen payın artması yatırım kararı alan şirketin daha dikkatli olmasını sağlamaktadır.

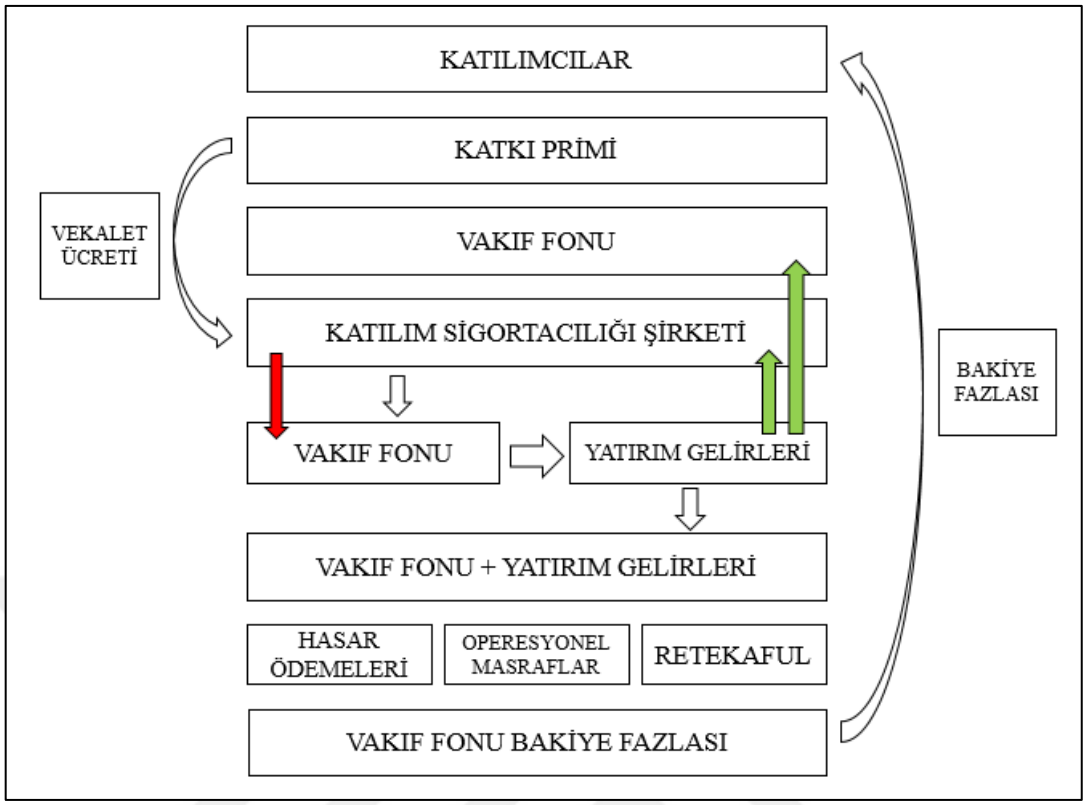

Şekil 10-Vekâlet-Vakıf Modeli

Kaynak: IBFIM, http://takafuleexam.com/e-content/TBE-A/content/29175407IBFIM_Part_A/chapter_A5/A5_page_04.html

Katılım sigortacılığı şirketinin sorumluluğu vakıf fonunun tüm operasyonlarını kapsamaktadır. Vekil olarak vakıf fonunda yönetim, girişimcilik rolleri yürütülmektedir (Fadzli et.al., 2011).

2.5.4. Karma Model (Hibrit Model)

Mudarebe ve Vekâlet modelinin karmasıdır. Modelde her ikisinden güçlü taraflar alınmıştır. Katılım sigortacılığı şirketi yine vekil sıfatı ile vekâlet ücreti karşılığında katılımcıların fonunu yönetmektedir. "Körfez İşbirliği Konseyi" ülkeleri ile yerel farklılıkları olmakla birlikte Güney Afrika ve Pakistan'da görülmektedir. Hayırseverlik yönü ön plandadır (Dalkılıç ve Ada, 2013).

Modelin ortaya çıkışında havuzdaki fazlalığın paylaşımının eleştirilmesi ve fon iyi yönetildiğinde şirketin performansı için ücret alması düşüncesi, sektör oyuncularında

yeni model arayışı başlamış, vekâlet ve mudarebe karması hibrit model geliştirilmiştir. Bu yeni model kısmen hayat katılım ürünleri için geliştirilmiştir (Ali, 2018).

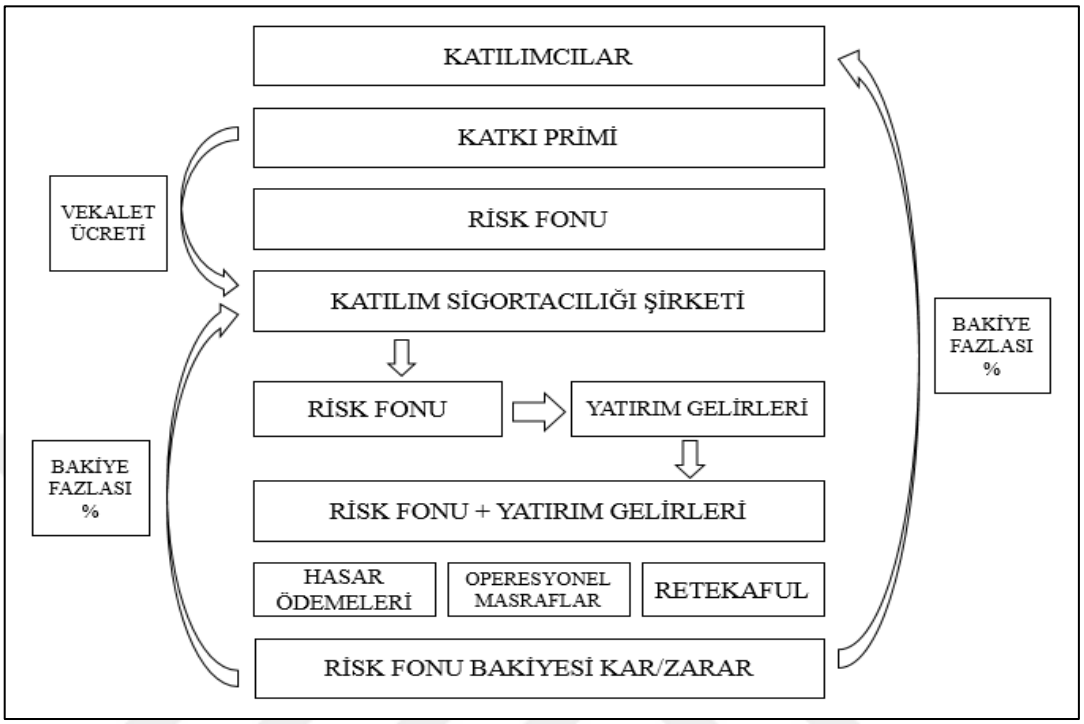

Şekil 11-Hibrit Model (Vekâlet+ Mudarebe)

Kaynak: IBFIM, http://takafuleexam.com/e-content/TBE-A/content/29175407IBFIM_Part_A/chapter_A5/A5_page_04.html

2.5.5. Kâr Amacı Gütmeyen Tekâfül Modeli (Ta'Awuni Model)

Dayanışma, kardeşlik ve karşılıklı iş birliği temelinde oluşturulan model, havuza üye katılımcılardan birisinin maruz kaldığı risk nedeniyle yardıma ihtiyacı olması durumunda bunun karşılanması, refahının artırılmasını amaçlamaktadır.

Sudan'da 1979'da faaliyet gösteren katılım sigortacılığı öncülü olan şirket bu modeli uygulamıştır. Halen Sudan modelin en sık görüldüğü ülkedir. Uygulama daha çok hayırseverlik temellidir. Oluşturulan havuzun niteliği tabidir ki faizsiz kredi fonu şeklindedir. Katılımcıların havuza katkısı bağış yoluyla yapılmaktadır. Katılımcıların aynı zamanda işletmeci olması söz konusudur. Gönüllülük esastır. Toplanan fonların hayır işinde kullanıldığı söylenebilir. Bir yönüyle vekâlet-vakıf modeline benzerdir (Dalkılıç ve Ada, 2013).

Katılım sigortacılığı şirketi, kar etmeyi amaçlamadığından modelin adı "kar amacı gütmeyen model" şeklinde de bilinmektedir. Fonda fazlalık kalması durumunda tamamıyla katılımcılarla paylaşılmaktadır. Dikkat çekilmesi gereken nokta, katılımcıların fona aktardığı katkı primi için bağış prensiplerinin geçeli olmasıdır. Havuza aktarılan katkı primi artık katılımcının tasarruf yetkisinden çıkarak sigorta sözleşmesi dahilinde, ihtiyacı olanlar için kullanılmaktadır (Akhter, 2018).

2.6. Katılım Reasüransının (Retakaful) İncelenmesi

Geleneksel sigortacılıkta ve katılım sigortacılığında şirketler, reasürans ve retakaful hizmeti ihtiyacı duymaktadır. Anılan kavramlar ve bazı özelliklerine kısaca değinmek yerinde olacaktır.

Reasüransın İslami eşdeğeri retakafuldur. Bir retakaful şirketi başka bir katılım sigortacılığı şirketi ile anlaşma dahilinde risklerini kısmen veya tamamen üstlenebilir. Son dönemde katılım sigortacılığında, özellikle hayat dışı branşların teminatları yükselmiştir. En büyük şirketlerin dahi olası zararları özkaynakları ile karşılayamama ihtimali bulunmaktadır. Risklerin trasferi bir zorunluluktur. Katılım sigortacılığı şirketi kendini olası hasarlar büyük olsa da kendini bu yolla koruyacaktır.

Retakaful için "katılım sigortasının katılım sigortası" denilebilir. Katılım sigortacılığı ancak retakaful şirketleri ile büyüyebilecektir (The Global Universty of Islamic Finance, 2012, s. 500).

Reasüransın fonksiyonlarında belirtildiği gibi retakaful de katılım sigortacılığı şirketlerine benzer avantajlar sağlamaktadır. Daha fazla üretim yapılması bunlardan biridir. Retakaful reasüransa benzerliğine karşın risk havuzu kavramı yönüyle bir farklılık vardır. Reasürans anlaşmasında risk transferi ile reasürans şirketine risk geçmektedir. Diğer taraftan retakafulda risk yine katılımcılar arasında paylaşılır. Retakaful komisyonlarının tamamı risk fonuna ödenir. Komisyonun şirkete ödenmesi, şirket ve katılımcıların vekalet-temsilci ilişkisini bozucu etki yapabilir.

İyi uygulandığı takdirde retakaful risk paylaşımının gelişmesini sağlamaktadır. Başarı için katılım sigortacılığının şirketinin sermayesine bağımlılık minimum olmalıdır. Şirketlerin de hasarların sağlıklı şekilde yönetilebilmesi için riski çeşitlendirme ve

dağıtıma önem vermesi gerekmektedir. Retakaful, bu imkanı sağlamaktadır (The World Bank, 2018, s. 108).

"Retakaful" kelimesi Arapça veya İngilizcede bulunmamaktadır. Tekafül kelimesinden sektör tarafından türetilmiştir. İslami finansta diğer kavramlara kıyasla sonradan ortaya çıkmıştır. AAOIFI'nin tanımıyla retakaful "sigortacının sigortalığı risklerin bir kısmı veya tamamı için reasürörün sorumlu olduğu bir sözleşme" olarak görülmektedir (The World Bank, 2018, s. 175).

Katılım sigortacılığı modellerinde olduğu gibi "Retakaful Vekalet, Retakaful Hibrit, Retakaful Vekalet Vakıf" gibi modeller bulunmaktadır.

2.7. Geleneksel Sigorta ile Katılım Sigortası Sistemi Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar

Katılım sigortası da geleneksel sigorta da amacı aynı ancak temel farklılıklar içeren sözleşme çeşitleridir. Katılım sigortası tamamıyla gönüllülük esasıyla ilerlemekte, katılımcıların ödediği bağış (teberrü) olarak bilinen, geleneksel sigortada prime karşılık gelen para ile yürütülmektedir. Toplanan bağışlar tekafül sisteminde tekafül fonunda, geleneksel sigortadaki primler ise şirkette toplanmaktadır. Tekafül fonunda katılımcılar fonun sahibidir ve oluşabilecek underwriting zararı onlara yansımaktadır. Geleneksel sigorta için riski üstlenen sigorta şirketidir. Dönem sonu oluşacak kar tekafül şirketi tarafından katılımcılara iade edilmekte ya da katılımcılar için bağış yapılmakta iken diğer sistemde şirket fazlalığı kar hanesine eklemektedir. Katılım sigortasında kullanılabilecek yatırım araçlarının İslami esaslara uyma zorunluluğu varken geleneksel sigortada, yasal mevzuat kapsamında her araca yönelmek mümkündür (Aslan, 2017).

Tablo 3-Geleneksel Sigorta ve Katılım Sigortacılığı Şirketlerinin Yapıları

Geleneksel Sigorta ve Katılım Sigortacılığı Şirketlerinin Yapıları		
Konu	Geleneksel Sigorta Şirketi	Katılım Sigortacılığı Şirketi
Kuruluş İlkesi	Hissedarlar için kar	Katılımcılar için yardımlaşma
Temel Amaç	Risk Transferi	Risk paylaşımı
Sahiplik	Hissedarlar	Katılımcılar
Yönetim Şekli	Şirket Yönetimi	İşletmeci
Yatırım	Faiz ağırlıklı yatırım araçları	Dini açıdan uygun olan araçlar

Fazlalık Meblağ	Hissedarlara	Katılımcılar hesabına, hayır işlerine

Kaynak: Gürbüz, Y. E. (2016). İslam Ekonomisi ve Sigortacılık. S. Erdoğan, A. Gedikli, & D. Yıldırım (Dü) içinde, İslam Ekonomisi ve Finansı. İstanbul: Umuttepe.

Geleneksel sigortada şirketin kuruluş amacı risk transferi için sermayedarlara kar üretimidir. Katılım sigortacılığında şirketin kar sağlama amacı yoktur, katılımcıların risk paylaşımı için yardımlaşması ilkesi güdülür. Katılım sigortacığında şirket işletmecidir ve dini yönden uygun araçları tercih etmek durumundadır. Geleneksel sigorta şirketinin böyle bir zorunluluğu bulunmadığı gibi çoğunlukla faizli yatırım araçlarını tercih etmektedirler.

Gürbüz tarafından oluşturulan klasik (geleneksel) sigorta ile tekâfül sigortasının farklılıklarını gösteren tablo aşağıdadır:

Şekil 12-Tekâfül Sigortası - Geleneksel Sigorta Farklılıklar

Kaynak: Gürbüz, 2017b.

II. İNGİLTERE'DE KATILIM SİGORTASI UYGULAMALARININ İNCELENMESİ

Batı Avrupa ülkelerinde tahmini olarak 16 milyon üzerinde Müslüman nüfus yaşamaktadır. Aşağıdaki tabloda 2010 yılında bazı Avrupa ülkelerindeki sayılar görülmektedir. Ayrıca 2030 yılına ilişkin de yapılan bir projeksiyon sunulmuştur. Hemen her ülkede bir artış olmakla birlikte halihazırda toplam nüfus içinde Müslümanların oranı %6-7 arasında iken bunun 2030'da %8 seviyelerine çıkacağı öngörülmektedir. Bu nüfusun potansiyel harcamalar toplamı artışla birlikte göz önünde tutularak değerlendirildiğinde İslami finans açısından pazarın önemi ve sunduğu fırsat daha kolay anlaşılmaktadır.

Nüfusa destek olarak Batı Avrupa ülkeleri başta Birleşik Krallık olmak üzere gelişmiş finansal sistemlere sahiptir. Her birinde sigortacılık bir hayli gelişmiştir. Oturmuş yasal düzenlemeler, teknoloji desteği, finansal eğitimli halkı ile bir çokaçıdan üstün konumdadır. Yine İslami finans anlamında da ilgili ve finansal güç ve tecrübesi nedeniyle birçok ilki gerçekleştiren, ortaklık ve öncülük eden pozisyonda olmuştur. İslami fonlar için bir dağıtım merkezi işlevi olan Lüksemburg, finanas merkezi Londra'yı barındıran Birleşik Krallık ve yine yoğun Müslüman nüfusuyla Fransa ve Almanya Avrupa'da önde gelen ülkelerdir.

Tablo 4-Avrupa Ülkeleri Müslüman Nüfusu

	Müslüman Nüfusu (Bin Kişi)		
Ülke	**2010**	**2030 Tahmini**	**Fark**
Birleşik Krallık	2869	5567	2698
Fransa	4704	6860	2156
İtalya	1583	3199	1616
Almanya	4119	5454	1335
İspanya	1021	1859	838
İsveç	451	993	542
Belçika	638	1149	511
Hollanda	914	1365	451
Avusturya	475	799	324

Kaynak: Deloitte, (Apr 2014), Islamic Finance in Europe.
https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/lu/Documents/financial-services/lu-en-islamicfinance-ineurope-11042014.pdf

Birleşik Krallık, İrlanda, Almanya ve Lüksemburg gibi ülkeler geleneksel sigorta ürünleriyle birlikte çalışabilecek katılım sigortacılığını teşvik eden düzenlemeler yapmıştır. Londra'nın odağında ticari iş kollarında İslami sigortanın geliştirilmesidir. Bu amaçla, "Cobalt Underwriting" aracılığıyla özellikle Ortadoğu'da sigorta satan bir platform haline gelen "Lloyd's" Malezya'da da lisans belgesi almak için başvurmuştur. 2015'te kurulan "Londra İslam Sigortaları Birliği" ile de Londra pazarında ve ötesinde İslami sigortayı teşvik etmektedir.

Keşfedilmemiş devasa potansiyel pazar şeklinde tanımlanan Avrupa'da anıldığı üzere 2002 yılında Lüksemburg merkezli kurulan katılım sigortacılığı şirketi ile Avrupa yolculuğu başlamıştır. Ancak sektörün heyecan verici şekilde gelişimi sağlanamamıştır. Hatta Londra merkezli "Principle Insurance", 2008'de Avrupa'nın tek yetkili operatörü olarak faaliyete geçmişse de 2009'da iflas etmiştir.

Geleneksel sigorta ve reasürans şirketleri marifetiyle devam eden katılım sigortacılığı teklifleri Swiss Life, FWU Grubu gibi aracılarla yapılmıştır (Islamic Financial Services Board and The World Bank, 2017).

Edbiz Consulting tarafından yayınlanan İslami Finans Ülke Endeksi, dünyadaki ülkelerin İslami bankacılık ve finans sektörünü sıralamaktadır. Başta İslami banka sayısı (% 22 ağırlık), İslami finans kurumları (% 20) olmak üzere şeriat denetleme rejimi (% 20), İslami finansal varlıkların (% 14) esas alındığı sıralamada 2018 yılında oluşan tabloda bazı Avrupa ülkelerinin durumu aşağıda yer almaktadır. Birleşik Krallık 48 ülke içinde 17. Sırada olmasına karşın çoğunluğu Müslüman olmayan ülkeler arasında ilk sıradadır. İsviçre (27), Almanya (38) ve Fransa (40) da Avrupa'dan sıralamada yer bulan ülkelerdir (Akt. The CityUK, 2019).

Araştırmada tekafül sigortasını da içeren İslami finansal varlıkların ülke puanlarının oluşumuna %14 oranında etki ettiği görülmektedir. Tekafül haricinde sukuk ve diğer İslami finans sözleşmeleri de dahil olsa bile Avrupa ülkelerinde bu başlıklarda yapılan işlemlerin az olması ülke puanlarının da İngiltere hariç ortalamanın bir hayli gerisinde kaldığı görülmektedir. Başka araştırmalarda da hiçbir şekilde tekafül sigortacılığı

hacmine ilişkin veri bulunmaması genel İslami finans operasyonları içinde tekafülün çok az bir yüzde oluşturmasından ileri geldiği değerlendirilmektedir.

Tablo 5-İslami Finans Ülke İndeksi 2018

Ülke	2018 Puanı	2018 Sırası
Malezya	81,01	1
İran	79,01	2
S. Arabistan	66,66	3
BAE	39,78	4
Kuveyt	37,67	5
Birleşik Krallık	6,33	17
Sri Lanka	3,77	18
ABD	3,48	19
İsviçre	1,89	27
Kanada	1,83	28
Almanya	0,67	38
Fransa	0,57	40
Medyan (48 Ülke)	2,06	

Kaynak: The CityUK (2019). "Global Trends In Islamic Finance And The UK Market".

1. Birleşik Krallık'ta Katılım Sigortası

Çalışmanın bu kısmında Birleşik Krallık'ta uygulanan katılım sigortacılığı ele alınacaktır.Öncelikle bahse konu ülkenin mevzuatı incelenecek müteakiben katılım sigortacılığı uygulamaları ele alınacaktır.

1.1. Katılım Sigortacılığı Mevzuatı

1688 yılında "Lloyd's of London" İngiltere'de sigortacılığın başlangıcı olmuştur. Köklü geçmişi olan sektörde yasal altyapı, teknoloji uyumluluğu ve ürün çeşitliliği yönünden dünyada önde gelen ülkeler arasındadır. Katılım sigortacılığı açısından ise Avrupa'da öncüdür. 2006'da yine "Lloyd's of London" ilk tekâfül operatörü yetkilendirmesini başlatmıştır (Dingwall & Griffiths, 2006).

Aralık 2001'de Finansal Hizmetler ve Piyasalar Yasası (FSMA) 2000 yürürlüğe girmiştir ve Birleşik Krallık'ta yetkili düzenleyici kanundur. FSMA'ya göre Birleşik

Krallık'ta herhangi bir yatırım için ilgili Finansal Hizmetler Kurumu (Financial Services Authority – FSA)'nun izin vermesi zorunluluğu vardır. Katılım sigortacılığı dâhil şirketlerin her işte benzer gereklilikleri yerine getirmesi istenmektedir. "Gerekli beceri, özen ve gayretin gösterilmesi, kaynakların yeterliliği, uygun yönetim, sistem ve kontrollerin varlığı, dış fonksiyonların ve IT sistemlerinin kontrolü, şeffaflık ve denetim otoritesi ile işbirliği" gibi şartlar katılım sigortası sözleşmesi yapacak şirketler için geçerlidir. Tekâfül teorisinde anıldığı üzere prim ödenmesi yerine "bağış" gibi ödemeler yapılsa da sigorta sözleşmesi gerekleri arasında tekâfülü bozacak, özellikle İslami Hukuka aykırı şartlar bulunmamaktadır (Ainley et al, 2007).

FSA yetkilendirilmesi olmaksızın faaliyet yürütülmesi suç teşkil etmektedir. FSA'nın yetkilendirmesi için ise başvuru sahibi "başlangıç koşullarını" yerine getirmelidir. Bu koşullar arasında FSA tarafından yürütülen risk değerlendirme süreci de vardır. Bakılan şartlar arasında doğması muhtemel hak taleplerine karşılık yeterli kaynak bulunması da vardır. Risk doğru yönetilmediğinde çıkabilecek sorunlara karşı da sistem ve kontroller yapılmaktadır. Katılım sigortası piyasasının büyüklüğü henüz yeterli olmadığı için kısmen bu şartın göz ardı edilmesi söz konusu olsa da risklerin yönetiminden sorumlu ihtiyatlı ve yetkin bir yönetim ihtiyacı her halükarda kaçınılmazdır. Yine güvenli bir IT sistemi de uygulamaların işleme konması, tazminat ve diğer işlemlerin verimli yürütülmesi için önemli bir ihtiyaçtır (Macfarlane, 2006).

Genel işlevlerini yaparken FSA, "finansal hizmetlerin ve piyasaların uluslararası niteliği ile Birleşik Krallık'ın rekabetçi konumunu sürdürme arzusuyla bağlantılı olarak yenilikleri de kolaylaştırma" arzusunda olduğu belirtilmektedir. Buna göre, FSA'nin kısmen yabancı bir ürün olarak görülse de Birleşik Krallık'ta katılım sigortacılığı faaliyeti yürütmek amacıyla yapılan başvurulardan memnuniyet duyduğu ifade edilmektedir (Macfarlane, 2006).

FSA'nın ortaya koyduğu gereklilikler, "İslami Hukuk denetim organının yönetmelik içindeki rolü ve dolayısıyla İslami ilkelerin doğru eğitim ve bilgisine sahip kişilerin mevcudiyeti/statüsü" gibi istisnalar haricinde tekâfül operatörleri için ayrıca bir zorluk getirilmemektedir. Ancak uzman sayısının azlığı ve kilit pozisyonda çalışan kişilerin kimi tavırları sorun çıkarabilmektedir. Denetim otoritesi Birleşik Krallık'ta İslami Hukuk açısından herhangi bir uyumluluk benzeri çalışma yapmamaktadır, ancak

tekâfül faaliyeti yürüten operatörlerin başarısını kanıtlaması da iş yapabilmeleri açısından gerekli görülmektedir (Kuen, 2007).

İslami uygunluk denetlemesini yapacak bir birimin Birleşik Krallık'ta anayasa ve devletin laik olması nedeniyle ayrıca tesisi, bunun için İslami Hukuka uygunluk mevzuatı oluşturulması bir sorun olarak ortadadır (Güveli ve Platt, 2011).

Finans merkezi Londra'nın aynı zamanda bir tekaful merkezi olarak da öne çıkması için bazı girişimler de yapılmıştır. "Londra İslam Sigorta Birliği (IIAL)" 2015 yılında kurularak, İslami ticaret sigortası için gereken İslami hukuka uyumlu yasal standartların hazırlığı, İslam alimlerinden alınacak görüşler üzerinde çalıştığı bilinmektedir. IIAL, hükümetin Brexit sonrası yeni iş fırsatları araması nedeniyle, tekaful sektörünü Birleşik Krallık'ta bu alternatifler arasına sokmayı ve bir alternatif sağlamayı hedeflenmektedir.

Birleşik Krallık'ın tekafül açısından sayılabilecek diğer bir avantajı da sigorta türlerinde bazı branşlarda herkese yasal zorunluluk bulunmasıdır. Örnek olarak aracı olan herkesin araç sigortası, işyeri çalıştıranların işveren sorumluluk sigortası yaptırması zorunludur. Hatta insanların da yaptırmak zorunda olduğunu düşündüğü başka sigorta çeşitleri de vardır. "Ödeme Koruması Sigortası" örneğin, bankalarca şiddetle tavsiye edilmektedir. Yine ipotek borç verenler tarafından talep edilen hayat sigortası, bina sigortası, yeni kira sözleşmesi öncesi istenen ev sigortası da bunlar arasındadır.

Özetle inanç, din, etnik kökenden veya geçmişinden bağımsız şekilde Birleşik Krallık'ta yaşayan birisi yasalara göre zorunlu olarak sigorta yaptırmalıdır. Alternatif olsa da olmasa da zorunludur. Müslüman birisi de tekafül sigortacılığı olmadığı durumda, isteğe bağlı olmadan da bunu yapmak durumundadır. Birleşik Krallık ve finansal anlamda merkez olan Londra'da her çeşit isteğe cevap verebilecek seçenekler sunulmaktadır.

Anılan durumlarda sonuç olarak Birleşik Krallık'ta mevzuat açısından en büyük zorluğun; "yatırımcı, müşteri ve İslami Hukuk Kurullarının tüm faaliyetlerini yönetecek, FSA tarafından da kabul edilebilir bir yasal yapının bulunmaması" gösterilebilir (Al Natoori, 2018).

1.2. Katılım Sigortacılığı Uygulamaları

Katılım sigortacılığı sektörü 46 milyar dolara varan İslami finans varlığı ile 48 ülkede görülmektedir (Akt. Al Natoori, 2018). Tekâfül şirketlerinin dikkat çeken büyümesi ve başarısı Birleşik Krallık gibi finansal bir devin de dikkatini çekmiş ve payını almak için çaba göstermeye sevk etmiştir.

Birleşik Krallık'ta geleneksel sigortacılık kısmen doyuma ulaşmıştır. Şeffaf sözleşmelerle sosyal sorumluluğa insanları yönelten tekâfül sigortacılığı etik ve uygun bir tercih olarak önemli bir seçenek sunmakta ve büyük de bir potansiyel taşımaktadır. Bu potansiyelin her geçen gün artan Birleşik Krallık'taki Müslüman sayısıyla da desteklendiği söylenebilir. 2011'deki nüfus sayımında Müslüman nüfusun 2,7 milyon kişiyle ülkenin ikinci büyük dini grubu olduğu görülmektedir. Etnik çeşitlilikleri fazla olan grubun çoğunluğu (% 53) Birleşik Krallık dışında doğmuş, sonradan bu ülkeye gelmiş oldukça genç bir topluluktur (% 48'i 25 yaş altı) (Akt. Al-Salih, 2014).

Birleşik Krallık'ta ise bağımsız tekâfül sigortacılığı "Principle Insurance Holdings Limited" ile başlamıştır. "Muslim Insurance Services Limited (MIS)" de 2008'de kişisel ve ticari ürünler sunmuş ancak fon yetersizliği yaşadığından 2011'de faaliyetlerini sonlandırmıştır. Çalıştığı dönemde MIS, ev, seyahat, iş, mesleki tazminat, cami ve yardım gibi birçok konuda sigortası alternatifleri sunarak ihtiyaçları karşılama yoluna gitmiştir. Başarısız senaryoda araç sigortası sağlayan "Salaam Helal" da yer almaktadır.

Birleşik Krallık için sektöre yönelik iştahı gösteren başka bir girişim de 2012'de Londra'da faaliyet gösteren "Cobalt Underwriting" olmuştur. Daha sonra Cobalt, AIG ile ortak olarak, Lloyd's platformunu kullanarak İslami Hukuka uygun ilk ürününü sunmuştur (Coolen-Maturi, 2013). Aralık 2017'de de tamamen dijital olan "Now4Cover" platformunda "InsureHalal" ürününü süren "Green Dome Finansal Hizmetler" de piyasada boy göstermiştir. Perakende açısından InsureHalal gibilerinin girişi piyasa için önemlidir. Tabi ki Birleşik Krallık'ta yaşayan başta Hindistan, Pakistan, Malezya gibi ülkelerden gelen öğrenciler perakende sektörü açısından avantaj sağlamaktadır. Bu öğrencilerin araba, ev, cep telefonu gibi zorunlu sigortalarını katılım sigortacılığına yönlendirmesi perakende talebi açısından büyük bir fırsat olarak durmaktadır (Alim, 2018).

Diğer taraftan düzenleyici kurumların Birleşik Krallık'ta İslami Hukuka uygun finansal ürünler için prensipte bir sıkıntı çıkarmaması da HSBC gibi büyük oyuncuların da pazara ilgisini artırmaktadır. Hatta bazı şirketlerin Malezya benzeri tekâfül sigortacılığında önde giden ülkelerden ortaklık veya satın alma operasyonları için cesaretlendirmektedir. "Brexit" sonrası için İngiliz Hükümeti tekâfül sigortacılığını desteklemekte ve gündemde üst sıralara çıkarmayı, yeni iş imkânları oluşturmayı öngörmektedir (Coolen-Maturi, 2013).

Birleşik Krallık'taki Müslümanların tekâfül sigortası hakkında gerçek talebini anlamak için yürütülen bir araştırmada rekabetçi fiyatlar sunulması halinde, sağlık, araba, ev sigortası için bir talep oluşabileceği ifade edilmiştir. Tekâfül sigortacılığının pek bilinmediği, İslami Hukuk açısından temel ilkeler konusunda da bilgi eksiği bulunduğu, tekâfül sigortası için İslam'a uygunluk noktasında tereddütler yaşandığı da bulgular arasındadır. Tavsiye olarak İslami ürünler olduğunun anlaşılması için Arapça terimlerin kullanılması, bağımsız tekâfül kurumlarından ziyade bankaların aracılık yaparak ürün sunması düşünceleri öne çıkmıştır (Coolen-Maturi, 2013).

Tüm avantajları yanında Birleşik Krallık'ta tekâfül sigortacılığı anlamında kural ve düzenlemeler ile uyumlu, bilgi ve deneyimleriyle insanlara öncülük edecek, tutarlı ve hızlı tavsiyeler verecek doğru insanların oluşturduğu "İslami Hukuk denetleme kurul veya komitesi" ihtiyacı bulunmaktadır. Yine tekafül sigortacılığını tanıtıcı, piyasanın desteklenerek büyümesine yardım edecek reklamların yapılması ve diğer zorlukların üstesinden gelecek şekilde tüm paydaşların birlikte hareketi gerekmektedir (Mankabady, 2015).

ING, Cobalt Underwriting, DAC Beachcroft, Clyde & Co, NDI Takaful & Retakaful ve Norton Rose Fulbright gibi IIAL üyesi şirketler ile Lloyd's, BSA Ahmad Bin Hezeem & Associates, Birleşik Krallık piyasasında İslami finans ticareti yapanların sigorta/reasürans çalışmalarını desteklemek için çalışmaktadır (The CityUK, 2019).

Birleşik Krallığın bir diğer avantajı da 80 civarında İslami finans kursu ile dünyanın bu alanda en büyük hizmet sunan ülke olmasıdır. "Association of International Accountants (AIA), Chartered Institute of Management Accountants (CIMA), Chartered Institute for Securities and Investment (CISI), ve the Institute of Islamic Banking and Insurance (IIBI)" tarafından sertifika programları, lisans ve lisansüstü

eğitim içeren farklı seviyede eğitimler mevcuttur. Bankacılık ve takaful alanında belirli bir sertifika teklifler arasındadır. Yine birçok üniversite ve işletme okulları tarafından da İslami konularda yüksek lisans eğitimleri sunulmaktadır (The CityUK, 2019).

Teknoloji ve finansın bir arada yürüdüğü fintech (finans teknolojileri) konusunda Birleşik Krallık dünyada liderdir. İslami FinTech Panel işletimi konusunda da sektörde önde gelmektedir (Thompson Routers, 2019).

Tüm çabalar sonucunda sadece katılım sigortacılığına ilişkin detaylı veri güncel raporlarda kapsanmamıştır. Bunun nedeni yüzde olarak çok küçük bir sayı olması olabileceği değerlendirilmektedir. Yine de Birleşik Krallık şirketlerinin son dönemde yaptığı, aracı olduğu sözleşmeler bulunduğu basına yansımıştır. Örneğin, Ekim 2017'de, AIG UK ilk defa 5 milyon sterlinlik İslami esaslara uyumlu Garanti ve Tazminat (W&I) Sigorta Poliçesi vermek için Cobalt Underwriting ile çalıştığını açıklamıştır (The CityUK, 2019).

The CityUK tarafından Nisan 2019'da yayınlanan "Global Trends In Islamic Finance And The UK Market" raporunda 2017 yılında İngiltere merkezli kurumların toplam 6 milyar dolarlık İslami finans servisi sunduğu belirtilmişse de bunun ne kadarının tekafül sigortacılığını kapsadığı bilinmemektedir.

"Islamic Financial Services Board" tarafından ülkeler bazında verilen ve Birleşik Krallık için Bank of England'dan alınan bazı veriler aşağıda sunulmuştur:

Tablo 6-Birleşik Krallık İhtiyati ve Yapısal İslami Finansal Göstergeler (Milyon Sterlin)[1]

İslami Bankalar İçin İhtiyati ve Yapısal İslami Finansal Göstergeler (PSIFI'ler)						
Gösterge	2016Ç4	2017Ç4	2018Ç1	2018Ç2	2018Ç3	2018Ç4
Ekonomik faaliyete göre İslam Hukuku uyumlu finansmanın değeri (veya yüzdesi)						
İslam Hukuku uyumlu finansmanın değeri	…	2.984,5	3.112,4	2.621,4	3.563,7	3.769,9
Sektörel dağılım						

[1] Tablonun tamamı için bkz. https://www.ifsb.org/psifi_03.php

Finansal ve sigorta faaliyetleri	…	384,2	356,9	206,9	442,8	396,9
İslam Hukuku uyumlu sözleşmenin türüne göre finansman değeri (veya yüzdesi)						
Toplam finansman	…	2.984,5	3.112,4	3.250,1	3.563,7	3.758,6
Murâbaha	…	175,9	240,9	238,9	298,7	249,1
Emtia Murâbaha / Ters Murâbaha	…	1.380,5	1.440,7	1.476,4	1.526,7	1.622,6
İcare	…	254,0	259,5	303,1	316,7	345,9
Muḍarebe	…	1,9	1,8	1,9	2,0	0,1
Mushārakah	…	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Azalan Mushārakah	…	939,5	1.005,0	1.096,3	1.181,1	1.288,2
Vekalet	…	10,6	6,9	14,5	81,4	45,2
Yardım Kredisi	…	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Diğerleri	…	222,1	157,6	118,9	157,1	207,5

Kaynak: Islamic Financial Services Board, 2019

Özetle Birleşik Krallık, Avrupa'nın en gelişmiş İslami finans pazarıdır. Hükümet yasal düzenlemelerle, çifte vergilendirmeyi önlemesiyle güçlü bir şekilde sistemi desteklemektedir. Dahası 5 adet İslami esaslara tam uyumlu banka ulusal ve uluslararası hizmet sunmaktadır.

2017 yılı için önemli bir gelişme AIG'nin Cobalt Underwriting ile birlikte Körfez bölgesine ilk tekafül poliçesini sunmasıdır. Bu politika her şeyden önce yanlış fiyatlandırmadan kaynaklanan herhangi bir varlık amortisman riskinden birleşerek daha güçlü şekilde yatırımcıları korumaktadır.

Londra'da ayrıca bir de lobi kurumu bulunmaktadır: Islamic Insurance Association of London (IIAL). Londra tekafül sigortası piyasasını tanıtmayı hedefleyen IIAL, aynı zamanda bir temsil organı oluşturmuştur.

Reasürans piyasasında işlem görenleri destekleyen ve Büyük Britanya'nın Orta Doğu ve Güneydoğu Asya'daki ayak izini artıran Lloyd's Dubai de retekafül kapasitesiyle dikkatleri üzerine çekmektedir.

III. TÜRKİYE KATILIM SİGORTALARI UYGULAMALARININ İNGİLTERE İLE MUKAYESELİ OLARAK İNCELENMESİ

2015 yılı Dünya Sigorta Raporu, toplam prim üretiminin tüm dünyada 4,5 trilyon dolar olarak gerçekleştiğini öngörmektedir. Bu üretimde 1,468 trilyon dolarlık kısım Avrupa ülkelerindedir. Dünyada %32,26 pay ile ikinci büyük piyasadır. Avrupa'da lideri 320,176 milyon dolar üretimle Birleşik Krallık'tır. 11,140 milyon dolar üretimi olan Türkiye sıradadır (Swiss Re, 2015).

Tablo 7-Avrupa Ülkeleri Toplam Prim Üretimi

Ülkeler	2015 Toplam Prim Üretimi (Milyon Dolar)	2014 Toplam Prim Üretimi (Milyon Dolar)	2015 Dünya Pazar Payı (%)
Birleşik Krallık	320,176	337,799	7,03
Fransa	230,545	269,607	5,06
Almanya	213,263	255,121	4,68
İtalya	165,037	194,735	3,62
Hollanda	80,595	97,325	1,77
İspanya	61,315	71,459	1,35
İsviçre	61,289	64,315	1,35
İrlanda	55,175	60,811	1,21
İsveç	33,502	38,760	0,74
Belçika	33,078	40,585	0,73
Danimarka	30,383	35,772	0,67
Finlandiya	27,246	30,658	0,60
Lüksemburg	26,801	35,115	0,59
Norveç	19,864	25,060	0,44
Avusturya	19,402	22,783	0,43
Rusya	16,801	25,738	0,37
Portekiz	14,263	19,151	0,31
Polonya	14,144	17,236	0,31
Türkiye	11,140	11,595	0,24
Çek Cumhuriyeti	6,236	7,608	0,14
Diğer Ülkeler	28,625	33,858	0,64
Toplam	**1468,878**	**1695,091**	**32,26**

Kaynak: https://www.tsb.org.tr/Document/istatistikler/3%20Prim%20%C3%9Cretimleri%20S%C4%B1ralama%202019%2004%20(11430Ay42019).xlsx

AB'de şu anda 16 milyonun üzerindeki nüfusu ile Müslümanlar belki dünyanın en yüksek bankacılık ve sigorta penetrasyonu oranlarına sahip grubudur. Avrupa'daki Müslümanlar en fazla sigorta kapsamında banka hesabı olanlar arasındadır. Bu yüksek penetrasyon Avrupa için tekafül patlamasına neden olabilecek bir potansiyele sahiptir. Ayrıca, hem genel hem de aile sigortası sunabilecek Avrupa yargı erklerinin desteklediği birçok sigorta şirketi de bulunmaktadır.

İslami finans sisteminde, bankacılık, portföy yönetimi, aracı kurum, fon yönetimi ve diğer finans faaliyetleri birbirini etkileyen alanlardır. Birisinin girdiği yerde diğerlerine de özellikle de İslami finans ilkelerine uygun sigortaya ihtiyaç

duyulmaktadır. İslami finans sisteminin birlikte değerlendirilmesi, bu alandaki varlık hacminin aynı başlıkta gösterilmesi birçok araştırma raporunda, yıllık verilerin sunulduğu raporda tercih nedeni olmuştur. Tekafül sigortacılığı için özellikle Avrupa ülkelerini ayrıca gösteren rapora rastlanmamıştır. Türkiye için TSB tarafından 2018 ilk çeyreğinden itibaren tekafülkatılım primleri şirketler bazında yayınlanmaktadır. Bu bakımdan Avrupa ülkeleri ile Türkiye'nin doğrudan katılım sigortası primleri, penetrasyon oranları, şirket sayıları ve branşlar bazında karşılaştırılması anlamlı sonuç vermeycektir. Toplam İslami finansal varlıklar açısından bir karşılaştırma yapıldığında aşağıdaki tablodan hareketle hem Türkiye'nin hem de Birleşik Krallık'ın 2007 yılından itibaren artan bir grafik gösterdiği 2007-2011 arası yavaş seyreden artışların Türkiye için daha fazla olmak üzere 2011 sonrası hızlandığı görülmektedir. 2013-2014 geçişi Türkiye için en yüksek artışın olduğu dönemdir. Birleşik Krallık için en yüksek artış 2014-2015 arasında gerçekleşmiştir.

Tablo 8-İngiltere ve Türkiye İslami Finansal Varlık Artışı (Milyar $)

ÜLKELER	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	CAGR (2007-2016, %)
Türkiye	16	18	22	25	35	41	43	69	80	81	19,7
İngiltere	18	19	24	27	33	37	40	43	55	61	14,5

Kaynak: https://setav.org/en/assets/uploads/2018/09/115-Report.pdf

10 yıllık ortlama büyüme oranı Türkiye için % 19,7 iken Birleşik Krallık için % 14,5 olmuştur. İslami finansal varlıklarda Birleşik Krallık'ın Müslüman bir ülke olan Türkiye'den 2007-2010 arası fazla oluşu, 2014 yılına kadar da başa baş oluşu dikkate değerdir. Türkiye geç de olsa atılım yapmıştır.

Ülkeler açısından bir diğer kıyaslama da İslami finans açısından katılımcıların ve şirketlerin yolunu açan, engelleri temizleyen düzenlemeleri ne kadar başarılı şekilde yaptıklarını gösteren sıralamadır. Şekil 13'te 2017 Yılı İslami Finans Yönetim Performansı oluşturulmuş, ülkelerdeki düzenleyici kurumlar ile yapılan düzenleme sayıları ve gerektiğinde hüküm verecek Şeriat kurulları açısından bir değerlendirme

yapılmıştır. Türkiye ve tek gayrimüslim nüfusu çoğunlukta olan ülke Birleşik Krallık zayıf düzenleme içeren çerçevede yer almıştır. Finansal kuruluş açısından Birleşik Krallık 40'a yakın sayıyla Türkiye'nin önündedir. Düzenleme sayısı bakımından da Türkiye öndedir. Şaşırtıcı şekilde Şerri hüküm veren âlim sayıları birbirine yakındır.

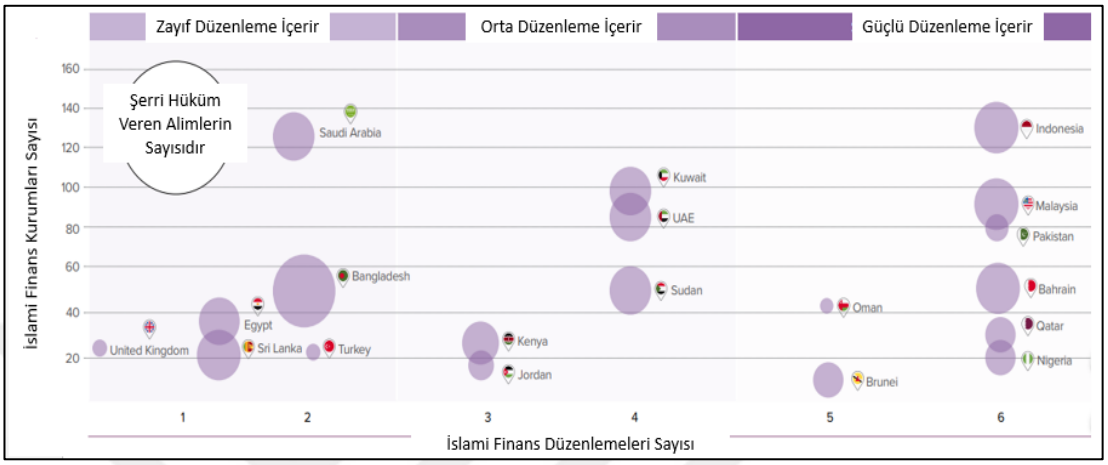

Şekil 13-Ülkelerin 2017 Yılı İslami Finans Yönetim Performansı

Kaynak: Thomson Routers "Islamic Finance Development Report 2018"

Bu değerlendirmeden başka ülkeler hakkında diğer bilgiler ışığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Türkiye'de Katılım Sigortası

1.1. Katılım Sigortacılığı Mevzuatı

Sigortacılık Türkiye'de 2007'den beri yürürlükte olan 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu kapsamında kooperatif şeklinde yapılmaktadır. Kanunda ilgili maddede "kooperatif şeklinde kurulan sigorta şirketlerinin mütüel (karşılıklı) sigortacılık yapması, ortak sayısının iki yüzden az olmaması ve yöneticilerine ayrıcalık vermemesi zorunludur" ibaresi yer almaktadır. 2011'de yürürlüğe giren 6102 sayılı "Yeni Türk Ticaret Kanunu" da yine "karşılıklı sigorta" faaliyeti için kooperatif şirket olarak yürütülebileceğini belirtmektedir. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu da diğer kanunları destekleyerek kooperatif organizasyonu için "karşılıklı yardımlaşma, dayanışma ve kefalet" çerçevesinde yürütülebileceğini vurgulamıştır (Üstün, 2014).

2009'da Resmi Gazete'de yayınlanan "İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Strateji ve Eylem Planı" kapsamında faizsiz finansa ilişkin aşağıdaki ifadeler yer almış ve bir yol çizilmiştir (2009);

> *"…özellikle, faizsiz finansal ürünlerin geliştirilmesi için gerekli mekanizmanın kurulması öne çıkmaktadır. Jeopolitik konumuna rağmen Türkiye'nin faizsiz finansal ürün ve hizmetler konusunda yeterince gelişemediği görülmektedir… …bölge ülkelerindeki düzenleyici otoriteler, borsalar, takas ve saklama kurumları ve diğer sermaye piyasası aktörleri ile işbirliği yapılarak, bölge ülkelerindeki yatırımcıların taleplerinin belirlenmesi, kotasyon, alım satım, takas ve saklama işlemlerine ilişkin teknolojik ve operasyonel altyapı ve mevzuat konusunda çalışmalar yapılacaktır".*

Faizsiz finansın ulusal ekonomi otoritelerince, ilgili kamu kuruluşlarınca samimi şekilde desteklenen önemli bir alan olduğu ifade edilmektedir. Kamunun gösterdiği destek konulan stratejik hedefler için büyük avantaj sağlamaktadır. Bu desteğin sonucu olarak da sektör tarafından uzun zamandır beklenen katılım sigortacılığına ilişkin mevzuat 20 Eylül 2017 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır (Katılım Sigortası, 2018).

Hazine Müsteşarlığı'nca "Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" hazırlanmıştır. Yönetmelik 4 bölüm 12 maddeden oluşmaktadır. "Katılım sigortacılığının işleyişi, gelişimi, sağlıklı takibi ve sistemin güvenirliğinin sağlanması ile katılımcıların hak ve menfaatlerinin gözetilmesi açısından katılım sigortacılığı faaliyetine ilişkin usul ve esasları düzenlemek" hedefini güden Yönetmelikte "katılım sigortacılığı, bakiye, katılımcı, katkı primi, Danışma Komitesi, Mudarebe, Vekâlet ve Karma (Hibrit) Yönetim Modelleri" de tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 2017).

Yönetmelikte katılım sigortacılığına ilişkin bazı temel esaslar özetle şu şekildedir (Resmi Gazete, 2017);

** "Katılım sigortacılığında sunulan bir ürünün borç ihtiyacı duymadan her bir riske yönelik olarak doğru fiyatlandırılmasının sağlanacağı,*

** Şirketlerin, vekâlet, mudarebe, karma veya danışma komitesinin onaylayacağı bir modeli kullanabileceği, modele göre paylaşım oranı veya vekâlet ücretinin sözleşmede açıkça belirtileceği, internet sitesi veya bilgilendirme formlarında duyurulacağı,*

** Şirketlerin, katılımcıların risk fonu ile sermayedarlarının/üyelerinin fonunu ayrı yöneteceği, tazminat, reasürans ödemeleri, komisyon masrafları ve benzeri yasal yükümlülüklerin risk fonundan karşılanacağı, gelir ve harcama kalemlerinin yıllık olarak duyurulacağı,*

** Şirketlerin, katılım finans ilkelerine uygun yatırım araçları ile katılımcı yatırım fonunu yöneteceği, dönem sonlarında bakiye hesabı yaparak katılımcı sözleşmelerinde belirtilen veya danışma komitesinin onaylayacağı başka bir şekilde değerlendireceği,*

** Katılım sigortacılığı faaliyetinde bulunan şirketlerin, yaptıkları faaliyetlerin katılım sigortacılığı ile katılım finans ilkelerine uygunluğunun sağlanması ve takibi maksadıyla şirket bünyesinde danışma komitesi oluşturulacağı veya hizmet alımı ile gerçekleştirileceği, komitenin de bütün paydaşların etkisinden uzak ve bağımsız şekilde karar alacağı belirtilmiştir."*

O dönem Başbakan Yardımcısı olan Mehmet Şimşek de katılım sigortacılığının Hazine'nin mevzuat çalışması ile desteklendiğini, geleneksel sigorta için vatandaşlara bir alternatif sunulduğunu ifade etmiştir. Ayrıca halen faizsiz sigortacılık yapan şirketlerin, ayrı şirket kurmaksızın, "pencere modeli"ni kullanarak katılım sigortacılığı yapabileceğini ancak 3 yılda dönüşümlerini tamamlamaları gerektiğini belirtmiştir. Şimşek, 2023 yılı için 300 milyarlık fon büyüklüğü hedeflenen sigorta sektörü içinde 30 milyarlık kısmın katılım sigortasından gelmesinin beklendiğini, bunun Finans Merkezi olma yolunda İstanbul'a pozitif etki sunacağını ifade etmiştir (Milliyet, 2017).

Özetle, “Katılım Sigortacılığı Yönetmeliği” Türkiye’de mevzuat anlamında boşluğun dolmasını sağlamış, devlet desteğini arkasına alan sistemin önü açılmıştır.

1.2. Türkiye’de Katılım Sigortacılığı Mevcut Durumu

İslami finansta, Türkiye’de katılım sigortacılığı katılım bankaları sayesinde önemli bir yol katetmektedir. Bu sebeple Türkiye’de katılım bankacılığının geçmişine değinmekte yarar vardır.

Özel finans kurumlarına 1983’te çıkarılan 83/7506 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile faaliyet izni yasal olarak verilmiştir. 1984’te de “Albaraka Türk Özel Finans Kurumu” faaliyetlerine başlamıştır. 1985’te kurumun faaliyeti katılım bankacılığı sektöründe fitili ateşlemiş, aynı yıl Faisal Finans Kurumu, devam eden yıllarda başka kurumlar sektöre girmiştir. 1999 yılında gelindiğinde söz konusu kurumlar 4389 sayılı Bankalar Kanunu kapsamına alınmıştır.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu kapsamında da 2005 yılında “Özel Finans Kurumu” ifadesi kaldırılarak “Katılım Bankası” ifadesi getirilmiştir. Türkiye’de halen aktif 5 katılım bankası vardır (Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2018).

Katılım bankaları geleneksel sigorta faaliyetleri yürütememektedir, katılım bankası ilkelerine terstir (Aslan, 2017, s. 166). Bu nedenle katılım bankacılığı faaliyetleri belirli bir yere gelmişse de aynı paralelde katılım sigortacılığının ilerlediği söylenememektedir. İslami portföy yönetimi, İslami bono benzeri kavramlar Türkiye’de oldukça geç girmiştir (Okumuş, 2014, s. 1-2).

Onuncu kalkınma planında faizsiz finansı geliştirebilmek ve gerekli koordinasyonu sağlamak amacıyla Aralık 2015’te Başbakanlık Genelgesi ile “Faizsiz Finans Koordinasyon Kurulu” teşkil edilmiştir. Söz konusu kurul, başta katılım bankacılığı ve sigortacılığı olmak üzere, İslami finans sisteminin geliştirilmesini amaçlamıştır (Gürbüz, 2017a, s. 25-26).

Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik 20 Eylül 2017’de Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Bundan önce 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu esasına göre katılım sigortacılığı faaliyetleri yürütülmüştür. Ancak kimi başlıklarda

revize edilmesi gereken alanlar oluşmuştur. Bilindiği gibi, katılım sigortacılığında dönem sonu kalan bakiyenin katılımcılara iadesi opsiyonu bulunmaktadır. Anılan opsiyonun kullanılmasında gerekli muhasebe hesabı, 07 Ağustos 2007'de Resmi Gazete'de yayımlanan "Sigorta ve Reasürans İle Emeklilik Şirketlerinin Teknik Karşılıklarına ve Bu Karşılıkların Yatırılacağı Varlıklara İlişkin Yönetmelik" kapsamında belirtilmiştir. Yönetmeliğin 10. maddesi "ikramiye ve indirimler karşılığı" tanımlaması yapılmıştır. Yine 2005'te "Katılım Bankaları" tanımı getirilen özel finans kurumlarından şirketlerin teminat alması mümkün olmuştur. Bu düzenleme sayesinde daha önceden teminat tesisinde istenmese de elde edilen faiz gelirinden kurtulunmuştur (Gürbüz, 2017a, s. 23).

Yayımlanan "Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliği" ile yalnızca katılım sigortacılığı özelinde, katılım sigortacılığı kavramları ve sistemin işleyişi detaylandırılmıştır. Yönetmelikte kapsanmayan hususlarda mevcut 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu geçerlidir. Katılım sigortacılığı tanımları örnek olarak geleneksel sigortacılıktaki prim yerine katkı primi, reasürans yerine katılım reasüransı belirtilmiştir. Bakiye, risk fonu, danışma komitesi, yönetim modelleri, likidite imkanı gibi yalnızca katılım sigortacılığı özelinde kullanılan kavramlar ayrıca açıklanmıştır.

Türkiye Sigorta Birliği (TSB) verileri, Türkiye'de toplam 8 katılım sigortacılığı şirketinin üretim yaptığını göstermektedir. 8 şirket içinde pencere usulüyle katılım sigortacılığı yapanlar bulunmaktadır. Pencere usulünde geleneksel sigorta şirketi ayrı şirket kurmaksızın katılım sigortacılığı faaliyeti yapabilmektedir (TSB, 2019).

2017 yılında katılım sigortacılığında toplam prim üretimi 1.315.855.322 TL olmuştur. Önceki yıla göre %25,85 artış görülmüş, enflasyon oranı düşüldüğünde %12,44'lük bir net büyüme gerçekleşmiştir (TSB, 2019).

Yine TSB verilerine göre üye şirketlerin verilerine dayanarak 2019 Nisan sonu itibarıyla katılım sigortacılığında önceki yıl aynı döneme nazaran %133 artış yaşanmış, 1.301.132.343 TL katkı primi üretilmiştir (TSB, 2019).

Tablo 9-Türkiye Katılım Sigortacılığı Katkı Primi Üretimi (Milyon TL)

	2014	**2015**	**2016**	**2017**
Hayat Katılım	3	17	26	47
Hayat Dışı Katılım	380	516	1.019	1.269
TOPLAM	384	533	1.046	1.316

Kaynak: TSB, https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909

Tabloda 2014'te toplam 384 milyon TL olan katkı primi üretiminin 2015'te 533 milyon TL, 2016'da %97 artışla 1.046 milyon TL'ye ulaşmıştır. 2017'de de büyüme devam etmiş toplam katkı primi 1.316 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Branş bazında katkı priminin, geleneksel sigortacılıktaki prim üretimine benzediği söylenebilir. Hayat dışı branşta prim üretiminin hayat katılım branşı ile kıyaslandığında hayli fark attığı görülmektedir. Branş bazında grafiksel gösterim aşağıda sunulmuştur.

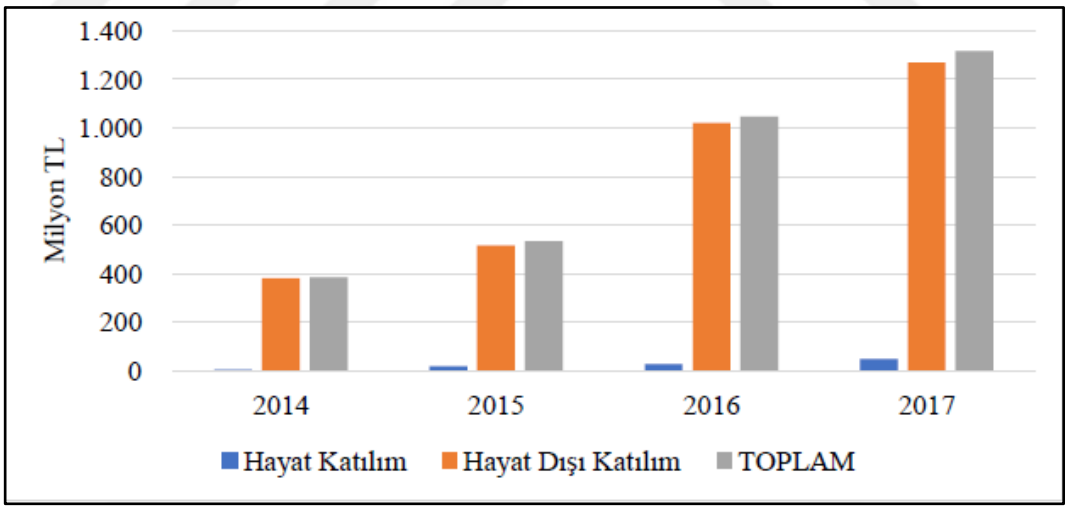

Şekil 14-Türkiye Katılım Sigortacılığı Branş Bazında Katkı Primi Üretimi

Kaynak: TSB, https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909

Prim üretiminde satış kanalının hayat branşı için neredeyse tamamının banka aracılığıyla üretildiği görülmektedir. 2017 yılı için tek farklılık ilk defa acente kanalının üretimde kullanılmasıdır.

Tablo 10-Satış Kanalı Bazında Hayat Branşı Katkı Primi Üretimi

Hayat Katılım	2014	2015	2016	2017
Merkez	5.706	400.762	329.169	32.080
Acente	0	0	0	15.560
Banka	3.367.367	16.651.803	26.000.282	46.575.358
Broker	0	0	0	0
Diğer	0	0	0	0
TOPLAM	3.373.073	17.052.565	26.329.452	46.622.998

Kaynak: TSB, https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909

Katılım sigortacılığı uygulamalarına şirketler bazında bakıldığında TSB'nin yayınladığı verilere bakmak yerinde olacaktır. 2017'de Yönetmeliğin yürürlüğe girmesiyle, TSB ilk defa katılım sigortacılığı için 2018 ilk çeyreğinden itibaren bilgileri paylaşmaya başlamıştır. Bu dönemde 8 şirket 500 milyon lira prim üretmiştir (Gökşin, 2018). 2019 yılında 3 şirket daha katkı primi üretenlere eklenmiştir. Tabloda şirket bazında toplam üretimler, Pazar payları ve önceki yıla göre değişimler verilmiştir.

Tablo 11-Şirketlerin Pazar Pay ve Toplam Prim Değişimleri (04.2018- 04.2019 Arası)

	2019-04		2018-04		
Şirket Adı	**Toplam Üretim (TL)**	**Pazar Payı %**	**Toplam Üretim (TL)**	**Pazar Payı %**	**Değişim (%)**
Bereket Sigorta AŞ	566530131	0,435413149	56122292,2	0,100518844	9,094565078
Neova Sigorta AŞ	517219864	0,397515185	396532372,1	0,71021646	0,304357224
Doga Sigorta AŞ	125036559,4	0,096098264	78907128,79	0,141328037	0,584604095
Bereket Emeklilik ve Hayat AŞ	49950481,8	0,038390009	549144,58	0,000983555	89,96052956
Katılım Emeklilik ve Hayat AŞ	26626403,34	0,020464024	18656871,25	0,033415726	0,427163375
Ziraat Sigorta AŞ	7379938,765	0,005671936	3968548,523	0,00710794	0,859606534
HDI Sigorta AŞ	5210603,22	0,004004668	0	0	0
Ziraat Hayat ve Emeklilik AŞ	1205846,61	0,000926767	1106798,32	0,001982351	0,089490821
Unico Sigorta AŞ	1037187,66	0,000797142	0	0	0
Vakıf Emeklilik ve Hayat AŞ	907837,94	0,000697729	2482924,06	0,004447086	-0,634367416
İLK 10 ŞİRKET	1301104854	0,999978872	558326079,9	1	1,330367326
Groupama Emeklilik AŞ	27489,7		0	0	0
SEKTÖR TOPLAMI	1301132343	1	558326079,9	1	1,330416562

Kaynak: https://www.tsb.org.tr/Document/istatistikler/3%20Prim%20%C3%9Cretimleri%20S%C4%B1ralama%202019%2004%20(11430Ay42019).xlsx

Katılım sigortacılığı uygulamaları Türkiye'de "Neova Sigorta A.Ş." ile 2010'da başlamıştır (Neova, 2018). "Kuveyt Türk Bankası, Doğa Katılım Sigortası" gibi şirketlerin de faaliyetlere katılması gelişmeleri hızlandırmıştır (Milliyet, 2015). Türk şirketleri de sektörde ses getirmeye başlamıştır. Londra'da "Global Business Outlook" tarafından "Katılım Emeklilik" "En İyi Yeni Tekafül Şirketi" seçilmiştir (Sigortacı Gazetesi, 2017). HSBC ve Allianz gibi dev şirketlerin de Türkiye'de katılım sigortacılığı çalışmaları yaptığı bilinse de genel ekonomik gelişmeler planların ertelenmesine neden olmuştur (Dalkılıç ve Ada, 2014).

Tablo 12- Katılım Sigorta Şirketlerine 2020 Yılı Üretim Tablosu ve Toplam Pazar İçindeki Payları

Katılım Sigorta Şirketleri					2020/Aralık	
Sıralama	Şirket Adı	Branş	Tekafül Modeli	Katılım Sigortacılığına Başlama Tarihi	Katılım Sigortacılığı Üretimi (TL)	Katılım Sigortacılığı Pazar Payı %
1	Neova Sigorta AŞ	Hayat Dışı	**Tam**	2010	1.899.270.816	44,51%
2	Bereket Sigorta AŞ	Hayat Dışı	Pencere	2018	1.419.236.646	33,26%
3	Doga Sigorta AŞ	Hayat Dışı	Pencere	2014	394.403.936	9,24%
4	Bereket Emeklilik ve Hayat AŞ	Hayat Emeklilik	Pencere	2018	180.722.995	4,24%
5	Katılım Emeklilik ve Hayat AŞ	Hayat Emeklilik	**Tam**	2014	147.095.557	3,45%
6	Türkiye Hayat ve Emeklilik AŞ	Hayat Emeklilik	Pencere	2020	69.440.532	1,63%
7	Türkiye Sigorta AŞ	Hayat Dışı	Pencere	2020	67.131.611	1,57%
8	HDI Sigorta AŞ	Hayat Dışı	Pencere	2019	37.593.020	0,88%
9	Bereket Katılım Sigorta AŞ	Hayat Dışı	**Tam**	2020	29.017.598	0,68%
10	Bereket Katılım Hayat AŞ	Hayat	**Tam**	2020	18.208.585	0,43%
11	Unico Sigorta AŞ	Hayat Dışı	Pencere	2019	3.601.701	0,08%
12	Groupama Hayat AŞ	Hayat	Pencere	2019	1.590.636	0,04%

Katılım Sigortacılığı Prim Üretimi	**4.267.313.631**	**%5 Katılım Sigortacılığı**
Sigorta Sektörü Prim Üretimi	**82.575.846.005**	

Yukarıda da görüldüğü üzere, 220 yılındaki veriler tekafül sigortacılığında pazarın büyüdüğünü göstermektedir. Sektörün lideri daha önceki tabloda olduğu gibi Neova Sigorta olup, pencere tekafülü yapan şirketlerin pazarda halen pay sahibi olmalarına karşın, tam tekafülün Türkiye'de daha fazla gelişimini sağlamak maksadı ile yapılan düzenlemede (Aralık 2020, Ek2), 2022 itibarı ile de tamamen kaldırılacağı yönetmelikte açık olarak belirtilmiştir.

1.3. Türkiye'de Katılım Sigortacılığında Fırsat ve Tehditler

Türkiye, katılım sektörü ve hatta İslami finans için büyük potansiyele sahiptir. Müslüman nüfusu, genç ve artan kayıtlı istihdamı, buna bağlı artan tasarruf oranları ile potansiyeli desteklemektedir. Ayrıca finansal okur-yazarlık konusunda da her

geçen gün artan bir ilgi söz konusudur. Anılan potansiyel harekete geçirilmeyi beklemektedir. Bu da önündeki engeller kaldırıldıkça mümkün olacaktır. Geleneksel sigortacılık kavramsal anlamda farklı olsa da, mevcut kanun katılım sigortacılığını kısıtlamaktadır. Bu anlamda çıkarılan Yönetmelik açığın kapatılmasında çok faydalı olmuştur.

Diğer taraftan Altıntaş, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın koordine edeceği dini hassasiyeti yüksek vatandaşları ihtiyacı kadar bilinçlendirecek "Faizsiz Sigortacılık Danışma Kurulu" olmamasını bir engel olarak görmektedir. Bağımsız danışma kurulu, geniş kitlelerin sistemi kabulünü hızlandıracaktır, etkinlik sağlayacaktır. Böyle bir kurul varlığı, dünyadaki diğer kurullar ile düzenleyici kuruluşların kararlarının analizinde ve İslam hukuk kurallarının yorumu açısından standardizasyon sağlanmasında faydalı olabilecektir (Altıntaş, 2016).

Tekâfül şirketleri arttıkça retekâfül ihtiyacı da artmıştır. Devletin teşviki ile burada sıkıntı yaşanmaması adına retekâfül altyapısının geliştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır (Altıntaş, 2016).

Türkiye'de sigorta sektörü açısından katılım sigortacılığına da etki eden zayıf yönler bulunmamaktadır. Ülke geneline sigortacılığın yaygınlaşmaması, sektörün aleyhine olan vergi uygulamaları, zorunlu sigorta konusunda denetimin yetersiz oluşu, etkin kullanılamayan IT, müşteri ihtiyaçlarına cevap veren yaratıcı ürün eksikliği, hizmet kalitesinin yetersizliği (ör. hasar ödemelerinin geç yapılması), reasüransta yüksek maliyet, yanlış/eksik risk analizi sebebiyle gerçekçi olmayan fiyat uygulamaları sektördeki zayıf yönlerdir (Yıldırım ve Başar, 2013).

2. Türkiye'de Katılım Sigortası Uygulamalarının İngiltere ile Mukayeseli Olarak incelenmesi

2.1. Geleneksel Sigortacılık Tecrübesi ve Pazar Büyüklüğü

Modern sigortacılığın doğduğu yer Birleşik Krallık'tır. Bu alanda ciddi yol almıştır. Yatırım, sigortacılık konularında düzenlemeler ve teşkil edilmiş denetim kurulları köklüdür, tecrübe bakımından dünyada önde gelmektedir. Birleşik Krallık Avrupa'da açık arayla en büyük Pazar durumundadır. Hem ürün arzı bakımından, hem de yetişmiş uzman personel açısından ileri seviyededir. Diğer Avrupa ülkeleri de geleneksel sigorta tecrübesi açısından üst ligdedir. Gerek hayat sigortası gerekse de hayat dışı sigorta branşların her ayağında tecrübe sahibi olup, önemli iç talebi ve uluslararası sözleşmeleri yönetmektedirler.

Buna karşılık Türkiye de geleneksel sigortacılıkta ciddi yol almış bir ülkedir. Nüfusu ve ekonomik potansiyeli çerçevesinde önemli bir ölçeğe ulaşmıştır. Avrupa ülkelerine göre avantajı daha alabileceği çok yolun olmasıdır. Birleşik Krallık ile kıyaslandığında daha yolun başında sayılabilecek bir pozisyondadır. Büyüyen geleneksel sigorta sektöründe 13 000'in üzerinde çalışan bulunmakta, talebi karşılayacak uzman personel istihdam edilmektedir (TSB, 2019) .

2.2. İslam Ülkeleri ile İyi İlişkilerin Oluşturduğu Fırsatlar

Londra dünyanın en büyük finans merkezlerindendir. Özellikle petrol geliri olan ve bunu değerlendirmek isteyen Körfez ülkelerinin çoğunun Londra merkezli bankalar veya yatırım fonlarıyla ilişkisi söz konusudur. Diğer taraftan Birleşik Krallık özellikle Körfez Ülkeleri ile ikili ilişkileri en iyi düzeyde olan dış politikada diplomasiyi iyi kullanan bir ülkedir. İslami finans açısından Birleşik Krallık özellikle işbirliği içinde olduğu Körfez Ülkeleri ve şirketlerinin finansal yönetiminde aldığı rol nedeniyle oldukça büyük bir fon yönetimini gerçekleştirmektedir. Lüksemburg ve İrlanda için de benzer durum söz konusudur. Bu ülkelere tercihler ve ihtiyaçlar doğrultusunda sukuk başta olmak üzere her türlü İslami finans sözleşmesi sunulmaktadır.

Türkiye açısından İslami finans konusunda kamunun sıcak bakmaması ve tatmin edici talep bulunmaması nedeniyle son yirmi yılda istenilen düzeyde gelişim

gösterilememiştir. Son dönemde yapılan düzenlemeler ve Körfez ülkeleri ile inişli-çıkışlı ilişkilere karşın ciddi bir İslami finans ürünü ihracı ve sözleşmeleri yapıldığı görülmektedir.

2.3. Müslüman Nüfusun Yarattığı Potansiyel Avantaj

Birleşik Krallık'ın diğer avantajı ülkede yerleşik olan Müslüman nüfusun taleplerine ve ihtiyaçlarına da cevap veren bir sistem kurulmuş olmasıdır. Ayrıca yaşayan Müslümanların finansal okuryazarlık seviyesi de genel ortalamaya yakındır. Benzer durum Fransa ve Almanya için de kısmen geçerlidir.

Türkiye'de tasarruf oranı ve ortalama gelir düzeyi Birleşik Krallık ve diğer Avrupa ülkelerine kıyasla düşüktür. Finansal okuryazarlığa ilgi artmakla birlikte seviye düşüktür. Ancak tüm bunlara rağmen hâlihazırda İslami finans anlamında katılım bankacılığı hızla ilerlerken gelişime aç bir yapı mevcuttur.

2.4. Büyük Oyuncularla İç ve Dış Pazara Açılma İmkânı

Tekafül sözleşmeleri AIG, HSBC gibi büyük oyuncuların katılımıyla Birleşik Krallık'ta hem iç hem de dış pazarda alternatifler sunabilen bir pozisyona gelmiştir. Ortadoğu ülkelerinden gelebilecek taleplerin yanında Rusya, Çin ve Türkiye gibi pazarlardan olası tekâfül, retekafül taleplerine cevap verebilmek amacıyla işbirliği, teşvik gibi seçenekler dâhil tüm alternatif çözümler denenmektedir.

Türkiye katılım sigortacılığında, 2017 yılında düzenlenen mevzuatı ile büyük bir adım atarak, İstanbul'un Finans Merkezi olması hedefini güden hükümetin de desteğiyle kendinden emin şekilde ilerlemektedir. Sigorta pazarının aç olması, Müslüman ve Avrupa ülkelerine kıyasla büyük nüfusu ile tekâfül için anlamlı büyüklükte bir iç pazar teşkil etmektedir.

2.5. Zorunlu Sigortayı Karşılayacak Katılım Sigortası Ürünleri

Avrupa ülkelerinin çoğunda birçok konuda zorunlu sigorta bulunmaktadır. Hatta kültür olarak yerleşmiş bir şekilde zorunlu olmayan birçok konuda da insanlar kendisini sigorta yaptırmaya zorunlu hissetmekte, sigorta güvencesinde kendini rahat

hissetmektedir. Aynı durum buralarda yaşayan Müslümanlar için de geçerli olup dini hassasiyetler de işin içine girdiğinde tekâfül ürünlerine yönelik teklif ve tercihler önem kazanmaktadır. Perakende katılım sigortacılığının büyümesi açısından olumludur. Ayrıca Avrupa'da tekâfül sözleşmeleri şeffaflık, yardımlaşma sadece belli sektörlere yatırımların yapılması gibi sosyal sorumluluk taşıyan özellikleri nedeniyle Müslüman olmayan vatandaşlar için de ilgi çekici bir potansiyel taşımaktadır. Tekâfülün bilinirliğinin artırılması, yalnızca dindarlara hitap ettiği algısının kırılması Türkiye dahil tüm ülkelerin problemidir. Türkiye'de de katılım bankacılığı bilindiği kadar tekafül konusu bilinmemektedir. Tanıtım ihtiyacı bulunmaktadır.

i. Resmi olarak 19 Haziran 2017'de Brüksel'de başlayan ve 29 Mart 2019'da sona eren Londra ve AB arasındaki Brexit görüşmelerinin hem AB hem de Birleşik Krallık için politik sonuçlarının neler olacağını tahmin etmek birçok belirsizlik içerdiğinden zordur. Yine ekonomik sonuçları da henüz öngörülememektedir. Londra tekafül sigortası piyasasından dışlanmış değildir. Güçlü iç talep, alım gücü ve yüksek nüfuz oranı, Avrupa tekaful pazarının büyümeye devam edeceğini göstermektedir. Londra'nın Avrupa'nın diğer finansal merkezlerine bu alanda üstünlüğünü devam ettireceğini söylemek mümkündür.
ii. Avrupa'da hemen hiçbir ülkede devletin dini kurumlara müdahalesi söz konusu değildir ancak işbirliği yapma imkânı vardır. Tekafül konularında fetva otoritesi olabilecek güvenilir kişilerden oluşan kurullara yönelik destek Birleşik Krallık tarafından üst düzeyde sağlanmaktadır.

SONUÇ

Dünya nüfusunun % 25'i Müslümandır. Gerek Müslüman nüfusun artışı gerekse de ekonomik anlamda İslam ülkelerinin ve diğer Müslümanların büyüme göstergeleri İslami finansı gözde hale getirmektedir. İslami bankacılık ve sigortacılığın da her vadede güçlü bir pazar olmayı sürdüreceği öngörülmektedir.

Ekonomideki her türlü piyasanın ve ürünün olduğu gibi katılım sigortacılığı açısından da bazı fırsat ve tehditler söz konusudur. Siyasi ve ekonomik anlamda yaşanacak küresel riskler, rekabet, yüksek riskli yatırım portföyleri, teknik kar seviyesine ulaşamama, retekâfül gibi görünen ve görünmeyen sorunlar vardır. Yine bu risklerin bölgeden bölgeye, ülkeden ülkeye iş ölçeği nazarında farklı seviyede risk ve sorunlar içerdiği de söylenebilir.

Çalışmada incelenen Birleşik Krallık ile Türkiye'nin de çözmesi gereken ortak ve ayrı sorunları veya diğer açıdan bakılırsa işbirliği yapabileceği alanlar vardır. Rekabetten daha fazla ihtiyaç duyulan işbirliğinin tesisiyle öncelikle pazarın büyümesi gerekmektedir. Bu ihtiyacı görmüş olan ülkeler çeşitli adımlar atmış ve atmaktadır. 2015'te, Birleşik Krallık'ın öncülüğünde Birleşik Krallık ve Türkiye arasında "Finansal Hizmetlerde Türkiye-Birleşik Krallık Ortaklığı Projesi" başlatılmıştır. Projeyle "Birleşik Krallık hükümeti, Londra Finans Merkezi ve Finansal Hizmetler Kurumu" faaliyetleri ile İstanbul Finans Merkezi'nin İslami finans, varlık yönetimi ve sigorta-emeklilik konularında destekleneceği İstanbul Başkonsolosu Leigh Turner tarafından açıklanmıştır (Gürdamar Yiğittürk, 2015).

Turner, Türkiye finans piyasasında kazan-kazan modelini uygulayarak yer almak istediklerini, program kapsamında; finansal hizmetlerde ortaklık kurmayı, finansal işbirlikleri için iki ülkenin oyuncularını bir araya getirmeyi amaçladıklarını ifade etmiştir. Turner, "Avrupa'daki İslami Bankacılıkla ilgili en fazla uzmanlık Londra olduğunu, uzmanların Türk İslami bankacılık uzmanlarıyla çalışmasını istediklerini" ifade etmiştir. Yine Türkiye'nin büyük fırsatlar taşıdığını, bu proje sayesinde her iki ülkenin ilişkilerini güçlendirerek İstanbul'un finans merkezi olmasına katkı sağlayacağına olan inancını belirtmiştir (Palavar, 2015).

Anılan proje kapsamında KPMG'nin hazırladığı raporda da, "Birleşik Krallık Finansal Hizmetler Ticaret ve Yatırım Kurulu (FSTIB)" aracılığıyla Londra, Ankara ve İstanbul'da organize edilen etkinliklerle, kamu ve özel sektörde çalışanlar ile sivil toplum örgütleri ve medya mensupları bir araya getirildiği belirtilmiştir. Kasım 2015 itibariyle gelecek beş yılda kullanılabilecek 1,3 milyar sterlinlik "Refah Fonu" oluşturulduğu, Türkiye'de sektördeki değişimlere yön verecek projelerin desteklenmesi ve büyük şirketlerin yatırım yapabileceği uygun ortamın oluşturulmasının hedeflendiği ifade edilmiştir (KPMG, 2016).

Birleşik Krallık ile Türkiye tarafından geliştirilen bu ortak akıl katılım sigortacılığında her iki ülkenin de yaşadığı "eğitim ihtiyacı, İslami denetim kurulu gerekliliği, reklam yapılması, özgün İslami finansal araçların artırılması, retakafül altyapısının geliştirilmesi, mevzuatın geliştirilmesi" gibi konularda hızlı ve etkin çözümler için devreye girmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomilerde mikro finansman benzeri kredi imkanları iş geliştirme ve istihdam için ekonomiye destek olmaktadır. Güneydoğu Asya ülkelerinde daha yaygın olan bu sistemin özellikle Malezya örneğinde mikro tekafül ile birlikte düşünülmesi sisteme yeni bir ürün sunarken katılım sigortacılığının benimsenmesine de katkı sağlamaktadır. Benzer örnekler sektörün gelişiminde alternatif olacak çözümler getirebilecektir. Diğer taraftan tekafülün Avrupa'da gayrimüslimler için de erişilebilir olması önemlidir. Etik, şeffaf ve hakkaniyetli yapısıyla herkesçe kolaylıkla tercih edilebilir olan sistemin daha iyi anlatılması gerekmektedir.

Katılım sigortacılığının gelişiminde güçlü bir gelişim için birçok anahtar unsur bulunmaktadır. Kurumsal işletmecilerin iknası sunacağı büyüme rezervi açısından önemlidir. Ayrıca tanıtım ve bilgilendirme kampanyaları yürütmek, medyayı teşvik etmek de önemlidir.

Arz pazarı oluşturulmasına yardımcı olmak için de insan, finans ve bilgi teknolojisi kaynaklarına, zorunlu sigorta ihtiyaçlarına uyarlanmış yeni ürünlerin tasarım ve yönetimine yatırım yapılmalıdır. Tekafül sigortası oyuncuları kaliteli hizmet vermeli, yenilikçi olmalı ve dağıtım yoluyla tekliflerin kapsamını genişletmelidir.

Gelecekte yapılacak çalımlarda dünyanın diğer bölgelerinde uygulanan tekafül sigortacılığının ülkemizdeki uygulamalarla karşılaştırılmasının önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Aşağıda SWOT analizine ait tablo özetlenirken, yapılacak yeni akademik çalışmalarda, teknolojinin ve dijitalleşmenin katkısı incelenmek sureti ile yeni çalışmalara yön verilebilir. Ayrıca, yapılacak analizler PESTLE, AHP tarzı araçlarla geliştirilebileceği de önerilmektedir.

Türkiye için elde edilen literatür taramasına istinaden ve yapılan çalışmalar tekafür sigortacılığının (pazarının) Güçlü, Zayıf, Tehdit ve Fırsatlarının (SWOT Analizini) aşağıdaki tabloda olduğu gibi özetlenebilmektedir.

Tablo 13 – Türkiye'de Tekafül Sigortacılığı Pazarına ait SWOT Tablosu

Fırsat	**Tehditler**
- Devlet Desteği ve Anlayış (YEP) - Müslüman Nüfus ve Pazarı - Dış Pazar - Türkiye'de Mevzuatın ve regülasyonların gelişimi - Bakiye İadesi	- Sigortanın caiz olması meselesi ve inanca dayalı algı - Geleneksel Sigorta Pazarının Etkin Büyüklüğü - Vekalet Oranlarının Yüksekliği - Retekaful şirketlerinin kapasitelerinin düşüklüğü
Güçlü Yönleri	**Zayıf Yönleri**
- İslam ülkeleri içinde rol model olma - Sigortalanabilirlik kapasitesinin (bakir alanın, henüz sigortalanmamış) geniş olması - Mevzuat düzenleme kapasitesi - Katılım Sigortacılığına yönelik STK - Sigortacılığa mahsus bir düzenleme ve denetleme kurulunun varlığı	- Ekonomik istikrarsızlık - Sigorta bilincinin düşük olması - Katılım Sigortacılığının tanıtım ve pazarlamasının yetersizliği

KAYNAKÇA

Acınan, H., & Akhisar, İ. (2016). *Reasürans*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Ahmed, A. (2009). *Principle of takaful*. Bahrain: Bahrain Institute of Banking & Finance.

Ainley M., Mashayekhi A., Hicks R., Rahman A., Ravalia A. (2007). Islamic finance in the UK: Regulation and challenges, FSA – Financial Services Authority (UK). www.fsa.gov.uk.

Akhter, W. (2018). *Takaful Models and Global Practices. Munich Universty Library*. 18 Mayıs 2019, https://mpra.ub.uni-muenchen.de/40010/1/Takaful_models_n_global_practices.pdf

Akın, C. (1986). *Faizsiz bankacılık ve kalkınma*. Kayınhan Yayınevi.

Akmut, Ö. (1980). *Hayat sigortası, teori ve Türkiye'deki uygulama*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 447. Ankara: Sevinç Matbaası.

Ali, M. M. (2016). Takaful Models: Their Evolution and Future Direction. *Islam and Civilisational Renewal, 274*(4127), 1-17.

Alim, E. A. (2018). *London's takaful standards seeking Shariah scholars' approval by year-end for 2019 roll-out – industry association*. Salaam Gateway. 15 Mart 2019, https://www.salaamgateway.com/en/story/londons_takaful_standards_seeking_shariah_scholars_approval_by_yearend_for_2019_rollout__industry_association-SALAAM10042018131937/

Al Natoori, B. (2018). *Why takaful can make headway in the UK*. The National Business. 15 Mart 2019, https://www.thenational.ae/business/economy/why-takaful-can-make-headway-in-the-uk-1.737497

Al-Salih A. (2014). *Takaful and conventional general insurance: analysing muslim consumers' perceptions and choices in the UK and Saudi Arabia*. Royal Holloway, University of London.

Altıntaş, K. M. (2016). Katılım bankacılığı çerçevesinde alternatif bir sigorta sistemi: tekafül sigorta sisteminin Türkiye'de uygulanabilirliği. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16* (2), 115-142.

Aslan, H. (2017a). Tekafül Uygulamalarının Güncel Sorunları: Türkiye Piyasası İçin Bir Değerlendirme. S. Kaya, F. Yardımcıoğlu, & H. Aslan (Dü) içinde, *Tekafül Teori ve Uygulama*. İstanbul: Ensar Neşriyat.

Avcı, M. (1987). *İslam'a göre sigorta.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bank Negera Malaysia. (2018). *Monthly Highlights and Statistics April 2018*, 11 Şubat 2019, http://www.bnm.gov.my/index.php?ch=en_publication&pg=en_msb&ac=257&lang=en&uc=2

Bayartan, M. (2008). Osmanlı Şehirlerinde Vakıflar Ve Vakıf Sisteminin Şehre Kattığı Değerler. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları, 10*(1), 157-175.

Beşer F. (2006). *Sosyal riskler sigorta ve İslam*. İstanbul: Nun Yayıncılık.

Coolen-Maturi, T. (2013). Islamic insurance (takaful): demand and supply in the UK. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management, 6*(2), 87-104..

Çalık, A. (2011). *Tekafül sigorta sistemi ve katılım bankalarında uygulanabilirliği.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Çekici, M. E. ve İnel, M. N. (2013). Türk sigorta sektörünün direkt prim üretimlerinin tahmin teknikleri ile incelenmesi. *Marmara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *34* (1), 135-152.

Çelik, H. ve Erdoğan, B. Z. (2009). Türkiye'de hayat sigortaları alanının güncel sorunları ve bu sorunların pazarlama disiplini açısından yorumlanması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *6,* 1-21.

Çürük, S. A. (2013). *İslami finansın Türkiye'deki gelişimi, mevcut sorunlar ve çözüm önerileri,* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dalgın, N. (2003). İslam Hukuku açısından karşılıklı sigortalar. *İslami Araştırmalar Dergisi*, *16*(4), 615-629.

Dalkılıç, N. ve Ada, A. A. (Haziran 2013). Sigortacılıkta tekafül sisteminin değerIendirilmesi. *1.Ulusal Sigorta ve Aktüerya Kongresi Bildiriler Kitabı*, Ankara.

Deloitte. (2014). *Islamic Finance in Europe*. 29 Mart 2019, https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/lu/Documents/financial-services/lu-en-islamicfinance-ineurope-11042014.pdf

Dingwall S. & Griffiths F. (2006). The United Kingdom: regulatory approach to takaful. *ICMIF Series of Takaful Articles*, No. 7. 15 Şubat 2019, www.icmif.org/services/takaful/ICMIF-articles.asp.

Fadzli, M., Zamri, W., Ismail, W., & Abdullah, A. K. M. N. (2011). *Fundamentals of Takaful*. Kuala Lumpur: IBFIM.

Fauzi, P. N. F. N. M., Abd Rashid, K., Sharkawi, A. A., Hasan, S. F., Aripin, S., & Arifin, M. A. (2016). Takaful: A review on performance, issues and challenges in Malaysia. *Journal of Scientific Research and Development, 3*(4), 71-76.

Genç, Ö. (Kasım 2002). *Sigortacılık sektörü ve Türkiye'de sigorta sektörünün fon yaratma kapasitesi.* Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Ankara.

Ghlamallah E. (2017). *European Takaful emergence. Sector Report. Takaful & re-Takaful (EUROPE) Islamic Finance News*. 12 Ocak 2019, https://saafi.fr/wp-content/uploads/2017/12/European-Takaful-emergence-IFN-2018-ANNUAL-GUIDE.pdf

Global Islamic Economy Gateaway. (2017). *Outpacing the mainstream. State of the Global Islamic Economy Report 2017/18.* 11 Ocak 2019, https://www.salaamgateway.com/en/story/report_state_of_the_global_islamic_economy_201718-SALAAM27112017104745/

Gökşin, O. D. (04 Mayıs 2018). *Katılım sigortacılığı 3 ayda 400 milyon lirayı aştı*. Sigortacı Gazetesi. 22 Mart 2019, http://www.sigortacigazetesi.com.tr/katilim-sigortaciligi-3-ayda-400-milyon-lirayi-asti/

Gözlemen, E. (Ekim 2008). *Türk sigorta sektöründeki doğrudan yabancı yatırımlar*. Yapı Kredi Sigorta, İstanbul.

Gürbüz, Y. E. (2016). İslam Ekonomisi ve Sigortacılık. S. Erdoğan, A. Gedikli, & D. Yıldırım (Dü) içinde, *İslam Ekonomisi ve Finansı*. İstanbul: Umuttepe.

Gürbüz, Y. E. (2017a). Tekafül Sigorta Sistemi ve Teorisi. S. Kaya, F. Yardımcıoğlu , & H. Aslan (Dü) içinde, *Tekafül Teori ve Uygulama* (s. 11). İstanbul: Ensar Neşriyat.

Gürbüz Y. E. (2017b). *Yükselen trend: katılım sigortacılığı tekâfül*. 24 Mart 2019, http://katilimfinansdergisi.com.tr/yukselen-trend-katilim-sigortaciligi-tekaful/

Güveli, A & Platt, L. (2011). Understanding the religious behaviour of Muslims in the Netherlands and the UK. *Sociology, 45* (6), 1008-1027.

Hacak, H. (2006). İslam Hukukunda sigorta ve fıkıh bilginlerinin sigortaya yaklaşımının genel bir değerIendirmesi. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 1*, 21-50.

Harrison, M. (2018). *Islamic Finance & The UK. Golcer Economic Report Series*. Lancester University Management School.

IFSB &World Bank. (2017). *Realising the Value Proposition of the Takāful Industry for A Stable and Inclusive Financial System*. Islamic Financial Services Board, World Bank Group.

Islamic Financial Services Board. (2019). *Prudential and Structural Islamic Financial Indicators (PSIFIs) for Islamic Banks, Country: UK*. 22 Mart 2019, https://www.ifsb.org/download.php?selfolder=&id=4834&lang=English&pg=/psifi_03.php

IBFIM. (2019). *Principles and Business Models of Takaful*. 15 Mart 2019, http://takafuleexam.com/e-content/TBE-A/content/29175407IBFIM_Part_A/chapter_A5/A5_page_04.html

İslam Ansiklopedisi, (2019). *Âkile*, 22 Mayıs 2019, https://islamansiklopedisi.org.tr/akile

J.McNamara, M., ve E.Rejda, G. (2015). *Risk Yönetimi ve Sigortacılık İlkeleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Kamilçelebi, H. (2012). Osmanlı Devleti'nde Sigortacılığa Yönelik Dinî Yaklaşım. *Ekonomi Bilimleri Dergisi, 4*(1), 105-114.

Karabulut, H. (2004). Hayat sigortası şirketlerinde sağlamlık testi. *Reasürör Dergisi*, Sayı: 51.

Karaman, D. (2015). Sigorta vr Risk Kavramları. F. Kaya (Dü.) içinde, *Sigortacılık* (s. 11). İstanbul: Beta Yayınları.

Katılım Sigortası. (2019). *Tekâfül nedir?*, 28 Ocak 2019, http://www.tekafulsigorta.com/2010/04/tekaful-nedir.html

KPMG. (27 Haziran 2016). *İngiltere-Türkiye sigorta sektörleri ses veriyor*. 21 Mart 2019, https://home.kpmg.com/tr/tr/home/gorusler/2016/06/ingiltere-turkiye-sigorta-sektorleri-ses-veriyor.html

Kuen Y. L. (2007). Essential elements for effective supervision of takaful operators. *Presentation at the Financial Regulators Forum in Islamic Finance*.

Kuşçu, S. ve Revanoğlu, G. A. (2011) Türkiye sigorta sektörü ve analizi, *Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı Bildiriler Kitabı*.

Macfarlane B. (22 Mart 2006). *UK: Shariah-Compliant ınsurance products: takaful*. 21 Nisan 2019, http://www.mondaq.com/uk/x/38596/Insurance/ShariahCompliant+Insurance+Products+Takaful

Mankabady M. (30 Temmuz 2015). *London – a global takaful centre? Insurance Times.* 21 Ocak 2019, https://www.globalreinsurance.com/london-a-global-takaful-centre/1414931.article

Milliman. (2018). Global Takaful Report 2017. *Milliman Research Report*. 12 Ocak 2019, http://www.milliman.com/uploadedFiles/insight/2017/Takaful-2017-full-report.pdf

Milliyet. (05 Haziran 2015). *Türkiye'de ilk kez 'islami sigorta' hizmete sunuldu*. 09 Ocak 2019, http://www.milliyet.com.tr/turkiye-de-ilk-kez-islami-sigorta-hizmete-istanbul-yerelhaber-824031/

Milliyet. (28 Mayıs 2017) *Sigortacılıkta da "faizsiz" dönem*. 12 Ocak 2019, http://www.milliyet.com.tr/sigortacilikta-da-faizsiz-donem-ekonomi

Nazarov I.I. ve Dhiraj N. S. (2019). A Conceptual Understanding and Significance of Takaful (Islamic Insurance): History, Concept, Models and Products. *International Journal of Innovation Education and Research, 7*(4), 280-298

Neova. (20 Haziran 2018). *Katılım sigortacılığı*. 14 Ocak 2019, http://www.neova.com.tr/hakkimizda/katilim-sigortaciligi

Okumuş, S. (2014). *İslami Sigorta (Tekafül) Türkiye Uygulaması*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Özdemir M. ve Aslan H. (2018). *The Political Economy of The Transformation of Islamic Finance in Turkey*. SETA. 05 Ocak 2019, https://setav.org/en/assets/uploads/2018/09/115-Report.pdf

Özer, U. (2015). Reasürans. E. Kırkbeşoğlu (Dü.) içinde, *Risk Yönetimi ve Sigortacılık* (s. 7). Ankara: Gazi Kitabevi.

Özkan, E. (2015). Reasürans. F. Kaya (Dü.) içinde, *Sigortacılık*. İstanbul: Beta Yayınları.

Özsoy, İ. (1987). *Türkiye'de Özel Finans Kurumları ve İslam Bankacılığı*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Palavar, M. (21 Aralık 2015). *Pound'dan Lira'ya 5 çayı daveti*. Yeni Şafak Gazetesi. 05 Ocak 2019, https://www.yenisafak.com/ekonomi/pounddan-liraya-5-cayi-daveti-2367627.

Pasha, A. T., ve Hussain, M. M. (2018). *Takaful Business Models: A Review, a comparison*. Business Management Dynamics: 21 Ocak 2019, http://bmdynamics.com/issue_pdf/bmd110414-%2024-32.pdf

Resmi Gazete. (29 Eylül 2009). *İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Strateji Belgesi*. Resmi Gazete, Sayı: 27364, Karar No: 2009/31, 02 Mart 2019, http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/10/20091002-9.htm.

Resmi Gazete. (20 Eylül 2017). *Katılım sigortacılığı çalışma usul ve esasları yönetmeliği*. Resmi Gazete, Sayı: 30186, 01 Mart 2019, http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/09/20170920-7.htm.

Saka, T. (2010). *Sigortacılıkta risk yönetimi ve aşırı uç değer teorisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sigorta.com.tr. (20 Haziran 2018) *Sigortanın tarihi*. 15 Ocak 2019, https://www.sigorta.com.tr/sigorta-bilgileri/sigortanin-tarihi.

Sigortacı Gazetesi. (27 Nisan 2017). *Katılım Emeklilik'e en iyi yeni tekafül şirketi ödülü*. 18 Şubat 2019, http://www.sigortacigazetesi.com.tr/katilim-emeklilike-en-iyi-yeni-tekaful-sirketi-odulu/

Söyler, İ. (2018). *Tüm Yönleriyle Tekafül (İslami Sigorta).* Ankara: Adalet.

Swiss Re. (2015). *Sigma No:4/2015*. 22 Nisan 2019, https://www.tsb.org.tr/images/Documents/Raporlama/2015/sigma4_2015_en.pdf

Şen, M. (2002). Osmanlı Devleti'nde Sosyal Güvenlik: Ahi Birlikleri, Loncalar ve Vakıflar. *Çimento İşveren Dergisi. Kasım Sayısı,* 18-40

Şenel, S. A. (2006). Sigorta şirketlerinde mali yeterlilik. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8*(2), 297-315.

Tekaful.net. (2019). *Dünyada Tekâfül (İslami Sigorta)*. 25 Mayıs 2019, http://tekaful.net/?page_id=78

The CityUK. (2019). *Global Trends In Islamic Finance And The UK Market 2019*. 21 Mayıs 2019, https://www.thecityuk.com/assets/2019/Report-PDFs/91f71e2504/Global-trends-in-Islamic-finance-and-the-UK-market-2019.pdf

The Global Universty of Islamic Finance. (2012). *Takaful Realities & Challenges*. Petaling Jaya: Malaysia Pearson.

The World Bank. (2018, 05 03). *Takaful and Mutual Insurance*. (S. Gönülal, Dü.) 12 Mart 2019, http://documents.worldbank.org/curated/en/978831468321853261/pdf/732870PUB0EPI00200pub0date010017012.pdf

Thomson Routers. (2018). *Islamic Finance Development Report 2018*. 01 Ocak 2019, https://repository.salaamgateway.com/images/iep/galleries/documents /20181125124744259232831.pdf

Thomson Routers. (2019). *State of the Global Islamic Economy Report 2018/19*. 03 Ocak 2019, https://www.salaamgateway.com/en/story/report_state_of_the_ global_islamic_economy_201819-SALAAM06092018061914/

Tunay, N. ve Tunay, K. B. (2013). Finansal krizler ve sigortacılık, deneysel bulguların ışığında türk sigorta sektörüne dair değerlendirmeler. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 2,* 81-104.

Türk Dil Kurumu (TDK). (2019). *Sigorta*. 11 Ocak 2019, Güncel Türkçe sözlük, http://www.tdk.gov.tr/

Türk Ticaret Kanunu (TTK). (13 Ocak 2011). *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu*, Resmi Gazete, Sayı: 27846 http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin /1.5.6102.pdf.

Türkçe-Arapça Çeviri. (2014). *Sigorta,* 12 Nisan 2019, https://turkce-arapca.cevirsozluk.com/#tr|ar|sigorta.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2019). *Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi (KİK)*. 22 Nisan 2019, http://www.mfa.gov.tr/korfez-arap-ulkeleri-isbirligi-konseyi.tr.mfa

Türkiye Katılım Bankaları Birliği. (2019). *Faizsiz finans sözlüğü*. 18 Mart 2019, http://www.tkbb.org.tr/faizsiz-finans-sozlugu#1554.

Türkiye Sigorta Birliği. (2019). *Sigortanın Tarihi,* 22 Mart 2019, https://www.tsb.org.tr/sigortanin-tarihi.aspx?pageID=438

Uçar, M. (1993). *Türkiye'de – Dünyada Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri*. İstanbul: Fey Vakfı Yayınları.

Uludağ, S. (1998). *İslam'da Faiz Meselesine Yeni Bir Bakış*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Ustaoğlu, M. (2014). Alternatif faizsiz sigortacılık uygulamaları ve gelir seviyesine göre kamu bilincinin değerlendirilmesi. Ampirik Analiz, *Siyaset Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2* (2), 109-130.

Üstün, Y. (2014). Sigorta, Tekafül ve Kooperatif Sigortacılığı. *Karınca Dergisi, 80* (927), 20-28.

Wahab, A. Lewis, M. & Hassan, M. (2007). Islamic takaful: business models, shariah concerns, and proposed solutions. *Thunderbird International Business Review*,*49*(3), 371–396.

Yanpar A. (2015). *İslami finans*, İstanbul: Scala Yayıncılık.

Yaslıdağ, B. (2017). *Sigortacılık*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yazıcı, M. (1999). *Faiz*. İstanbul: Yaylım Yayıncılık.

Yıldırım F. ve Başar Ö. D. (2013). *Marka sloganları Türkiye sigorta pazarına ilişkin içerik analizi.* İstanbul: Beta Yayınları.

Zerka, M.A. ve Neccar, A.M. (2003). *İslam Düşüncesinde Ekonomi Banka ve Sigorta*, (Terc. Hayreddin Karaman), İstanbul: İz Yayıncılık.

Zeydan, A. (1976). *İslam Hukukuna Giriş Genel Hükümler ve Müesseseleri*. (Terc. Ali Şafak), İstanbul: Sırdaş Yayınları.

EK 1

KATILIM SİGORTACILIĞI ÇALIŞMA USUL VE ESASLARI HAKKINDA YÖNETMELİK

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç ve Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç ve kapsam

MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin amacı, katılım sigortacılığının işleyişi, gelişimi, sağlıklı takibi ve sistemin güvenirliğinin sağlanması ile katılımcıların hak ve menfaatlerinin gözetilmesi açısından katılım sigortacılığı faaliyetine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

(2) Bu Yönetmelikte hüküm bulunmayan hallerde sigortacılık mevzuatının ilgili hükümleri uygulanır.

(3) Bu Yönetmelik, Türkiye'de katılım sigortacılığı alanında faaliyet gösteren sigorta şirketleri ile katılım sigortacılığı sistemine dahil gerçek ve tüzel kişileri kapsar.

Dayanak

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik, 3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun Ek 1 inci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 3 – (1) Bu Yönetmelikte geçen;

a) Bakiye: Şirket tarafından belirli bir dönemde ödenmiş ve dönem içinde ödenecek tazminatlar ile risk fonuna ait yasal yükümlülükler ve diğer masraflar

karşılandıktan sonra katılımcıların ödedikleri katkılardan ve bunların gelirlerinden geriye kalan tutarı,

b) Birlik: Türkiye Sigorta Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği'ni,

c) Danışma Komitesi: Katılım sigortacılığı sisteminin işleyişinin katılım finans sistemi prensipleri ile ortak risk paylaşımı ve dayanışma esaslarına uygunluğunu takip eden Komiteyi,

ç) Kanun: 3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanununu,

d) Katılımcı: Risk fonuna, kendi riskinin ve diğer katılımcıların risklerinin ortak risk paylaşımı ve dayanışma esasları çerçevesinde teminat altına alınması maksadıyla katkı primi ödeyen kişiyi,

e) Katkı Primi: Katılımcıların risk fonu yararına ve ortak risk paylaşımı ve dayanışma esasları doğrultusunda riskin karşılanması için ödediği tutarı,

f) Katılım Sigortacılığı: Katılımcıların kendileri ile diğer katılımcıların tazminat ve/veya birikim ödemelerine ilişkin taleplerinin karşılanmasını teminen oluşturulan risk fonuna katkıda bulundukları, söz konusu fonun sigortacılık faaliyeti yapmasına izin verilmiş bir sigorta şirketi tarafından katılım finans ilkelerine uygun olarak yönetildiği ve ortak risk paylaşımı ile dayanışma esaslarına dayanan sigorta türünü,

g) Katılım Reasüransı: Katılım finans ilkeleri ile ortak risk paylaşımı ve dayanışma esaslarına dayanan reasürans faaliyetini,

ğ) Katılımcı Yatırım Fonu: Münhasıran birikim amaçlı hayat katılım sigortalarında, katılımcıların birikim amaçlı ödedikleri katkı primlerinin ve bunların getirilerinin takip edildiği fonu,

h) Likidite İmkânı: Risk fonunun ilgili hesap döneminde yasal ve idari yükümlülüklerini yerine getirmede yetersiz kalması durumunda, şirket tarafından risk fonunun fazla vermesiyle birlikte geri alınmak kaydıyla sağlanan geçici süreli finansman imkânını,

ı) Mudarebe Yönetim Modeli: Şirketin, risk fonunun yönetimi ile sigortayla ilgili diğer teknik ve yasal işlemleri karşılığında aldığı yönetim ücretinin, emek-sermaye ortaklığı çerçevesinde kar paylaşımı esasına göre belirlendiği şirket yönetim modelini,

i) Müsteşarlık: Hazine Müsteşarlığını,

j) Risk Fonu: Katkı primi ödemeleri ile bunlardan kaynaklanan gelirlerin biriktirilmesi ve tazminat ve/veya birikim ödemeleri ile yasal yükümlülükler de dahil olmak üzere yapılan harcama ve giderlerin karşılanması için oluşturulan fonu,

k) SEGEM: Kanununun 31 inci maddesine istinaden kurulan Sigortacılık Eğitim Merkezini,

l) Şirket: Sigorta sözleşmelerinin hazırlanması, katkı primlerinin toplanması, tazminatların ödenmesi ve sigortayla ilgili diğer teknik ve yasal işlemleri yapmakla yükümlü olan, 5684 sayılı Sigortacılık Kanununa uygun olarak kurulmuş ve bu Yönetmelik ile belirlenen katılım sigortacılığı esaslarına göre faaliyet gösteren sigorta şirketini,

m) Vekâlet Yönetim Modeli: Şirketin, risk fonunun yönetimi ile sigortayla ilgili diğer teknik ve yasal işlemleri karşılığında vekâlet ücreti aldığı şirket yönetim modelini,

n) Vekâlet/Mudarebe Karması (Hibrit) Model: Şirketin, risk fonu yönetimi ile sigortayla ilgili diğer teknik ve yasal işlemler karşılığında vekalet ücreti aldığı, teknik karın tamamının katılımcılara dağıtıldığı fakat yatırım karının katılımcı ile şirket arasında önceden belirlenmiş bir oran üzerinden paylaşıldığı modeli,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Katılım Sigortacılığına İlişkin Esaslar

Yönetim modelleri

MADDE 4 – (1) Risk fonunun katılımcılara karşı yükümlülüklerini uygun şekilde yerine getirmesi ve risk fonunun devamının sağlanmasını teminen, risk fonunun yöneticisi olan şirket, katılım sigortacılığı alanında sunduğu her bir ürünün herhangi bir dönemde risk fonunun borç ihtiyacı duymadan her bir riske yönelik olarak doğru fiyatlandırılmasını sağlamakla yükümlüdür.

(2) Şirket, vekâlet, mudarebe, vekâlet/mudarebe karması (hibrit) model veya danışma komitesinin onaylayacağı başka bir model çerçevesinde faaliyette bulunabilir. Mezkur yönetim modellerinden hangisinin kullanılacağı sigorta sözleşmesinde açık bir şekilde belirtilir.

(3) İkinci fıkrada belirtilen modellerin uygulanmasına bağlı olarak, katılımcılar ile Şirket arasındaki mudarebe modelinde paylaşım oranının ve/veya vekalet modelinde vekalet ücretinin sigorta sözleşmesi öncesinde belirlenmesi zorunludur.

(4) Üçüncü fıkrada belirtilen mudarebe modelindeki paylaşım oranına ve/veya vekalet modelindeki vekalet ücretine ilişkin bilgiler Şirketin internet sitesinde veya bilgilendirme formlarında duyurulur.

(5) İkinci fıkrada belirtildiği üzere, şirketin danışma komitesinin onaylayacağı başka bir model çerçevesinde faaliyette bulunması durumunda, şirketin alacağı yönetim ücreti ile hesaplama yönteminin sigorta sözleşmesi öncesinde belirlenmesi ve şirketin internet sitesinde veya bilgilendirme formlarında duyurulması zorunludur. Şirketin katılımcılar lehine yaptığı değişiklikler hariç olmak üzere, ilgili yıl için önceden belirlenen ücret ve oranlar değiştirilemez.

Likidite imkanı

MADDE 5 – (1) Risk fonunun yasal ve idari yükümlülüklerini yerine getirme hususunda yetersiz kalması ve alınan reasürans veya katılım reasüransı korumasının

kifayet etmemesi halinde şirket, yaşanan açığı likidite imkanı yoluyla kapatır. Şirket tarafından likidite imkanı yoluyla risk fonuna aktarılan tutar, ilerleyen dönemlerde fonda oluşan pozitif bakiyeden karşılanabilir.

(2) Şirket tarafından sağlanan likitide imkânı karşılığında geri alınacak tutar, danışma komitesinin onayı ile belirlenen araç ve yöntemler ile değerlendirilerek tespit edilebilir. Bu husus, şirket internet sitesinde duyurulur.

(3) Birbirini takip eden 3 takvim yılı süresince likidite imkânı sunmak durumunda kalan şirket; söz konusu durumun gerekçelerini ve bu durumun giderilmesi için alınacak tedbirleri Müsteşarlığa sunar.

(4) Kanunun 20 nci maddesi kapsamında şirket portföyleri için belirtilen tedbirler katılım sigortacılığında risk fonu için de uygulanır.

Fonların ayrıştırılması

MADDE 6 – (1) Şirket, katılımcıların katkılarından oluşan risk fonu ile sermayedarlarının/üyelerinin fonunu ayrı yönetir.

(2) Katılım sigortacılığı faaliyetinde bulunacak kooperatif şirketleri, üyeleri dışındakilere sigortacılık hizmeti sunmaları durumunda, katılımcıların katkılarından oluşan risk fonu ile kooperatif üyelerinin hesaplarını ayrı yönetmekle yükümlüdür.

(3) Tazminat ve reasürans/katılım reasüransı ödemeleri, acente komisyon masrafları ve yasal yükümlülükler dahil olmak üzere, sigorta faaliyetleri ile ilgili bütün masraf ve komisyonlar risk fonundan katılımcılar adına şirket tarafından karşılanır.

(4) Risk fonunun gelirlerinin ve harcama kalemlerinin katılımcılar açısından sağlıklı takibi ile sistemin güvenirliğinin sağlanmasını teminen, Şirket, risk fonunun gelir ve harcama kalemlerini yıllık dönemler itibariyle internet sitesinde duyurur.

(5) Şirket, birikim amaçlı hayat katılım sigortacılığı ürünlerinde risk fonunun yanında ayrıca katılımcıların birikim amaçlı katkı primi ödemelerinin ve bunların katılım finans ilkelerine uygun yatırım araçlarından elde edilen getirilerinin takip edildiği katılımcı yatırım fonunu da yönetir.

Bakiye iadesi ve değerlendirilmesi

MADDE 7 – (1) Şirket, her dönem sonunda risk fonu için genel kabul görmüş aktüeryal ve katılım finans prensiplerine uygun şekilde bakiye hesaplaması yapar. Söz konusu hesaplama sonrası fonda oluşan açık veya fazla şirket internet sitesinde duyurulur.

(2) Katılımcıların sözleşme öncesi veya sigorta sözleşmesinde açıkça bilgilendirilmesi şartıyla, söz konusu bakiyenin fazla vermesi durumunda, bu tutarın;

a) Katkı primlerinin düşürülmesi için kullanılması,

b) Gelecekteki öngörülemeyen riskler için ihtiyat fonunun ayrılması,

c) Şirketin pay almasına müsaade edilmeksizin, tamamen ya da kısmen katılımcılar arasında paylaştırılması,

ç) Danışma komitesinin onaylayacağı başka bir şekilde değerlendirilmesi,

mümkündür.

(3) Bakiyenin, tamamen ya da kısmen katılımcılara dağıtımı, sigorta sözleşmesinde belirtilmesi ve şirketin yeterli sermaye şartını haiz olduğunun şirket aktüeri tarafından onaylanması kaydıyla, aşağıdaki yollardan biriyle yapılabilir;

a) İlgili dönem içerisinde tazminat alıp almadıklarına bakılmaksızın ödedikleri katkı primlerine göre bütün katılımcılara dağıtılabilir.

b) İlgili dönem içerisinde hiçbir şekilde tazminat almayan katılımcılara dağıtılabilir.

c) İlgili dönem içerisinde tazminat alıp almadığına bakılmaksızın fona pozitif katkı sağlayan tüm katılımcılara dağıtılabilir.

ç) Danışma komitesinin onaylayacağı başka bir usulle dağıtılabilir.

(4) İkinci ve üçüncü fıkralarda belirtildiği üzere, bakiyenin danışma komitesinin onaylayacağı başka bir şekilde değerlendirilmesi veya bakiye iadesinin danışma komitesinin onaylayacağı başka bir usulle dağıtılması durumunda, bu husus şirket internet sitesi üzerinden duyurulur.

(5) Bakiye iadesi hesaplamaları ile iade hesaplama çizelgeleri, şirketlerin internet siteleri üzerinden yayımlanır. İade çıkması durumunda, bu tutarın ne şekilde değerlendirileceğinin/dağıtılacağının sigorta sözleşmesinde belirtilmesi ve internet sitesinde duyurulması gerekir.

(6) Sorumluluk ve hayat katılım sigortacılığı alanlarında faaliyet gösteren şirketler, üstlendikleri risklerin uzun vadeli olması nedeniyle, bakiye hesabı, bakiyenin dağıtım yöntemi ve ne sıklıkla bakiye dağıtımı yapılacağı gibi hususlar, şirket Aktüerinin onayı sonrası danışma komitesinin uygun görüşü ile belirlenir.

(7) Şirket, bakiye iadesinin yazım yılından itibaren kaç yıl sonra dağıtılacağına, faaliyet gösterilen branş ile ürünün özelliğini dikkate alarak ve şirket Aktüerinin onayı sonrası danışma komitesinin uygun görüşü ile belirler.

(8) Hak sahipleri tarafından zamanında aranmayan bakiye iadeleri, Özel Hukuk Hükümlerine Tabi Sigortalar Kapsamında Hak Sahiplerince Aranmayan Paralar mevzuatına tabidir.

(9) Risk fonunun fazla vermesi halinde gelecekteki öngörülemeyen riskler için ihtiyat fonu ayrılması durumunda, bu fon hiçbir surette şirket sermayedarlarına/üyelerine temettü olarak dağıtılamaz ve dağıtılabilir kar hesabında dikkate alınmaz.

Danışma komitesi ve faaliyetleri

MADDE 8 – (1) Katılım sigortacılığı faaliyetinde bulunan şirketler, yaptıkları faaliyetlerin katılım sigortacılığı ile katılım finans ilkelerine uygunluğunun sağlanması ve takibi maksadıyla şirket bünyesinde danışma komitesi oluşturur veya söz konusu faaliyeti dışarıdan hizmet alımı ile gerçekleştirir.

(2) Danışma komitesi organizasyon yapısı içerisinde şirket yönetim kuruluna bağlı olarak faaliyet gösterir. Dışarıdan hizmet alımı yapılan danışma komitesi doğrudan şirket yönetim kuruluna raporlama yapar.

(3) Danışma komitesi başta şirket yönetimi olmak üzere bütün paydaşların etkisinden uzak ve bağımsız şekilde karar alır.

(4) Danışma komitesinin görevleri aşağıdaki gibidir;

a) Şirket bünyesinde geçerli olan politika ve prosedürleri katılım finans ilkeleri kapsamında değerlendirmek,

b) Katılım reasüransı veya reasürans alınmasını, katılım finans ilkeleri kapsamında onaylamak,

c) Şirketin yatırım faaliyetlerinin katılım finans ilkelerine uygunluğuna ilişkin değerlendirme yapmak ve onay vermek,

ç) Katılım finans ve katılım sigortacılığı ilke ve uygulamaları hakkında şirketin yönetim kuruluna ve diğer ilgili birimlerine danışmanlık yapmak,

d) Şirket bünyesinde yeni ürün geliştirme süreçlerine katılmak,

e) Şirketin yıllık faaliyet raporlarında, şirket faaliyetlerinin katılım finans ilkelerine uygun olarak yürütüldüğüne ilişkin görüş vermek,

f) Müsteşarlığın talebi halinde gerekli bilgileri vermek veya gerekli çalışmaları yapmak,

g) Bu Yönetmelik ile verilen diğer görev ve sorumlulukları yerine getirmek.

(5) Danışma komitesi üyelerine ait bilgiler ile bu üyeler tarafından onaylanan katılım sigortacılığı faaliyetlerinin uygunluğunu gösterir belgelerin Şirket internet sitesinde yayımlanması zorunludur.

(6) Katılım sigortacılığı çerçevesinde tanzim edilen poliçe örnekleri danışma komitesinin onayına tabidir.

(7) Dördüncü fıkranın (e) bendinde belirtildiği üzere, danışma komitesinin şirket faaliyetlerinin katılım finans ilkelerine uygun olarak yürütüldüğüne ilişkin görüşü, şirket internet sitesi üzerinden ayrıca duyurulur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bilgilendirme Yükümlülüğüne İlişkin Esaslar

Şeffaflık ve bilgilendirme

MADDE 9 – (1) Katılım sigortacılığının tanımı, prensipleri, farkları, şirket tarafından uygulanan model gibi açıklayıcı bilgiler ile bu Yönetmelikte belirtilen tüm hususlar, şirketlerin internet sitelerinde müstakil bir başlık altında yayımlanır.

(2) Katılımcıların doğru ve eksiksiz bilgilendirilmesi ile katılımcıların katılım sigortacılığı ürünü satın aldığının farkında olmasını teminen, şirket, bu farklılığın ayırt edilebilmesi için sigorta bilgilendirme formunu ve sigorta sözleşmesini buna göre düzenlemekle mükelleftir. Buna ilişkin usul ve esaslar Müsteşarlıkça belirlenir.

(3) Teknik personel unvanına sahip kişilerin, katılım sigortacılığı ürünlerinin satış işlemlerini yapabilmeleri, usul ve içeriği Müsteşarlıkça belirlenecek ve münhasıran katılım sigortacılığına yönelik olarak SEGEM tarafından yapılacak eğitime katılmaları ile mümkündür.

(4) Katılım sigortacılığı uygulayan şirketlerin risk fonunun risklerini yönetmek maksadıyla reasürans ve/veya katılım reasürans koruması satın almaları mümkündür. Ancak, şirket tarafından reasürans koruması satın alınması durumunda buna ilişkin danışma komitesi onayının alınmış olması ve katılımcıların bu hususta bilgilendirilmesi gerekir. Bu kapsamda, Şirketlerin, reasürans/katılım reasüransı hizmeti aldıkları firmaların bilgilerinin internet sitesi üzerinden duyurulması zorunludur.

(5) Katılım sigortacılığı uygulayan şirketlerin fonlarını yönlendirdikleri yatırım enstrümanlarına ilişkin yatırım tutarı ve enstrüman bilgileri ile bunlara ilişkin getiri sonuçlarını yıllık faaliyet raporlarında yayımlaması zorunludur.

Veri paylaşımı

MADDE 10 – (1) Ülkemizde katılım sigortacılığın sağlıklı takibi açısından, katılım sigortacılığı prensipleri çerçevesinde prim üretiminde bulunan tüm şirketler aylık dönemler itibarıyla katılım sigortacılığına ilişkin verilerini Müsteşarlığa ve Birliğe gönderir. Söz konusu veriler, Birlik internet sayfasında periyodik olarak yayımlanır. Söz konusu verilerin toplanmasında kullanılacak şablon, Müsteşarlığın onayı alınarak Birlik tarafından hazırlanır.

(2) Birlik, söz konusu veriler ışığında, katılım sigortacılığının genel görünümünü içeren Katılım Sigortacılığı Yıllık Sektör Raporunu yayımlar.

DÖRDÜCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Geçiş süreci

GEÇİCİ MADDE 1 – (Mülga:RG-19/12/2020-31339)

Yürürlük

MADDE 11 – (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinden 3 ay sonra yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 12 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakan yürütür.

EK 2

KATILIM ESASLARI ÇERÇEVESİNDE SİGORTACILIK VE BİREYSEL EMEKLİLİK FAALİYETLERİNE İLİŞKİN YÖNETMELİK

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin amacı, katılım esasları çerçevesinde sigortacılık ve bireysel emeklilik faaliyetlerinin yürütülmesi için gerekli usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik, Türkiye'de katılım esasları çerçevesinde faaliyet gösteren sigorta, reasürans ve emeklilik şirketlerini, sigorta kooperatiflerini ve özel kanunları uyarınca sigorta sözleşmesi yapan kuruluşları; katılım esaslı faaliyetleri ile sınırlı olmak üzere birlik, birim, büro, merkez, komite, hesap ve havuzlar, aracılar, eksperler ve aktüerleri kapsar.

Dayanak

MADDE 3 – (1) Bu Yönetmelik, 3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun ek 1 inci maddesi ile 28/3/2001 tarihli ve 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanununun 26 ncı maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu Yönetmelikte geçen;

a) Birlik: Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliğini,

b) Danışma komitesi: Sigortacılık ve bireysel emeklilik faaliyetlerinin katılım esasları çerçevesinde icrasını teminde görev alan komiteyi,

c) Katılım emeklilik fonu: Emeklilik şirketlerince katılım esasları çerçevesinde oluşturulan ve unvanında katılım ibaresi geçen emeklilik yatırım fonunu,

ç) Katılım esasları: Sigortacılık veya bireysel emeklilik faaliyetlerinin bu Yönetmelik çerçevesinde icra edilmesini sağlamak amacıyla danışma komitesince ilgili hükümler esas alınarak tespit edilen usul ve esasları,

d) Katılım sigortacılığı: Katılım esaslarına göre icra edilen sigortacılık faaliyetini,

e) Kurul: Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurulunu,

f) Kuruluş: Katılım esaslı ürün veya hizmeti bulunan veya bu Yönetmelik hükümleri çerçevesinde faaliyet gösteren şirketler aracılığıyla ürün ve hizmet sunan Tarım Sigortaları Havuzu ve Doğal Afet Sigortaları Kurumunu; söz konusu şirketlerden gelen katkı payları ile görevini ifa eden Güvence Hesabı, Türkiye Motorlu Taşıt Bürosu ile diğer ilgili havuz, fon, hesaplar ile bunları uhdesinde bulunduran şirketi,

g) Kurum: Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumunu,

ğ) Şirket: Katılım esaslarına göre faaliyet gösteren 5684 sayılı Kanuna tâbi sigorta, reasürans şirketi ve sigorta kooperatifi ile 4632 sayılı Kanuna tâbi emeklilik şirketini,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Uygulamaya İlişkin Esaslar

Uygulamaya ilişkin genel esaslar

MADDE 5 – (1) Şirket, faaliyetlerinin katılım esaslarına uygunluğunun sağlanması ve takibi maksadıyla bünyesinde danışma komitesi oluşturur.

(2) Şirketçe sunulacak ürün ve hizmetler ile düzenlenecek form, sözleşme, poliçe ve bilgilendirme metinleri danışma komitesinin onayına tabidir. Danışma komitesince uygun görülmeyen ürün ve hizmetler satılamaz, konu ve riskler teminat altına alınamaz ve bu konu ve risklerden fayda temin edilemez.

(3) Şirkete intikal eden ödemelerde, şirketçe yapılan ödemelerde, yatırım yapılacak varlıkların seçimi, değerlendirilmesi ile nakit yönetiminde ve şirketin ilgili diğer finansal faaliyetlerinde katılım esasları çerçevesinde hareket edilir.

(4) Bu madde çerçevesinde faaliyet gösteren şirketler, unvanlarında gerekli tescil işlemlerinin yapılması kaydıyla katılım ibaresini kullanabilirler. Bu şirketlerin, şirket esas sözleşmelerinde katılım esaslı faaliyetlere değinmeleri, ürün tanıtımı, form, sözleşme ve poliçelerde katılım ibaresine yer vermeleri zorunludur.

Uygulamaya ilişkin özel esaslar

MADDE 6 – (1) Şirket; dayanışma, yardımlaşma, fon veya hesapların ayırımı gibi esaslara dayalı farklı bir faaliyet modeli uygulayabilir. Söz konusu modelin danışma komitesince onaylanması ve bu Yönetmelik hükümlerine aykırılık oluşturmayacak şekilde uygulanması zorunludur.

(2) Katılım esasları çerçevesinde faaliyet gösteren şirketler ile reasürans, koasürans ve retrosesyon faaliyetleri yürütülmesi esastır. Söz konusu faaliyetlere ilişkin ihtiyaç duyulan işbirliği, ürün ve hizmetin bulunamaması durumunda, danışma komitesinin onayı alınmak şartıyla ve belirli süre ve alanlar ile sınırlı olmak üzere diğer şirketlerle bu faaliyetler yürütülebilir.

(3) Şirketlerin katılım faaliyetleri ile doğrudan ilgili birimlerinde bu Yönetmelik hükümlerini uygulayabilecek gerekli eğitim ve donanıma sahip olan şirket personeli çalıştırılması zorunludur. Katılım birimi haricindeki ilgili diğer birim personelinin katılım finans alanında lisans veya lisansüstü programlardan birinden mezun olması veya Kurumca uygun görülecek ulusal veya uluslararası sertifika sahibi olması zorunludur.

(4) Teknik personel unvanına sahip aracıların ve bireysel emeklilik aracılarının bu Yönetmelik kapsamında faaliyet gösteren şirket ve kuruluşlarla çalışabilmesi, Sigortacılık Eğitim Merkezi ve Emeklilik Gözetim Merkezi tarafından yapılacak ilgili eğitim ve sınavlara katılmaları ile mümkündür. Katılım esasları ve uygulamasına ilişkin konular teknik personel eğitimine ve sınavına, bireysel emeklilik aracıları sınavına ve tamamlayıcı eğitim programına dâhil edilir.

(5) Kuruluşlar, katılım sigortacılığı faaliyetleri ile sınırlı olmak üzere aşağıda belirtilen hususları yerine getirmekle yükümlüdür:

a) Bünyesinde danışma komitesi oluşturmak veya danışma komitesi fonksiyonunu dışarıdan hizmet alımı ile gerçekleştirmek.

b) Varsa katılım esasları çerçevesinde sunulması planlanan ürün veya hizmetlerde, düzenlenecek form, sözleşme, poliçe ve bilgilendirme metinlerinde, havuz, fon ve hesapların yönetiminde danışma komitesinin onayını almak.

c) Bünyesinde katılım uyum birimi kurmak veya katılım uyum birimi faaliyetlerinden sorumlu olmak üzere katılım finans alanında lisans veya lisansüstü programlardan birinden mezun olan veya Kurumca uygun görülecek ulusal veya uluslararası sertifika sahibi yeterli sayıda personel tahsis etmek.

ç) Katılım esaslı faaliyet gösteren şirketlerden gelen finansal varlıkları ayrı fon, havuz veya hesaplar üzerinden katılım esasları çerçevesinde yönetmek.

d) Katılım esaslı faaliyet gösteren şirketlerin aracılığıyla satılan ürün ve hizmet bedellerinin yönetiminde, yatırım yapılacak varlıkların seçimi, değerlendirilmesi ile nakit yönetiminde, kuruluşça bu ürün ve hizmetlere ilişkin yapılan ödemelerde ve kuruluşun bu kapsamdaki diğer finansal faaliyetlerinde katılım esasları çerçevesinde hareket etmek.

e) Bu fon, havuz veya hesaplara ait giriş, yatırım ve çıkışların katılım sigortacılığı dışındaki faaliyetlere ait fon, havuz ve hesaplar ile karışmaması için gerekli tedbirleri almak.

f) Katılım iç denetim raporunu 12 nci maddede yer alan hükümler çerçevesinde düzenlemek.

(6) Emeklilik şirketinin katılım esaslı faaliyette bulunabilmesi için unvanında katılım ibaresi bulunan emeklilik planı kurması zorunludur. Katılım emeklilik planına sadece katılım emeklilik fonları dâhil edilebilir.

(7) Katılım esaslarına uygunluğu danışma komitesince onaylanması gereken bireysel emeklilik faaliyetleri aşağıda sayılmıştır:

a) Katılım emeklilik fonlarının kurulması.

b) Portföylere alınan varlıkların seçimi.

c) Kesinti yapısı, sunulan ek faydalar ve plan kapsamındaki diğer hususlar.

ç) Katkı payı tahsilatı, cayma, ayrılma, aktarım ve emeklilik işlemlerinde nakit olarak yönetilen tutarların işlem gördüğü hesapların seçimi.

(8) Yedinci fıkrada sayılan faaliyetlerin danışma komitesince onaylandığı şekliyle uygulanmasından şirket yönetim kurulu sorumludur.

(9) Katılım esaslı hayat sigortacılığı faaliyetinde bulunmayan ve emeklilik fonlarının tamamı katılım emeklilik fonlarından oluşmayan şirket, danışma komitesi fonksiyonunu dışarıdan hizmet alımı ile gerçekleştirebilir. Söz konusu şirket, bünyesinde katılım uyum birimi kurar veya katılım uyum biriminin faaliyetlerinden sorumlu yeterli sayıda personel görevlendirir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Danışma Komitesine İlişkin Esaslar

Danışma komitesi

MADDE 7 – (1) Şirket veya kuruluş bünyesinde oluşturulan danışma komitesi, şirket veya kuruluş yönetim kuruluna bağlı olarak faaliyet gösterir. Danışma komitesi raporlamayı doğrudan şirket veya kuruluş yönetim kuruluna yapar.

Danışma komitesinin görev ve sorumlulukları

MADDE 8 – (1) Danışma komitesinin görev ve sorumlulukları şunlardır:

a) Katılım esasları çerçevesinde ürün ve hizmet geliştirme ve sistem iyileştirme süreçlerine, politika ve prosedürlerin oluşturulmasına katkıda bulunmak.

b) Sunulacak ürün ve hizmetler ile düzenlenecek form, sözleşme, poliçe ve bilgilendirme metinlerine onay vermek.

c) Şirket faaliyetlerinin katılım esaslarına uyumuna ilişkin soruları cevaplamak, gerekirse alternatif çözümler sunmak.

ç) Katılım esaslarının uygulanması ve katılım finans alanında Ülkemiz ve dünyadaki gelişmeler hususunda yönetim kuruluna ve ilgili birimlere danışmanlık yapmak.

d) Sunulan ürün ve hizmetler ile faaliyetlerin katılım esasları ile uyumlu yürütülüp yürütülmediğine ilişkin yılda en az bir defa olmak üzere uygunluk görüşü vermek.

e) Yılda en az bir kez olmak üzere şirket ve kuruluş nezdinde katılım esaslarına ilişkin eğitim vermek.

Danışma komitesi üyelerinin görevlendirilme şartları

MADDE 9 – (1) Danışma komitesi asgari üç üyeden oluşur. Üyelerin görev süresi azami üç yıldır. Görev süresi biten üye tekrar seçilebilir. Görev süresinin bitmesi, görevinin sonlandırılması, istifa gibi nedenlerle boşalan üye yerine en geç iki ay içerisinde yenisi seçilir. Üyelerden en az üçte ikisinin yurt içinde yerleşik olması zorunludur.

(2) Danışma komitesi üyelerinin asgari üçte ikisinin, İslami ilimler veya dengi alanlarda en az lisans düzeyinde öğrenim görmüş olması, diğer üyelerin ise katılım finans alanında lisans ya da lisansüstü derecesine sahip olmanın yanı sıra, finans alanında en az beş yıl mesleki deneyime sahip olması zorunludur.

(3) Danışma komitesi üyelerinin; görevlendirilme tarihinden önceki son bir yıl içerisinde şirkette veya kuruluşta çalışmamış olması, eş ve/veya çocuklarının şirket veya kuruluşta yönetici pozisyonunda olmaması, şirket veya kuruluşun hâkim ortağının, yönetim kurulu üyelerinin veya genel müdürünün eşi veya ikinci dereceye kadar (bu derece dâhil) kan veya sıhrî hısımı olmaması gerekir.

(4) Yönetim kurulunca danışma komitesi üyesi olarak görevlendirilecek kişilerin eğitimine ve mesleki deneyimine ilişkin bilgi ve belgeler ile birinci ve ikinci fıkralarda belirtilen hususlara ilişkin beyanı Kuruma bildirilir. Bildirimin Kuruma ulaştığı tarihten itibaren on iş günü içerisinde Kurumca olumsuz görüş bildirilmemesi durumunda ilgili kişilerin görevlendirmesi yapılabilir.

(5) Üyelerin görevlerine veya dışarıdan alınan danışma komitesi hizmetine yönetim kurulunun oy birliğiyle alınan kararı ile son verilebilir. Oy birliğiyle alınan kararın Kuruma bildiriminden itibaren on iş günü içerisinde Kurumca olumsuz görüş bildirilmemesi durumunda ilgili kişilerin görevlerine veya dışarıdan alınan hizmete son verilmiş sayılır.

Danışma komitesinin çalışma esasları

MADDE 10 – (1) Danışma komitesi, kendi üyeleri arasından bir başkan ve başkanın bulunmadığı hallerde görev yapmak üzere bir başkan vekili seçer. Danışma komitesi, ayda asgari bir kez olmak üzere gerekli görülen hallerde danışma komitesi başkanı veya vekilinin çağrısı ile toplanır.

(2) Danışma komitesi üye tam sayısının en az üçte ikisi ile toplanır. Danışma komitesi toplantıları üyelerin bazılarının veya tamamının elektronik ortamda katılması yoluyla da icra edilebilir.

(3) Danışma komitesinin karar yeter sayısı her koşulda, üye tam sayısının çoğunluğudur. Kararlar üyeler tarafından imzalanır. Muhalif kalan üyeler muhalefet gerekçelerini karar tarihinden itibaren yedi gün içerisinde katılım uyum birimine bildirir. Kararlar; incelenen ve tartışılan konunun özeti, kararın gerekçesi, dayanağı ve varsa muhalif üyelerin gerekçeleri ile kayıt altına alınır. Kararları imzalamayan veya karşı oy gerekçesini süresinde bildirmeyen üyeler toplantıya katılmamış sayılır.

(4) Bir kişi aynı anda en fazla iki şirketin danışma komitesinde görev alabilir. Kuruluşlar ve faaliyetlerinin tamamı katılım esaslı olmayan emeklilik şirketleri için bu şart aranmaz. Kurul görev alınabilecek şirket veya kuruluş sayısını artırmaya veya azaltmaya yetkilidir.

(5) Birden fazla şirket ve/veya kuruluşta görev yapan ya da birden fazla şirket veya kuruluşa hizmet sunan danışma komitesi üyeleri görev yaptığı şirket ve/veya kuruluşla ilgili bilgileri diğer şirket ve/veya kuruluş ile paylaşamaz.

(6) Yönetim kurulu, danışma komitesi üyelerinin görevlerinin icrasında şirket yönetimi de dâhil olmak üzere tüm paydaşların etkisinden uzak ve bağımsız şekilde karar alabilmelerini sağlayacak tedbirleri almakla yükümlüdür.

(7) Danışma komitesi üyesi, bağımsızlığını ve tarafsızlığını zedeleyici nitelikte hususların bulunması halinde bu durumu yönetim kuruluna ve Kuruma gerekçesiyle birlikte bildirir.

(8) Danışma komitesinin üyelerine ilişkin şartlar ve çalışma usul ve esaslarına ilişkin yükümlülükler dışarıdan alınan danışma komitesi fonksiyonu için de geçerlidir. Söz konusu hizmeti verebilecek kişi veya firmalar Kurum onayına tabidir.

(9) Danışma komitesi üyelerinin; görev yaptığı şirket veya kuruluşlarla ilgili arabuluculuk veya hakemlik görevi yapması, şirket veya kuruluşlar ile önemli oranda borç/alacak ilişkisi bulunan ticari kuruluşlarda paya sahip olması, şirket veya kuruluşlar ile önemli oranda borç/alacak ilişkisi bulunan ticari kuruluşlarda yönetim kurulu üyesi/yönetici olarak görev alması ve danışma komitesi üyeliği görevi karşılığında aldığı ücret dışında görev aldığı şirket veya kuruluşlardan bunların kârlılığına dayalı olarak herhangi bir ad altında ücret veya benzeri bir gelir sağlaması yasaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Katılım Uyum Birimi ve Katılım İç Denetim Raporuna İlişkin Esaslar

Katılım uyum birimi

MADDE 11 – (1) Danışma komitesi faaliyetlerinin etkin bir şekilde yerine getirilmesi ve şirket faaliyetlerinin katılım esaslarına uyumunu teminen gerekli hizmetleri yürütmek üzere katılım uyum birimi oluşturulur. Katılım uyum birimi idari açıdan genel müdüre bağlıdır ve yönetim kuruluna raporlama yapar.

(2) Katılım uyum birimine bir birim sorumlusu ve asgari iki kişi olmak üzere yeterli sayıda yardımcı personel tahsis edilir. Birim sorumlusunda İslami ilimler veya dengi alanlardan birinden lisans düzeyinde mezun olma ile finans alanında en az üç yıllık tecrübe şartı veya katılım finans alanında lisans veya lisansüstü programlardan mezun olma şartı aranır. Diğer personelin ise Kurumca uygun görülecek ulusal veya uluslararası bir sertifika sahibi olması zorunludur.

(3) Katılım uyum birimi, ilgili faaliyetlerin katılım esaslarına ve danışma komitesi kararlarına uygunluğunu gözetmekle sorumludur. Katılım uyum biriminin görev ve yetkileri aşağıda sayılmıştır:

a) Danışma komitesinin sekretaryasını yapmak.

b) Katılım sigortacılığı veya katılım esaslı bireysel emeklilik faaliyetlerine ilişkin toplantı ve eğitim faaliyetlerini takip ve organize etmek.

c) Danışma komitesi kararlarını muhafaza etmek ve ilgili birim ve personele bildirmek.

ç) Kararların gereği olan faaliyetleri takip etmek.

d) Ürün ve hizmet geliştirme, veri paylaşımı ve raporlama süreçlerine katkı sağlamak.

e) Katılım esaslı ürün ve hizmetleri izlemek, iç kontrol noktaları oluşturmak, risk değerlendirmesi yapmak, denetim, talep ve şikâyet sonucu oluşan tespitleri değerlendirmek ve danışma komitesi ve ilgili birimlerle paylaşmak.

Katılım iç denetim raporu

MADDE 12 – (1) Faaliyetlerin, ilgili mevzuat ile danışma komitesi kararlarına uygun olarak yürütüldüğü hususunda yılda en az bir defa olmak üzere katılım iç denetim raporu düzenlenir. Söz konusu raporu, katılım uyum birimi sorumlusunda aranan şartları haiz iç denetim personeli düzenler. Şartları haiz iç denetim personeli

bulunmaması durumunda Kurumun onayı alınmak suretiyle söz konusu rapor dışarıdan hizmet alımı yoluyla düzenlettirilir.

(2) Katılım iç denetim raporu içeriğinde katılım denetim rehberinde yer alan hususlara ilişkin tespitlere de yer verilmesi zorunludur. Raporun nihai hali danışma komitesi ile paylaşılır. Danışma komitesinin rapora ilişkin mütalaası en geç otuz gün içinde alınarak rapor ile birlikte yönetim kuruluna sunulur.

(3) Faaliyetlerde herhangi bir uyumsuzluğun tespiti halinde; uyumsuzluğu oluşturan iş ve işlemlerin durdurulmasından, uyumsuzluk hususunda danışma komitesinin bilgilendirilmesinden ve uyumsuzluğun giderilmesinden yönetim kurulu sorumludur.

(4) Yönetim kurulu, raporda yer verilen uyumsuzluk tespitlerine yönelik alınan aksiyonları müzakere etmek üzere danışma komitesi ile yılda asgari bir toplantı gerçekleştirir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Bilgilendirme Yükümlülüğüne İlişkin Esaslar

Bilgilendirme yükümlülüğü

MADDE 13 – (1) Şirket ve ilgili kuruluşlar müşterilerin katılım esasları çerçevesinde ürün ve hizmet aldığının farkında olmasını sağlamakla, internet sitelerini, mobil uygulamalarını, sunulacak form, sözleşme ve poliçeleri bu çerçevede düzenlemekle ve dağıtım kanallarını bu doğrultuda yönlendirmek ve takip etmekle yükümlüdür.

(2) Aşağıdaki hususların şirket veya ilgili kuruluşun internet sitesinde yayımlanması zorunludur:

a) Danışma komitesi üyelerine ait bilgiler.

b) Uygulanacaksa farklı faaliyet modellerine ilişkin bilgiler ile bu modellere ilişkin danışma komitesince verilen uygunluk görüşleri.

c) Ürün ve hizmetlerin katılım esasları ile uyumuna ilişkin açıklayıcı bilgiler.

ç) Sunulan ürün ve hizmetler ile finansal faaliyetlerin katılım esasları ile uyumlu yürütülüp yürütülmediğine ilişkin danışma komitesi uygunluk görüşü.

d) Reasürans, koasürans ve retrosesyon faaliyeti yürütülen şirketler.

e) İlgili mevzuat.

(3) Emeklilik şirketleri Emeklilik Gözetim Merkezi vasıtasıyla, diğer şirket ve kuruluşlar ise doğrudan ilgili verilerini Kuruma ve Birliğe aylık dönemler itibarıyla gönderir. Söz konusu veriler, Birlik internet sayfasında periyodik olarak yayımlanır. Verilerin toplanmasında kullanılacak şablon Kurumun onayı alınarak Birlik tarafından hazırlanır. Birlik, Kurumun onayı dâhilinde kamuya açık sektör verilerini yurt içi ve yurt dışı paydaşlar ile paylaşabilir.

(4) Birlik, yıllık sektör raporunu ilgili yılı takip eden yılın üçüncü ayı sonuna kadar Kurumun onayını alarak yayımlar.

ALTINCI BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Diğer hükümler

MADDE 14 – (1) Kurumca bu Yönetmelik hükümlerine uyumu sağlamak amacıyla katılım denetim rehberi yayımlanır ve bu rehber çerçevesinde uyum denetimi icra edilir.

(2) Bu Yönetmelikte düzenlenmeyen hususlar için sigortacılık ve bireysel emeklilik mevzuatının ilgili diğer hükümleri kıyasen uygulanır.

(3) Bu Yönetmelik hükümlerinin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Kurumca belirlenir.

Yürürlükten kaldırılan yönetmelik

MADDE 15 – (1) 20/9/2017 tarihli ve 30186 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır.

Geçiş hükümleri

GEÇİCİ MADDE 1 – (1) Hâlihazırda pencere usulüyle faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin faaliyet süresi 31/12/2021 tarihine kadardır. Bu tarihten itibaren, sahip olunan portföy sigortalıların onayı dahilinde katılım sigortacılığı faaliyetinde bulunan diğer sigorta şirketlerine devredilir. İlgili sigortacılık mevzuatı hükümleri saklı kalmak kaydıyla söz konusu devir Kurum iznine tabidir.

(2) Pencere usulüyle faaliyet gösteren şirketler, müstakil bir katılım uyum birimi kurabilir veya katılım uyum biriminin faaliyetlerinden sorumlu yeterli sayıda personel de görevlendirebilir ve danışma komitesi fonksiyonunu dışarıdan hizmet alımı ile gerçekleştirebilir.

Yürürlük

MADDE 16 – (1) Bu Yönetmeliğin;

a) 3 üncü, geçici 1 inci, 16 ncı ve 17 nci maddeleri yayımı tarihinde,

b) Diğer maddeleri ise yayımı tarihinden altı ay sonra,

yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 17 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu Başkanı yürütür.